

ქართული

# ფეიქანები

შედგენილი

სასულიერო სასწავლებლებისთვის

კ. იოსელიანის მიერ.

გამოცემული კ. ნიკ. იოსელიანისგან.

---

თბილისი

1901

**Напечатано по распоряженію Экзарха Грузіи, Архієпископъ  
Флавіанъ; 16 января 1901 г.**

## 1. წმ. მოციქული

### ანდრია.

ზეპირ გადმოცემა მოგვითხრობს, რომ სული წმიდის მოფენის შემდეგ ქრისტეს მოწაფეებმა და ყოვლად წმ. ღვთის-მშობელმა გაიყვეს ქვეყნები საქადაგებლად. ღვთის მშობელს წილში საქართველო ჰხვდა. ამიტომ ჩვენს ქვეყანას ღვთის-მშობლის წილხდომილ ქვეყნად უწოდებენ.

წმ. მარიამს ჰსურდა ჩვენს ქვეყანაში წამოსვლა საქადაგებლად, მაგრამ რადგანაც მისი მიძინების დროც მოახლოვებული იყო, ამიტომ ქრისტეს ბრძანებით, რომელიც გამოცხადა მას, ეს საქმე ანდრია მოციქულს მიანდო, რომელსაც პირველ-წოდებული ჰქვია.

ანდრია მოციქული წამოვიდა საქართველოში და თან სიმონ ძანანელი იახლა. მოციქულმა ანდრიამ შემოიარა ჭანეთი, ტრაპიზონი და ქლარჯეთი; გადმოვიდა ახალციხეს და აწყურს გაჩერდა. პირველ-წოდებული მოციქული ყველგან ქრისტეს სარწმუნოებას ჰქადაგებდა და ნათელს სცემდა კერპთ-თაყვანის-მცემელ ქართველებს. აწყურიდამ ისევ უკან დაბრუნდა წმ. ანდრია, გაიარა არტონი, ძოდა, ქლარჯეთი და იერუსალიმში წავიდა, რათა აღდგომის დღესასწაულს დასწრებოდა.

რავდენიმე ხნის შემდეგ ისევ დაბრუნდა ჩვენში წმ. მოციქული ანდრია. შემოვიდა ისევ ქლარჯეთში, მოაგონა ყვე-

---

\*) ზოგნი ჰფიქრობენ, ვითომც ივინი ძაპადოკიიდან იყვნენ, სადაც ქველად ქართველი ტომის ხალხი სცხოვრებდა, და ქართული ენაც იცოდნენ.

ლას ძრისტეს სწავლა, გააფრთხილა, რათა არ ეღალატნათ ძრისტიანობისათვის და შემდეგ სამეგრელოში და აფხაზეთში წავიდა. ამ ქვეყნებში დიდი ნაყოფი მოიტანა მისმა ქადაგებამ: ხალხი ერთგულად ისმენდა ძრისტეს სწავლას და ინათლებოდა. აფხაზეთში წმ. მოციქულმა ახლად მოქცეული ხალხის ყურის მგდებლად დასტოვა სიმონ ძანანელი \*). ასეთონკი ჩერქეზეთში წავიდა საქადაგებლად; მაგრამ ჩერქეზეთში, როგორც ამბობენ, ისეთი ველური ხალხი დახვდა, რომ მოკლა დაუპირეს მას. ამიტომ წმ. მოციქული გამოვიდა ამ ქვეყნიდან და სვანეთში წავიდა. სვანებმა უფრო თავაზიანად მიიღეს მოციქული და კიდევ იწამეს ძრისტე მაცხოვარი. ანდრია მოციქულმა დაუნიშნა მათ მოძღვრები და თვითონ ოსეთში გადვიდა. ოსეთში რავდენიმე ხანი დარჩა; იქაც კარგი ნაყოფი მოიტანა მისმა ქადაგებამ. ოსეთიდან, როგორც ამბობენ, რუსეთისაკენ გაემგზავრა წმ. მოციქული საქადაგებლად. რუსეთში იგი იმ ადგილამდის მივიდა, სადაც ეხლა ძიევის ქალაქია. იქ მან, თურმე, ერთს გორაზე ჯვარი ჩაასო მიწაში და იწინასწარმეტყველა ძრისტეს ნათელის გამობრწყინება ამ ქვეყანაში, რაიცა, მართლა აღსრულდა მეათე საუკუნეში წმ. ვლადიმირის დროს. რუსეთიდან ანდრია მოციქული იერუსალიმში დაბრუნდა. ამ გვარად პირველ-წოდებულმა ანდრიამ დასდო საფუძველი ქრისტიანობისა ჩვენს ქვეყანაში, მაგრამ მაინც მის შემდეგ სამი საუკუნე მეტი გავიდა, მინამ ყველა მართველები ძრისტეს სჯულს მიიღებდნენ. ამიტომ მართველთა განმანათლებლად ითვლება წმ. მოციქულთა-სწორი ნინო.

---

\*) სიმონ ძანანელი აქვე გარდაიცვალა და მის საფლავზე შემდეგ მშვენიერი ტაძარი ააგეს.

## 2. წმინდა ნინო,

მოციქულთა სწორი.

წმიდა ნინოს მამას ზაბულონი ერქვა. იგი პირველად ძაბადოკიაში სცხოვრობდა და იმ ქვეყანაში დიდი მამულები ჰქონდა. ახალგაზდობისას ის წავიდა რომის ქალაქში და იქ სამხედრო სამსახურში შევიდა. სამსახურში ძლიერ ისახელა თავი. როცა სამშობლოში დაბრუნდა, შეირთო ცოლად იერუსალიმის პატრიარქის იუბენალის დაი სუსანა და მიეცა ქალი; რომელსაც ნინო დაარქვა.

როცა ნინო თორმეტის წლისა იყო, მამა მისი ბერად შესდგა, დედაც—მონაზონად. პატარა ნინო ბიძამ, იერუსალიმის პატრიარქმა, მიაბარა გასაზრდელად ერთს ლეთის მოყვარე მოხუცს დედა-კაცს, რომელიც იერუსალიმში ძრისტეს საფლავს ემსახურებოდა. ამ ლეთის მოყვარე დედა-კაცისაგან მან მიიღო სწავლა და ისიც გაიგო მისგან, რომ იესო ძრისტეს უკერავი პერანგი ანუ კვართი საქართველოში იყო წამოღებული.

წმიდა ნინო ძრიელ სწუხდა, რომ იმ ქვეყანაში, სადაც ძრისტეს ძვართი იყო, ისეთი ხალხი სცხოვრებდა, რომელსაც ძრისტე არ სწამდა. ამიტომ მოინდომა ძრისტეს ძვართის პოვნა და ძართველების გაქრისტიანებაც. ამ აზრით ის ჯერ რომის ქალაქში წავიდა და მერმე საქართველოში წამოვიდა. ბზახე მან დიდი შიში და წვალება გამოსცადა. მაგრამ ერთხელ ძილში გამოეცხადა მას ლეთის-მშობელი, გაამხნევა და მისცა ვაზის რქისაგან გაკეთებული ჯვარი. როცა წმ. ნინოს გამოეღვიძა, იმან მართლაც ეს ჯვარი თავის ხელში ნახა, ძრიელ გაეხარდა და თავისი თმაზედ გადაახვია; ეხლა კი დარწმუნდა, რომ ღმერთი მისი შემწე იყო; ადგა წამოვიდა გამხნევებული და მოვიდა მაშინდელ ჩვენს დედა ქალაქში მცხეთას თავისი ვაზის ჯვარით.

აქაური ძართველები მაშინ წარმართები იყვნენ და არ-  
მაზის კერპს სცემდნენ თაყვანს. მეფედ მაშინ ჩვენში მირიანი  
იყო. წმ. ნინოს მოსვლის შემდეგ დიდი ხანი არ გასულა,  
რომ ძართველებს მცხეთაში არმაზ კერპის დლეობა ჰქონდათ.  
როცა დიდ-ძალი ხალხი შეიკრიბა და თვით მეფეც მობრძან-  
და თავისი ამაღლათი, ნინოს ლოცვის ძალით საშინელი ქექა-  
ქუხილი გაჩნდა და კერპები სულ ერთიანად შემუსრა და  
პირქვე დასცა. შეშინებული ხალხი დაიშალა.

მცხეთაში ნინომ პირველად გაიცნო ქალი შროშანა,  
რომელიც მეფის მეუღლის ნანას პირფარეში გოგო იყო. მან  
სთხოვა ნინოს, ჩემთან დადექიო, მაგრამ ნინო არ დათანხმ-  
და. ის შეეხიზნა მცხეთაში მირიან მეფის მებალის ცოლს  
პნასტასიას. მს დედა-კაცი უშვილო იყო და ნინოს ვედრე-  
ბით მიეცა შვილი; ამავე დროს წმ. ნინომ მოაჩინა თავისი  
ვაზის ჯვარით ერთი მძიმე ავათმყოფი. ამას გარდა სამი  
წლის განმავლობაში წმ. ნინომ თავისი ქველ-მოქმედებითა  
და ქადაგებით ბევრი ხალხი მოაქცია.

როცა ამ ამბავმა მირიან მეფის ყურამდის მიაღწია, მან  
აღუკრძალა ნინოს ძრისტიანობის ქადაგება. მაშინ წმ. ნინომ  
აღირჩია ერთი ადგილი იქ, სადაც ეხლა სამთავრის მონას-  
ტერი არის, გაიკეთა კარავი, დააგო შიგ ნაბადი, დაასვენა  
თვისი ჯვარი და გულმხურვალედ ევედრებოდა ლმერთს. აქ  
მოდოდა მასთან ბლომად გაქირვებული ხალხი, და ნინოც  
ყველას შეელოდა და თანაც უქადაგებდა ძრისტეს სჯულს.  
როცა ნინომ დაინახა ხალხის პატივის სცემა და სიყვარული,  
უფრო გამხნევდა და უშიშრად დაიწყო ქადაგება. მს ამბავი  
შეიტყო მეფემ, გაჯავრდა და დაუწყო წმ. ნინოს დევნა.  
მაგრამ იმ დროს დედოფალი ნანა ძლიერ ავად გახდა; ექი-  
მებმა ვერა უშველეს რა და ამიტომ მიიწვიეს თვითონ ნინო.  
მან განჰკურნა მომაკვდავი დედოფალი და გამოუცხადა, რომ  
მე კი არა ძრისტეს ჯვარმა ვიშველაო. ამის შემდეგ დედო-

ფაღს ძრიელ შეუყვარდა წმ. ნინო, გახდა მისი მფარველი და სულითა და გულით ქრისტიანი. მეფემ არ მოიწონა დედოფლის ასეთი საქციელი და, დიდებულთა რჩევით, გადასწყვიტა, ნინოც მოეკლათ, დედოფალიც და სხვებიც, ვინც კი ძრისტე იწამა.

ასეთ მდგომარეობაში რომ იყო, მეფემ მოინდომა თავის გასართობად სანადიროდ წასვლა; თან იახლა თავისი ამაღლა და გავიდა მცხეთიდან. მს ნადირობა გახდა მიზნად მისი მოქცევისა. ნადირობის დროს დიდი უბედურება შეემთხვა. მხოტის ტყეში რომ შევიდა, უეცრად დღე საშინლად დაბნელდა და მეფე ძრიელ შეშინდა; ამ სიბნელეში მხლებლებიც დაკარგა და არ იცოდა, რა ექმნა. ჩამოხდა ცხენიდან და შეევედრა თავის კერპს ატმაზს, მაგრამ კერპი აბა რას უშველიდა. ამ დროს მოაგონდა ნინოს ღმერთი ძრისტე, დაიჩოქა და შეევედრა: „ღმერთო ნინოსაო! მღონდ გამინათლე ეს სიბნელე, მშვიდობით დამაბრუნე და მაშინვე ვიწამებ შენს სახელს, თაყვანსა გცემ შენს ჯვარს და შენ მიერ მოვლინებულ ნინოსაო“.

ზაათავა თუ არა მეფემ ლოცვა, ქვეყანას ერთბაშად ისევ სინათლე მოეფინა. ზახარებულმა მეფემ მოძებნა მხლებლები, გამოუცხადა, რაც მოხდა, დაანება თავი ნადირობას და მაშინვე დაბრუნდა მცხეთაში. მცხეთელები დიდის ამბით მიეგებენ თავიანთ საყვარელ მეფეს და მიულოცეს, რომ მშვიდობით გადარჩა. მეფემ მიმართა ცხენ-და-ცხენ წმ. ნინოს კარავს, ჩამოხდა ცხენიდან, მუხლი მოიყარა და თაყვანი სცა ნინოს ვაზის ჯვარს. მერმე გამოუცხადა წმ. ქალწულს, მინდა მეც მოვინათლო და ჩემი ხალხიც მოვინათლო. ხალხი გაკვირვებით უყურებდა ამ ამბავს.

შემდეგ ამისა მირიანმა მისწერა, ნინოს რჩევით, წერილი თვისს მეგობარს, საბერძნეთის მაშინდელ იმპერატორს კონსტანტინეს წერილი, აცნობა თავისი სურვილი და სთხო-

ვა, საჩქაროდ ღვდლები გამოეგზავნა. ნინომაც კონსტანტინეს დედას წმ. მლენეს აცნობა ეს სასიხარულო ამბავი. კონსტანტინესა და მლენესაც ძრიელ იამაშ ქართველების მოქცევა და საჩქაროდ გამოგზავნეს მცხეთაში ეპისკოპოსი მსტატე, ორი ღვდელი, სამი მთავარ დიაკვანი და სხვა ყველაფერი, რაც კი საჭირო იყო ეკლესიისათვის. შინამ ისინი მოვიდოდნენ, წმ. ნინომ ხალხი საკმაოდ მოამზადა ქადგებით როცა მოვიდნენ, პირველად მოინათლენ სასახლეში მეფე მირიანი და დედოფალი ნანა, მერმე ეპისკოპოსმა და ღვდლებმა მონათლეს ხალხი, რომელიც დაბარებული იყო ყოველი მხრიდან, მტკვარში ძველ ხიდთან. ეს სასიხარულო ამბავი მოხდა 328 წ.

ამის შემდეგ წმ. ნინომ 17 წელიწადი იქადაგა კიდეც საქართველოს სხვა-და-სხვა მხარეებში და მოაქცია ძრისტეს სჯულზე თითქმის ყველა ქართველები. მას, რასაკვირველია, ეპისკოპოსი მსტატე და ბერძნის ღვდლებიც შევლიდნენ. რადგანაც წმ. ნინომ მონათლა ქართველები, ამიტომ მას უწოდებენ, „ქართველთ-განმანათლებელს“. მეფე მირიანმა ბევრი საყდრები ააშენა ხალხის სალოცავად. წმ. მოციქულთ-სწორი ნინო გადაიცვალა სოფელს ბოდბეში 67 წლისა, 14 იანვარს 333 წ. წმიდა გვამი მისი, მისივე ანდერძის ძალით, დაასაფლავეს ბოდბეში, სადაც ეხლაც ასვენია. ნინოს ვაზის ჯვარი ჯერ პირველად ბოდბეში იყო, მაგრამ შემდეგ სიონის სობოროში მოიტანეს და ეხლაც იქ ასვენია \*).

### 3. წმიდა იოანე ჯედაზნელი.

მართალია წმ. ნინომ მეოთხე საუკუნეში მოაქცია ძრისტეს სჯულზე ქართველები, მაგრამ, ცხადია, ხალხი მალე ვერ

\*) წმ. ნინოს ხსენებას ჩვენი ეკლესია აღასრულებს 14-ს იანვარს.

დაივიწყებდა ძველ სჯულს და უწინდელ ზნე-ჩვეულებას, როცა იგი კერპებსა სცემდა თაყუანს და მსხვერპლსა სწირავდა მათ. ამიტომ ჯერ კიდევ დიდი ხანი გავიდა, მანამ ძრისტიანობა სულ ყოველგან გავრცელდებოდა და მტკიცედ ფეხს მოიკიდებდა ხალხში; მაგრამ ამ საქმეს ძრიელ შეუწყეს ხელი იმ წმიდა მამებმა, რომლებიც მეექვსე საუკუნეში მოვიდნენ ჩვენს ქვეყანაში ასურეთიდან. რიცხვით ისინი სულ ცამეტი იყვნენ, ხოლო მოძღვარი მათი და თავი იყო წმიდა იოანე.

ეს წმ. მამა დაიბადა სოფელში; სწავლა მიიღო ასურეთის დედა-ქალაქში ანტიოქიაში. სწავლაში მან დიდი ნიჭი გამოიჩინა, ზედ-მიწევნით შეისწავლა საღმთო-წერილი და ჯერ კიდევ ახალ-გაზრდა იყო, რომ ბერად შესდგა და უდაბნოში წავიდა საცხოვრებლად. აქ იგი დიდ ხანს ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა; განითქვა სახელი კეთილი ცხოვრებითა და სასწაულებითაც. მაგრამ იქ იმოდენი ხალხი მიაწყდა, რომ მან საჭიროდ დაანახა, მოშორებოდა იმ უდაბნოს. მან წაიყვანა თან ზოგიერთი დარჩეული თვისი მოწაფეები, აღირჩია ერთი მივარდნილი ადგილი, ააშენა სენაკები და იქ იწყო მოღვაწეობა. აქ მას ერთხელ, როგორც მოგვითხრობენ, გამოეცხადა წმ. ლეთის-მშობელი და უბრძანა, აღერჩია თვისთა მოწაფეთა შორის თორმეტი ბერი და მათთან ერთად წასულიყო ივერიაში (საქართველოში) რათა დაემკვიდრებია ახლად მოქცეული ხალხი ძრისტეს სჯულზე.

წმ. იოანემ გამოუცხადა ეს ლეთის-მშობლის ბრძანება თავის მოწაფეებს. შემდეგ დიდი ხნის მარხულობისა და ლოცვისა, მან აღირჩია თორმეტი მოწაფე. აი მათი სახელები: შიო, ლავითი, ანტონი, იესე, იოსები, მადეოზი, სტეფანე, ისიდორე, მიხეილ, შირრა, ზენონი და აბიბო. სხვა თვისს მოწაფეებს, რომლებიც იქ დასტოვა, დაუნიშნა თვის ნაცვლად მოძღვრად ბერი მქვთიმე, დარიგება მისცა, თუ როგორ

უნდა ელვაწათ, გამოეთხოვა მათ და წამოვიდა საქართველოში.

ძნელი და დიდი ხნის მოგზაურობის შემდეგ იგინი მიუახლოვდნენ მაშინდელ ჩვენს დედა-ქალაქს მცხეთას. იმ დროს მცხეთაში ძათალიკოზად იყო მელაფი. როცა გაიგო მან წმ. მამების მოახლოება, იახლა მოელი თვისი კრებული, მიეგება მათ წინ, მიესალმა და აკურთხა. იოანემ და მისმა მოწაფეებმა თაყვანი სცეს ქათალიკოზს და მიიღეს ლოცვა-კურთხევა. შემდეგ ქათალიკოზი დაბრუნდა მცხეთაში და სტუმრებიც თან მოიყვანა. მათი მოსვლა საქართველოში ძრიელ იამა მაშინდელ ჩვენს მეფესაც.

ცოტა ხნის შემდეგ მ. იოანემ წაიყვანა თავის მოწაფეები და მოვლო ყველა ის ადგილები, სადაც-კი წმიდა ნინო ყოფილიყო. იგინი ყოველგან უქადაგებდნენ ხალხს, არიგებდნენ, როგორ უნდა მოქცეულიყვნენ და ამგვარად ამყარებდნენ მათ შორის ძრისტეს სჯულსა და კეთილ ზნეს. როცა დაბრუნდნენ მცხეთაში, წმ. იოანემ აღირჩია საცხოვრებლად ზადენის მთა, სადაც ძველ დროში იდგა კერპი ზადენისა და, ქათალიკოზის ნება დართვით, იქ დაბინავდა ერთს გამოქვაბულში. მისი მოწაფეებიც იქვე—მის მახლობლად დადგნენ და ასე იწყეს მოღვაწეობა.

როცა განითქვა სახელი მათი და ხალხმა გაიგო წმ. იოანეს სასწაულები, იწყო იქ სიარული და ლოცვა. ბევრი მათგანი სტოვებდნენ თავიანთ სახლ-კარს და ზადენის უდაბნოში ჰრჩებოდნენ სიკვდილამდის. ამგვარად ზადენის მთა შეიქმნა განდგილთა სამყოფი.

მაგრამ ერთს ღამეს წმ. იოანეს გამოეცხადა ყოვლად წმიდა ლეთის-მშობელი და უბრძანა, რათა გაეგზავნა მას თვისი მოწაფეები სხვა და სხვა მხარეს საქადაგებლად. მეორე დღეს მან შეკრიბა მოწაფეები, უამბო, რაც იხილა და გა-

დასცა ღეთის-მშობლის ბრძანება. ამასთანავე უბრძანა მათ მომზადებულიყვნენ წასასვლელად.

ძრიელ საწყენად დაურჩათ მოწაფეებს საყვარელი მოძღვრის მოშორება, მაგრამ უარი ვერაფერს გაბედა. წმ. იოანემ წარუდგინა იგინი ქათალიკოზს და მოახსენა ყოველივე, რაც მას ღეთის-მშობელმა უბრძანა. ქათალიკოზს იამა, აკურთხა ყველანი და გზა დაულოცა. იოანემ დაარიგა ისინი და ისე გაისტუმრა.

ზოგი მათგანი, სახელდობ: ღავითი, ანტონი, იოსები, სტეფანე, ზენონი და აბიბო გაემგზავრენ ქახეთისაკენ, შიო, პიროსი, მიხეილი, მადეოზი და ისიდორე წავიდნენ ძართლის ქვეყნებში. მეთორმეტე—იესე იმყოფებოდა იმ დროს ღვდელ-მთავრად ქალაქ წილკანში. მოხსენებული წმ. მამები ცალ-ცალკე დადიოდნენ არჩეულ ადგილებში, ასწავლიდნენ ხალხს და მოღვაწეობდნენ.

როცა მამა იოანემ გაისტუმრა თვისი მოწაფეები საქადაგებლად, თვითონ დაბრუნდა მცხეთიდან ზედაზნის მთაზე და იქ მოღვაწეობდა. მაგრამ ხშირად ნახულობდა თვისს მოწაფეებს და ამხნევებდა ხოლმე. ხანგრძლივი მოღვაწეობის შემდეგ, წმ. იოანემ იგრძნო სიკვდილის მოახლოება. მაშინ მან დაიბარა თვისი მოწაფეები, დარიგება მისცა მათ, აკურთხა და ისე განუტევა სული. მოწაფეებმა დიდი გლოვითა და მწუხარებით დაკრძალეს წმ. გვამი იმვე გამოქვაბულში, რომელშიაც სცხოვრებდა იგი \*).

წმ. იოანე ზედაზნელის გადაცვალების შემდეგ მისი მოწაფეები კიდე დიდ ხანს მოღვაწეობდნენ საქართველოს სხვა და სხვა კუთხეებში. შემდეგ გადაცვალებისა ამ წმ. მამებს ეწოდათ სახელი იმ ადგილებისა, სადაც იგინი მოღვა-

---

\*) წმ. იოანე აღესრულა 557 წ. ქათალიკოზის მკარის დროს. წმ. იოანე ზედაზნელის ხსენება არის 7 მაისს.

წეობდნენ. წმ. მამა ღვთის უწოდეს, მაგალით., ბარეჯელი, შიოს—მღვიმელი, ანტონს—მარტყოფელი, მესეს—წილკნელი, აბიბოს—ნეკრესელი, იოსებს—ალავერდელი, სტეფანეს—ხირსელი, ზენონს—იყალთოელი, თადეოზს—სტეფან-წმიდელი, ისიდორეს—სამთავრელი, პირაროსს—ბრეთელი და მიხეილს—შლუმბელი.

#### 4. წმ. მამა შიო

##### მღვიმელი.

შიო დაიბადა ასურეთის დედა-ქალაქში ანტიოქიაში; მისი მშობლები იყვნენ აზნაურთაგანი და ღვთის მოყვარე ადამიანები. მათ შიოს მეტი შვილი არა ჰყავდათ და, რადგან საშვალეობა ბევრი ჰქონდათ, მშვენიერად აღზარდეს იგი. თვითონ შიო ძრიელ ნიჭიერი და ბეჯითი ყმაწვილი იყო. მან კარგად შეისწავლა ასურული და ბერძნული ენები. მერმეთ შეუდგა საღმრთო წერილის შესწავლას. ამასთანავე ის იყო თავდაბალი, კეთილი და ღვთის მოყვარე.

იმ დროს, როცა შიო ოცი წლისა იყო, ანტიოქიაში გაითქვა სახელი წმ. იოანნესი, რომელიც უდაბნოში მოღვაწეობდა და ხალხს იზიდავდა. შიო პირველად ჩუმად წავიდა იოანნეს სანახავად. იოანნემ სიხარულით მიიღო იგი, აკურთხა და აღუთქვა თვისთა მოწაფეთა შორის ჩარიცხვა, მაგრამ იმ პირობით, რომ შინ დაბრუნებულიყო და მშობლებისაგან ნება აეღო შიო დაბრუნდა ოჯახში, მაგრამ მშობლებს არ გაუმხილა, სად იყო.

ბავიდა რავდენიმე ხანი; ერთხელ მამამ გამოუცხადა შიოს, რომ მე და დედა-შენი სულისათვის მოღვაწეობას უნდა შეუდგეთო და ამიტომ მონასტერში გვინდა წასვლაო,

ხოლო შენ ცოლ-შვილს მოეკიდე და მამულს ეპატრონეო. შიოს ძრიელ გაეხარდა და სიხარულით დათანხმდა. მაგრამ, როგორც-კი აღასრულეს შიოს მშობლებმა თავიანთი სურვილი, წავიდნენ მონასტერში, შიომ გაყიდა ყოველი საცხოვრებელი, გაუნაწილა გლახაკთა, ქვრივ-ობოლთა, მეუღლენოეთა, გაათავისუფლა ყველა თავისი მონები და თვითონაც მ. იოანესთან წავიდა.

იოანეს ძრიელ იამა მისი მისვლა, სიხარულით მიიღო მოწაფედ და ბერად აღკვეცა, რადგანაც თვითონ შიომ გამოაცხადა სურვილი. აქ ოცი წელიწადი დაყო შიომ მოღვაწეობაში და მოარჩილებაში. შემდეგ, როცა ღვთის-მშობლის ბრძანებით, იოანემ თორმეტი მოწაფე აღირჩია საქართველოში წამოსლვის წინ, შიოც ერთი ერთგულთაგანი იყო.

საქართველოში მოსვლის შემდეგ შიოც პირველად მ. იოანესთან ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა, მაგრამ მერმე სთხოვა თვისს მოძღვარს, ნება მიეცა მისთვის მოშორებოდა, საკუთარი ადგილი აერჩია და იქ დაჰუდებულიყო. წმ. იოანემ ნება მისცა, აკურთხა და გაისტუმრა.

მამა შიო წავიდა ზადენის უღაბნოლამ და მცხეთის მახლობლად, მტკვრის პირად კლდეთა შორის იპოვა მღვიმე, იქ დაღვა და იწყო მოღვაწეობა. ის ხევი, სადაც შიო დამინაჲდა, იმ დროს იყო მიუვალი, უწყლო და სავსე მხეცე-ბითა და ქვეწარმავალით. მაგრამ შიო არაფერს არ შეუშინდა. მნა ვერ გამოთქვამს, რავდენი ნაკლულეფანება, მოთმინება და შიში გამოსცადა აქ მ. შიომ, მაგრამ ყველაფერი აიტანა და სძლია.

მრთხელ შიო მთელი ღამე ლოცვილობდა და ითხოვდა ღვთისაგან შეწევნას ბოროტთა სულთა დასაძლევად. ცისკრის დროს მთელ ხევს მოულოდნელად საკვირველი რაღაც ნათელი მოეფინა და წმ. შიოს გამოეცხადა ღვთის-მშობელი, რომელსაც თან ახლდა იოანე ნათლის-მცემელიც.

შეშინებული განდევნილი მოწიწებით დაეარდა მის წინაშე და ამავე დროს. მოესმა ანგელოზსთა გალობა. შოვლად წმ. მარიამმა აკურთხა იგი, გაამხნევა და მისცა საზრდოდ რაიმე, მსგავსი თოულისა. შემდეგ ამისა გამხნევებული ბერი კიდე უფრო გულმოდგინედ მოღვაწეობდა იმ საშინელ ხევში მარტო.

მაგრამ ერაზხელ გავიდა ხევში სანადიროდ სპასპეტი ვინმე და ვეზირი მეფისა მვაგრე თავისი ამალით. ნადირობის დროს, მან შენიშნა მტრედის მზგავსი შრინველი, რომელმაც მოუტანა საზრდო ვილაც ქვაბში დაყუდებულს. ზაუკვირდა, მივიდა და ნახა, რომ პატარა ქვაბში მ. შიო ხელაპყრობილი ევედრებოდა ღმერთს. ზაკვირებულმა მვაგრემ გამოკითხა მას ვინაობა. წმ. შიომ უამბო ყველაფერი და ისეთი გავლენა იქონია მაზედ, ამ დიდებულმა კაცმა გამოაცხადა სურვილი მისი მოწაფეობისა. შიომ აკურთხა და ნება დართო. მვაგრე სიხარულით დაბრუნდა შინ, მოაწყო ყოველი შინაური საქმეები, დაბრუნდა მამა შიოსთან, აღიკვეცა ბერად, დადგა მეორე გამოქვაბულში შიოს მახლობლად და მისი ხემძღვანელობით იწყო მოღვაწეობა.

შემდეგ ამისა, როცა მახლობელი სოფლების მცხოვრებლებმა გაიგეს წმ. შიოს ამბავი, იწყეს უდაბნოში სიარული სალოცავად. ბევრმა მათგანმა მვაგრის მიბაძეს და უდაბნოში იწყეს მოღვაწეობა. როცა მოიმატა ძმათა რუხემა, მაშინ, შიოს ბრძანებით, აღაშენეს ეკლესია იმ ადგილს, სადაც წმ. ღვთის-მშობელი გამოეცხადა შიოს, მეუდაბნოეთა და მომსვლელთა სალოცავად.

იმ დროს ჩვენში მეფედ იყო შარსმან მეექვსე. როცა მან გაიგო თავისი გამოჩენილი სპასპეტის მვაგრეს ბერად შედგომა, ძრიელ ეწყინა და თვითონ წაბრძანდა შიოს მღვიმის უდაბნოში, რათა დაეთანხმებია მვაგრე, დაენებებია თავი ბერობისათვის და ისევ უწინდელ ცხოვრებას დაბრუნებო-

და. მაგრამ მან გადაქრილი უარი მოახსენა მეფეს და თან უამბო საკვირველი ცხოვრება წმ. შიოსი. მაშინ მეფემ ისურვა მ. შიოს ნახვა. შიო კარებში მიეგება მეფეს მოწიწებით და ჯვარი გადასახა. მეფემ რალაც ისეთი საკვირველი მადლი იხილა წმ. შიოს სახეზე, რომ მოიხადა გვირგვინი და დაიჩოქა მის წინაშე. მამა შიო შეძრწუნდა, მოწიწებით აკურთხა მეფე, შოკიდა ხელი, ააყენა და თავის ხელით დაადგა თავზე გვირგვინი. მეფის მხლებლებმაც თაყვანი სცეს მ. შიოს და მიიღეს მისგან კურთხევა. მათ შორის იყო ვინმე დიდებული, რომელსაც მარჯვენა თვალი ჰქონდა სრულიად დაზიანებული ისრისაგან. მან მოიყარა მუხლი წმ. შიოს წინ, შეახო თვალი იგი მის ფეხს და მყისვე განიკურნა. ამ მოულოდნელმა სასწაულმა ყველანი გააკვირვა.

მეფე ღარმანმა უბრძანა შიოს, ეთხოვნა, რა მოწყალება ჰსურდა უდაბნოსათვის, მაგრამ შიომ უპასუხა: „უფალო მეფე! გულნი მეფეთანი ხელთა შინა ლეთისათა არიან, ვითარცა რა ჯერ გიჩნს, ჰყავ“. მაშინ მეფემ შესწირა შიოს უდაბნოს ოთხი დაბა და უბოძა ოცდა ათი ლიტრა ოქრო ეკლესიის ასაშენებლად. ამას გარდა შესწირა ოქროს ბარძიმ-ფეშხუმი, დიდი ოქროს ჯვარი და მშვენიერად შემკობილი მეფე შახტანგის მიერ სახარება. შემდეგ ამისა მეფე დაბრუნდა მცხეთაში და ყველაფერი უამბო ქათალიკოზს მაკარის.

როცა დაასრულეს ახალი ეკლესიის აშენება, მობრძანდა თვით მეფე, ქათალიკოზი ეპისკოპოსებითა და კრებულით, მოვიდა თვით წმ. იოანე ზედაზნელი და დიდის ამბით აკურთხეს ახლად აგებული ტაძარი. უნდოდათ მამა შიო ღვდელმონაზონად ეკურთხათ, მაგრამ მან უარი განაცხადა. შიო დარჩა ისევ განდევნილად და განაგრძო თვისი მოღვაწეობა.

შემდეგ ამისა ძმათა რიცხვმა შიოს უდაბნოში ისე იმატა, რომ ორი ათასამდის აღვიდა, და სახელი და დიდება წმ. შიოსი მთელ საქართველოში განითქვა. აუარებელი ხალხი

დადიოდა უდაბნოში, რათა ეხილათ სასწაულოთ-მოქმედი გან-  
დევნილი და მიეღოთ მისგან კურახვეა და კურნება.

წმ. შიო მრავალ სასწაულებს შერებოდა. ერთხელ თურმე, ერთი მგელი. შემოეჩვია უდაბნოს სახედრებს და ბევ-  
რი გააფუქა. როცა ეს ამბავი მ. შიოს აცნობეს, ილოცა და  
ბრძანა, რათა მგელი იგი შემდეგ ამისა გამხდარიყო მწყემ-  
სად სახედართა. ბრძანება მისი, მართლაც, აღსრულდა და  
მგელი არათუ ხელს აღარ ახლებდა სახედრებს, პირ-იქით,  
მწყსიდა დაგრთვულ ძაღლივით იქცეოდა.

როცა მ. შიო მოხუცდა, შეკრიბა ყველა თავისი მო-  
წაფეები, მისცა მათ წესი, დაუნიშნა წინამძღვრად მვაგრე,  
დაარიგა იგინი და თვითონ განშორდა ბნელ ღვიმეში ანუ  
ქვაბში, სადაც გაატარა დანარჩენი დღენი თვისნი მარხულო-  
ბასა და ლოცვაში.

ბოლოს, იგრძნო რა მოახლოება სიკვდილისა, მიიღო  
წმ. საიდუმლო, აღაპყრა ხელნი და წარმოსთქვა: „ჰოი, უფა-  
ლო! ხელთა შენთა შევედრებ სულსა ჩემსა, და; მართლაც,  
განუტევა წმ. სული თვისი ცხრა მაისს.

შემდეგ გადაცვალებისა შეიკრიბენ ყველა მისი მოწა-  
ფეები, მობრძანდა თვით ქათალიკოსი და დიდი გლოვით  
დაკრძალეს წმ. გვამი მ. შიოსი იმ ღვიმეში, სადაც იგი მო-  
ღვაწეობდა, რადგანაც ესე იყო სურვილი მისი \*).

## 5. წმ. მამა ღაზით

### გარეგანი.

მამა ღაზითი იყო წმ. იოანე ზედაზნელის მოწაფე და  
მასთან ერთად მოვიდა ჩვენს ქვეყანაში. მისი მშობლების შესახებ

\*) წმ. მამის შიოს დღეობა არის ცხრა მაისს და ყველიერის ხუთ-  
შაბათს.

არა ვითარი ცნობა არა გვაქვს, მაგრამ ცხადია, ისეთი შესანიშნავი შეილს, როგორიც დავითი იყო, მშობლებიც ზნა კეთილნი და ღვთის მოსაყენი ჰყოლოდა. ღვთაი სიყრმიდაბე მ. იოანესთან იმყოფებოდა უდაბნოში და მისგან ისწავლა მოღვაწეობა.

როცა საქართველოში მოსვლის შემდეგ წმ. იოანე ბე-  
დაზნელმა გაგზავნა თვისი მოწაფეები საქადაგებლად ხუა და  
სხვა კუთხეებში, მამა დავითი პირველად დაემკვიდრა მთა  
წმიდაზე. აქ მან აღიჩინა ერთი გამოქვაბული, რომელიც  
ბუჩქიან ტყეში იპოვა. იქ მასთან იმყოფებოდა აგრეთვე მისი  
მოწაფე ლუკიანე, რომელიც მცხეთიდან წამოიყვანა.

მოველს კვირას მ. დავითი ჩამოდიოდა თფილისში და  
იქ უქადაგებდა ცეცხლის თაყვანის მცემლებს, რომლებიც მა-  
შინ ბლომაღ იყვნენ ამ ქალაქში. თვისი საკვირველი ქადაგე-  
ბითა და საშაგალითო ცხოვრებით მიიზიდა ხალხი და მრავალი  
ცეცხლის თაყვანის მცემელი მოაქცია. მს. ეწყინათ მოგვებს  
და შოინდომეს მისი გაძევა თფილისიდან. შეიკრიბნენ, ბევრი  
არჩიეს და ბოლოს აი რა საძაგელი ცილი დასწამეს. მოისყი-  
დეს როსკიბი დედა-კაცი და მასთან მრუშობა დასწამეს მ.  
დავითს. აქ თ. უნდოდან მოგვებს მისი შერცხვენა და ხალხის  
თვალში დამცირება, რომელსაც იგი წმიდით მიაჩნდა.

მართს კვირა დღეს, როცა მ. დავითი თფილისის მეი-  
დანზე შეკრებილ ხალხს უქადაგებდა, მოვიდნენ მოგვები,  
თან ის დედა-კაცი მოიყვანეს და საჯაროდ ბრალი დასდევს  
მ. დავითს. ის ძრიელ გაკვირდა, აღაპყრო თვალები მაღლა  
და უფლისაგან ითხოვა შევლა. ამ დროს მოგვები და ცეც-  
ხლის თაყვანის მცემლები ჰყვიროდნენ და ითხოვდნენ მის  
დასჯას. განცვიფრებული ხალხი შეწუხდა და არ იცოდა, რა  
ეკმნა.

მაშინ წმ. დავითმა მიმართა ~~ხალხს~~ და წარმოსთქვა  
„ძმანო და შევილნო ჩემნო! თვით დავითი მოწამე, რომ მე

დანაშაული არა ვარ, და უკეთუ ბრალმდებელნი ჩემნი მართალნი არიან, თვით უფალი გვიჩვენებს ამას.“ შემდეგ უბრძანა, წამოეყენებიათ წინ მეძაღვი იგი დედა-კაცი. „დედა-კაცი! რა მრუშება ჩავიღინე მე შენთან?“ ჰკითხა მამა ღავითმა მას. უნამუსო დედა-კაცმა დააბრალა მას თავისი სიმძიმე, ანუ ორსულობა. მაშინ გაკვირვებული მ. ღავითი შეევედრა უფალს, რათა ეჩვენებია ხალხისათვის სასწაული თვისი. მერმე აიღო კვერთხი, რომელსაც თავში პატარა ჯვარი ჰქონდა, შეეხო დედა-კაცის მუცელს და ხმა მალლა წარპოსტკვა:

„შენ ჩჩვილო! გიბრძანებ სახელითა უფლისა ჩვენისა იესო ძრისტესითა, რათა გვაუწყო ჩვენ, თუ მე ვარ მამა შენი“.

ჩჩვილმა მყისვე ხმა ჰყო დედის მუცლიდამ და სხვაზე აჩვენა. მართლაც, აღმოჩნდა, რომ დამნაშავე იყო ვილაც მკედელი. შერცხვენილმა მოგვებმა ხმა გაკმინდეს. აღელვებულმა ხალხმა დედა-კაცი ქვით ჩაქოლა. წმ. ღავითი ამშვიდებლა ხალხს, მაგრამ ვერ დაამშვიდა.

მამა ღავითი, როცა თფილისში ჩამოდიოდა, იქ ქადაგებდა, სადაც ეხლა ქუა-შუეთის ეკლესია არის აშენებული. რადენიმე ხნის შემდეგ მამა ღავითმა დასტოვა თფილისი, გაიყოლა თვისი მოწყალე ლუკიანე, აღირჩია სადგომად გარეჯის უდაბნოში ერთი გამოქვაბული და იქ იწყო მოღვაწეობა. მაგრამ აქაც ბევრი გაჰირვება გამოსცადა მან, ცალკე სიცხე, უწყლობა და უსაზრდოება აწუხებდა, ცალკე საშინელი ქვემძრომნი.

მართელ, როცა მამა ღავითი და ლუკიანე ძრიელ შეწუხდნენ და დასუსტდნენ უსმელ-უკმელობით, მოულოდნელად მოვიდა სამი ირპემი თავიანთი ნუკვრებით და გაჩერდნენ მათ სადგომთან. მამა ღავითმა უბრძანა ლუკიანეს, აიღე პინაკი და მოწველეო. მანაც აღასრულა ბრძანება მისი. რძე

ყველად აქციეს და მითი მოიკლეს შიმშილი. ეს იყო სასწაული და მამა დავითმა შესწირა უფალს მადლობა. შემდეგ ამისა ყოველ დღეს მოდიოდნენ ირმები, გარდა ოთხშაბათისა და პარასკევისა.

მაგრამ იმ გამოქვაბულის მახლობლად, სადაც მ. დავითი დაბინავდა, იყო ნაპრაღი და მასში ქვაბი, სადაც მკვიდრობდა რაღაც ვეშაპის მზგავსი ცხოველი. მრთს სალამოს მოიქრენ შეშინებული ირმები და ერთი ნუკრი აკლდათ. ეს ამბავი აცნობა ლუკიანემ მამა დავითს. ნუკრი თურმე იმ მხეცს მოეტაცნა. მ. დავითი შეეფედრა უფალს და, ჯერ ლოცვა არ გაეთავებია, რომ საშინლად დაიქუხა გავარდა მესხი და სულ ერთიანად დასწვა ის უცნაური მხეცი.

მრთხელ კახეთიდან შევიდნენ გარეჯის უდაბნოში მონადირენი და, ნადირობის დროს, კლდის პირად დაინახეს ირმები; წავიდნენ იქით და ნახეს, რომ ირმებს ვიღაც ბერი სწველიდა. ძრიელ გაკვირდნენ, მაგრამ, როცა დაინახეს გამოქვაბულში მლოცველი მამა დავითი, თაყვანი სცეს და კურთხევა აიღეს. მ. დავითმა აკურთხა იგინი და წასვლის დროს დაარიგა, თუ როგორ უნდა ეცხოვრათ. მონადირენი წავიდნენ და მთელ კახეთში გაავრცელეს მ. დავითის ამბავი. შემდეგ ამისა იწყეს სიარული გარეჯის უდაბნოში მლოცველებმა, რათა თავის თვალთ ენახათ წმ. დავითი და მიეღოთ მისგან კურთხევა. ზოგნი მათგანი ეხვეწებოდნენ მამა დავითს, ნება მიეცა მათთვის დარჩენილიყვნენ იქ. იგი დათანხმდა, მაგრამ უბრძანა, მოეტანათ იარაღი და გამოეკვეთათ ქვაბები თავიანთ საცხოვრებლად. მათაც აღასრულეს მისი ბრძანება. ასე იწყეს ცხოვრება გარეჯის უდაბნოში განდევნილებმა, რომელთა რიცხვი თანდა-თან მატულობდა.

მრთხელ მ. დავითი ჩვეულებრივ დაჩოქილი ლოცვილობდა. ამ დროს მოულოდნელად მოფრინდა შეშინებული

კაცები და მის წინ ჩამოჯდა; ქორიკ მახლობლად შეჯდა ხეზე. ცოტა ხნის შემდეგ მოიპრა ცხენოსანა მონადირე, რომელიც ჰფიქრობდა, გამოაცლიდა ქორს კლანკებიდამ დაქერილ კაცებს. მაგრამ, როცა დაინახა კაცები მლოცველის წინ და მახლობლად გაწბილებული ქორი, ძრიელ გაუკვირდა და ჰკითხა მ. ლავითს: — „ეინ ხარ შენ და ან საიდამ მოსულხარ აქ“. მ. ლავითმა წყნარად მიუგო: „მე მონადირე უფლისა ჩვენისა იესო ძრისტესი და ვევედრები მოწყალებათა მისთა“. შემდეგ ურჩია მას, დაენებებია თავი კაცებისათვის.

მონადირე იყო უსჯულო ვინმე ბუბაქარი; გაჯავრებით უპასუხა ლავითს: „გიჯობს შენთვის ითხოვო სიცოცხლე და არა კაცებისათვის“.

მ. ლავითმა ლმობიერად მიუგო: „არავითარი უფლება არა აქვს, არა თუ ჩემზე, არც ამ ფრინველზე, რომელმაც შეაფარა თავი ჩემს კალთაში. ნურც ფიქრობ შემაშინო, რადგან შემწე და მფარველი ჩემი არის თვით უფალი“.

ბაჯავრებულმა მონადირემ იშიშელა მარხვილი და უნდოდა მოეკვეთა თავი წმ. მამისათვის, მაგრამ მარჯვენა მუცისვე გაუშეშდა. შეკრთა, ჩამოხდა ცხენიდან, დაიხოქა მის წინაშე და ცრემლით ევედრებოდა მიტევებასა და განკურნებას. მ. ლავითს შეებრალო, აღაპყრო მან ხელები, შეევედრა უფალს და განკურნა იგი. მხედარს გაეხარდა, გაკვირდა და ევედრებოდა: მამო, მყავს მე ძე დაკუტული, მრავალი უეჭიმე, მაგრამ არა ეშველა, გევედრები, იგიცა გამიკურნო. უკეთუ გნებაეს, აქ მოგგვრი. უკეთუ მომირჩენ, მე და ჩემი ცოლ-შვილი ვიწამებთ ღმერთსა შენსა“.

მ. ლავითმა უპასუხა: „წარვედ, ძე შენი გაკურნებულ არს“.

მონადირე გახარებული წავიდა შინ; ძე მისი ხტომით მოეგება წინ. აღმოჩნდა, რომ სწორეთ იმ ღროს მორჩენი-

ლიყო, როცა მ. ლავითი მხედარს ელაპარაკებოდა. მან ყოველივე უამბო თავის სახლობასა და მეზობლებს. მეორე დღით ბუბაქარმა აკიდა სახედრებს ყოველგვარი სანოვაგე, წაიყვანა შვილები და გასწია მ ლავითთან; თაყვანი სცა მას და მადლობა მოახსენა. შემდეგ წარუდგინა მას შვილები და სთხოვა კურთხევა მათი. სანოვაგე მ. ლავითმა ყოველივე ბერებს გადასცა. ბუბაქარმა აღასრულა თავისი აღთქმა და მთელი სახლობით მოინათლა.

ჩავდენიმე წლის შემდეგ მ. ლავითმა დასტოვა გარეჯის უდაბნოში უფროსად მოწაფე თავისი ლუკიანე და თვითონ იერუსალიმში წავიდა. იქ მან თაყვანი სცა ქრისტეს საფლავს, მოიარა სხვა წმიდა ადგილებიც და ისევ გარეჯის მონასტერში დაბრუნდა.

წროთა განმავლობაში გარეჯის უდაბნოში ძრიელ იმატა ძმათა რიცხვმა. ზოგნი მათგანი სცხოვრებდნენ განდევილათ, ზოგიც ერთად მონასტერში. წმ. ლავითი იყო ყველას წინამძღვარი და დამრიგებელი. მას ძრიელ უხაროდა, რომ ასე გამრავლდნენ მის უდაბნოში მადიდებელნი ღვთისა.

მაგრამ მოახლოვდა მ. ლავითის გადაცვალების დროც. სიკვდილის წინ მან შეკრიბა თვისი მოწაფენი, დაარიგა, გააშენეა და აკურთხა იგინი. შემდეგ მიიღო წმიდა საიდუმლო და ისე აღესრულა. მოწაფეებმა იგლოვეს საყვარელი მოძღვარი თვისი და დიდი მწუხარებით დაკრძალეს წმ. გვამი მისი იქვე გარეჯის საფანეში. ეს ამბავი მოხდა 582 წ. \*).

---

\*) ხსენება და დღესასწაული მ. ლავითისა არის ამაღლების შემდეგ პირველ ხუთშაბათს.

## 6. წმიდა მამა ანტონ

### მარტოფელი.

წმ. იოანე ზედაზნელმა რომ თვისი მოწაფეები გაგზავნა საქადაგებლად, მამა ანტონი, როგორც ვიცით, კახეთში წავიდა. აქ მან მოვლო მრავალი ადგილი და უქადაგებდა ხალხს. მ. ანტონსთან ჰქონდა გულზე დაკიდებული ერთი აგური, რომელზედაც გამოხატული იყო ხელთ-უქნელი სახე იესო ძრისტესი. ამ ხატის ძალით ის მრავალ სასწაულებს შვრებოდა.

შემდეგ წმ. ანტონი დაბინავდა ლონოატის ხეობაში და იქ იწყო მოღვაწეობა. საზოგადოდ მამა ანტონს ძრიელ უყვარდა მარტოდ ყოფნა და ღეთის ვედრება, ამიტომაც მას „მარტო-მყოფელი“ ანუ მოკლედ „მარტ-მყოფელი“ უწოდეს. მაგრამ იგი ისე ბეერ ხალხს იხილავდა თვისი წმიდა ცხოვრებითა და სასწაულებით, რომ ხალხი არსად მოსვენებას არ აძლევდა. ზოგი მათგანი სრულებით არ შორდებოდნენ და მის მახლობლად დგებოდნენ. როცა ასეთ მსურველთა რიცხვმა ძრიელ იმატა, მ. ანტონიმ აღაშენა მათთვის მონასტერი ალაზნის გაღმით, თვითონ კი მოშორდა მათ, აღირჩია ერთი მიყარდნილი ადგილი იქ, სადაც ეხლა ახმეტი არის, და იწყო მოღვაწეობა.

მაგრამ აქაც მალე მიიგნეს მას ღ იწყეს მასთან სიარული. ამიტომ მან ამ ადგილსაც დაანება თავი და ჯკრანის მთა აღირჩია საცხოვრებლად, რომელიც დაბურული იყო ტყით. აქ მან მთის წვერეალზე თვითონ გამოქვაბა კლდე და დადგა მასში. ღღე და ღამე მხურვალედ ღოცვილობდა თვისი სასწაულთ მოქმედი ხატის წინ. პირველად იგი საზრდოებდა მცენარეული საქმელით, მაგრამ შემდეგ ღვთის განგებამ სხვა სა-

ზრდო გაუჩინა: მასთან მოდიოდნენ, როგორც მ. ლავითთან, ირმები და თავისი რძით ჰკვებოდნენ მას.

მართხელ ამ სოფლის მამასახლისი, რომელსაც ნორიო ერქვა, თვისი მხლებლებით ნადირობდა. ანტონის ირმებმა ამ დღეს ძრიელ დაიგვიანეს და ბოლოს მოარბინეს, ძრიელ შეშინებული იყვნენ და ერთიკ დაქრილი იყო. მამა ანტონი გაკვირდა, არ იცოდა, თუ მახლობლად სოფელი იყო. ადგა, დაიკიდა გულზე თავისი ხატი და უკან გაჰყვა ირმებს, — უნდოდა შეეტყო, რამ შეაშინა იგინი. წმ. ანტონი ერთბაშად შეხვდა მამასახლისს; უკანასკნელი ძრიელ გაკვირდა, როცა დაინახა მოხუცებული ბერი, რომელსაც გულზე ხატი ეკიდა და ისე იდგა გარეულ ირმებთა შორის, როგორც შინაურ პირუტყვებთან. დაიწყეს ლაპარაკი, მაგრამ, რადგანაც მ. ანტონმა არ იცოდა ქართული ენა, მამასახლისი ვერას მიუხვდა. მას ანტონი საშიში კაცი ეგონა ზამიტომ ანიშნა, მარჯვენა ხელს მოგჭრიო, რომლითაც მ. ანტონი ანიშნებდა იმ მთას, სადაც ის ცხოვრობდა.

ღა, მართლაც, მამასახლისმა უბრძანა მხლებლებს წაეყვანათ ანტონი სამკედლოში და იქ მოეჭრათ მისთვის ხელი. მკედელმა გაახურა რკინა და უნდოდა შანთით მოეცილებია ხელი, მაგრამ ერთბაშად რკინაც გაუვარდა ხელიდამ და თან ხელიც გაუშეშდა. მკედელი შეშინდა და ენა ჩაუვარდა, აღარ იცოდა რა ექმნა, მაგრამ წმ. ანტონმა გადახახა ჯვარი და განკურნა. ამ სასწაულმა ყველანი გააკვირვა. შველაფერი იმ წამსვე მამასახლისს აცნობეს. მან მოიხმო წმ. ანტონი და უთხრა: „მითხარი, რაც გსურს და აგისრულებო“. მ. ანტონმა ანიშნა მიეცათ მისთვის ქვის მარილის ნატეხი. მათ მაშინვე მოუტანეს. ანტონი დაბრუნდა თვის გამოქვაბულში. მალე მისი ირმებიც დაბრუნდნენ, რომელთაც მისცა მარილი.

წმ. ანტონის სახელი მოეფინა მახლობელ სოფლებს და მასთან იწყო სიარული აუარებელმა ხალხმა. აქ კიდევ უფრო ბევრი რამ ნახეს საკვირველი. ბევრი გაიტაცა მისმა ნახვამ და ცხოვრებამ, ზოგიერთებმა მოინდომეს მისი მიბაძვა და იწყეს მის მახლობლად ცხოვრება მისის კურთხევითა და ნებადართვით. როცა მათმა რიცხვმა ძლიერ იმატა, მ. ანტონმა საკიროდ დაინახა მონასტრის აშენება მათთვის. მონასტერი ააშენეს ტყიანი მთის მოედანზე, სადღეც ეხლა მ. ანტონის მონასტერია. მკითონ ანტონმა ააშენა თავისთვის მთის მწვერვალზე ექვსი საუენი სვეტი, ანუ კოშკი, იქ დაეყუდა და მოღვაწეობდა ხუთმეტი წლის განმავლობაში. მხოლოდ ხანდის-ხან ჩამოდიოდა მონასტერში ძმათა დასარიგებლად და ღვთის მსახურების აღსასრულებლად.

ბოლოს, როცა იგრძნო მოახლოვება სიკვდილისა, მოუწოდა თვისთა მოწაფეთა, დარიგება მისცა მათ და აკურთხა. ბადაცვალების დროს მ. ანტონი დაჩოქილი იყო მაცხოვრის ხატის წინაშე და ისე ლოცულობდა.

ბადაცვალების შემდეგ მ. ანტონის პატიოსანი გვამი ჩამოასვენეს სვეტიდგან მონასტერში და დიდის მოწიწებით დაკრძალეს ღვთის-მშობლის ხატის წინაშე ტაძარში \*).

## 7. წმინდა მოწამე აბიზოს

ნეკრესელი.

იმ დროს, როცა იოანე ზედაზნელი და თორმეტი მისი

---

\*) წმ. ანტონ მარტყოფელის ხსენებას დღესასწაულობს ჩვენი ეკლესია ცხრამეტს იანვარს.

მოწაფენი. მოვიდნენ საქართველოში, ჩვენი ხალხი დიდ შევიწროებაში იყო სპარსელებისაგან, რომლებიც მაშინ ცეცხლის თაყვანის მცემელები იყვნენ. ისინი ყოველგვარ სახსარს ჰხმარობდნენ, რომ თავიანთი სარწმუნოება გაეცვლებინათ ჩვენში და ჰრისტეს სჯული მოესპოთ.

ნეკრესის ღვდელმთავარს წმ. აბიბოსს გული უკვდებოდა, როცა ჰხედავდა უსჯულოთა მტარვალობას და ქრისტიანების დევნას. იგი გაბედვით უქადაგებდა ქრისტიანებს, ამხნევებდა და არ ემორჩილებოდა სპარსელების ბრძანებას. სპარსელებს ბრაზი მოსდიოდათ და უნდოდათ მისი დაღუპვა, მაგრამ შემთხვევას უცდიდნენ, რომ საკმაო მიზეზი ეპოვნათ. ასეთი მიზეზი მალე იპოვეს.

მართხელ, როცა დაინახა, რომ მოგვები ძალას ატანდნენ ხალხს თაყვანი ეცათ ანთებულის ცეცხლისთვის, გაჯავრდა წმ. აბიბოს, ველარ მოითმინა, აიღო წყალი, დაასხა და დააქრო ცეცხლი. მაშინ ეცნენ მას გარისხებული მოგვები, შეიპყრეს და ისე სცემეს, რომ ძლიეს კოცხალი გადურჩათ. შემდეგ საპყრობილეში ჩასვეს, მაგრამ იქაც საშინლად სტანჯავდნენ.

როცა ეს ამბავი აცნობეს მაშინდელ სპარსეთის მთავარ მართებელს ანუ მარზაპანს, რომელიც იმ დროს სოფელ რეხში იმყოფებოდა, განრისხდა და ბრძანა, შეკრული წარედგინათ მის წინაშე მღვდელმთავარი აბიბოს. როცა მიჰყავდათ, გზაზე სოფელ იალღოში წინ შემოეყარა. მას ანტიოქიიდან მოსული სიმონ მესვეტის კაცი და მიართვა წერილი, მედოგია და კვერთხი. აბიბოსს ძლიერ იამა და გამხნევდა. როცა მცხეთას მიუახლოვდნენ, აბიბოსმა სთხოვა მტარვალებს, წასულიყო და წმ. მამა შიო ენახა. მათ ნება დართეს. შიოს ძლიერ იამა მისი ნახვა, მოიკითხეს ერთმანერთი და უფალს მადლობა შესწირეს. აბიბოსმა სთხოვა შიოს ელოცა მის-

თვის. ცოტა ხანს ერთად დარჩნენ, მერმე აბიბოსი გამოეთხოვა მ. შიოს და უკანვე დაბრუნდა.

როცა წმ. აბიბოსი წარსდგა მარზაპანის წინაშე, მან მრისხანედ ჰკითხა: „რისთვის უარჰყავ ღმერთი ჩვენი და მოჰკალ იგი (დააქვრე)? მღვდელმთავარმა გაბედვით უპასუხა: „მე არავინ ვიცი ღმერთი, გარდა ერთის ღმერთისა, რომელმან შექმნა ქვეყანა; აწ გვედრები შენც, უარ-ჰყო თაყვანის ცემა ცეცხლისა და იწამო ქეშმარიტი ღმერთი, ჩადგანაც წერილ არს: „შუალსა ღმერთსა შენსა თაყვანი ეც და მას მხოლოსა მსახურებდე“.

მარზაპანი უმეტეს განრისხდა და უთხრა: „მე გკითხავ, რისთვის მოჰკალ ღმერთი ჩვენი, ხოლო შენ, პასუხის ნაცვლად მირჩევ, ვიწამო ღმერთი შენი“?! აბიბოსმა მიუგო: მე ღმერთი კი არ მოგვკალი, ცეცხლი დავაქრე, ცოტა წყალი დავასხი, რომელმაც სძლია იგი, მაშასადამე წყალი მასზედ ძლიერი ყოფილა. მიკვირს, რად არა გრცხვენიათ და მას ღმერთად ჰხადითო“. ჩადგანაც იმ დროს იქ შეკრებილი იყვნენ მრავალნი ეპისკოპოსნი, მღვდელნი და ერისთავნი, ძრიელ შერცხვა მარზაპანს და მრისხანედ ბრძანა წამება მისი.

მაშინ მივარდნენ ჯალათნი წმ. მამას და დაუწყეს ჯოხებით ცემა, შემდეგ მრავალი სხვა-და-სხვა გვარი ტანჯვა მიაყენეს და ბოლოს ჰკით გაუტეხეს თავი. ასე ასრულდა ნეტარი მოწამე აბიბოს. მოკვლის შემდეგ წათრიეს წმ. გვამი მისი, გაიტანეს ქალაქს გარედ და მცველები დააყენეს, რადგანაც ეშინოდათ—ქრისტიანებს არ წაეღოთ; მათ უნდოდათ მხეცებსა და ფრინველებს შეეჰამათ მისი სხეული. ღიღს ხანს უდარაჯეს, მაგრამ არც მხეცი და არც ფრინველი არ შეეხო წმ. მოწამის გვამს. როცა მოსწყინდათ დარაჯობა, თავი დაანებეს და წავიდნენ.

მხოლოდ შემდეგ ამისა მოვიდნენ ღამით რეხისის

ღვდლები და ბერები, წამოიღეს წმ. აბიბოს გვამი და ღიდის პატივით დაკრძალეს სამთავრის ტაძარში \*).

## 8) წმიდა მამა იოსებ (აბბა)

აღაგერდელი.

იოსებ ალავერდელი იყო მოწაფე. იოანე ზედაზნელი-სა; მას წილად ჰხდა მოღვაწეობა ძახეთში. პირველად იგი, როგორც სხვები, დადიოდა და სხვა-და-სხვა ადგილას ჰქადაგებდა, ბოლოს კი აღირჩია ალავერდის უდაბნო ადგილი და იქ იწყო მოღვაწეობა. მს ადგილი მაშინ ძლიერ ველური იყო, ამიტომ მან პირველად აქ მრავალი შიში, ნაკლულევა-ნება და გაქირვება გამოიარა. ძაღვმა არ იცის, რითი საზრდო-ებდა იქ იგი. ჭეჭკრობენ, ისიც ირმების რძით ირჩენდა თავსა.

მამა იოსები პირველად სრულად მარტო სცხოვრებდა ალავერდის უდაბნოში. მაგრამ ერთხელ, თურმე, იქ ნადირობ-და ერთი ვინმე ღიღებულო, რომელსაც ბევრი ყმები ახლდნენ თან. ნადირობის დროს იგი მოულოდნელად წააწყდა თავს მ. იოსებს და ძრიელ გაუკვირდა, რადგან არავის ეგონა, თუ იმ მიუვალს ადგილში ვინმე სცხოვრებდა. მ. იოსების ანგე-ლოზებრივმა სახემ მოხიბლა მონადირე, მიუახლოვდა და თავ-მდაბლად ჰკითხა ვინაობა და მიზეზი იქ ყოფნისა. მამა იო-სებმა ყველაფერი დაწვრილებით უამბო მას, აკურთხა და შე-მდეგ იწყო ქადაგება. ღიღხანს უქადაგებდა ძრისტეს სარწმუ-ნოებას და ჩაუნერგა კიდევ გულში სიყვარული ღვთისა. მრ-თი სიტყვით მ. იოსების მადლიანმა სწავლამ ისე იმოქმედა

\*) ხსენება წმ. მოწამის აბიბოსისა არის თორმეტს ნოემბერს.

მაზედ, რომ მან აღუთქვა განდევნის ტაძრის აშენება ალავერდის უდაბნოში. იოსებს ძრიელ გაეხარდა, რომ მისმა ქაქადაგებამ ასეთი ნაყოფი მოიტანა. ღიღებულმა მონადირემ მართლა აღასრულა თვისი სიტყვა და ამ გვარად დაიდვა საფუძველი ალავერდის მონასტრისა.

შემდეგ ამისა მ. იოსები უფრო უშიშრად იღეწოდა ალავერდის უდაბნოში. როცა ხალხმა გაიგო მისი აქ ყოფნა, იწყეს სიარული, რათა ეხილა საკვირველი მამა და მოესმინა მისი სწავლა. იოსებიც სარგებლობდა ამითი, დაუცხრომელად უქადაგებდა მლოცველებს და აძლევდა ზნეობრივ დარიგებას. ასეთი თვისი შრომით მან სრულიად აღმოფხვრა იმ მხარეში ურწმუნოება და განამტკიცა ღვთის-მსახურება. მისი სამაგალითო წმიდა ცხოვრება, განუსაზღვრელი სიყვარული და სასწაულები დიდ ხალხს იზიდავდა უდაბნოში. ბევრი მათგანნი სამუდამოდ იქ ჰრჩებოდნენ და მოღვაწეობდნენ. ღრთა განმავლობაში რიცხვი მეუდაბნოეთა სულ თანდათან მატულობდა და ბოლოს დიდი კრებული შესდგა. წმ. მამა იოსები იყო ამ კრებულის პირველი წინამძღვარი და მოძღვარიც.

მაგრამ მოაღწია მისმა აღსასრულმაც. ღიღი ხნის შრომამ და მოღვაწეობამ ძრიელ გასტეხა და დააუძლურა იგი. იგრძნო რა მოახლოება სიკვდილისა, მოემზადა, შეკრიბა თვისი მოწაფეები, დაუნიშნა მოძღვარი, დაარიგა ისინი და გამოეთხოვა. ზადაცვალების შემდეგ მოწაფეებმა და მახლობელი სოფლების მცხოვრებლებმა დიდი პატივით დაკრძალეს პატიოსანი გვამი მისი თვით ტაძარში. მაგრამ მისი სიკვდილის შემდეგაც მრავალი მლოცველები დადიოდნენ ალავერდის უდაბნოში მისი საფლავის თაყვანის საცემლად<sup>1)</sup>.

ა

1) ჩვენი ეკლესია დღესასწაულობს მამა იოსების ხსენებას ხუთმეტ ენკენისთვის.

## 9) წმიდა რაქდენი პირველი მოწამე

საქართველოს ეკლესიისა.

მეხუთე საუკუნეში საქართველოში მეფობდა სახელობა-  
ნი მეფე შაბტანგ ბორგასლანი. ამ მეფემ შეირთო სპარსეთის  
შაჰის ომიდას ისული ბალენდუხტი. ამ დედოფალს ჰყავდა  
ერთი ნათესავი და აღმზრდელი, რომელსაც ერქვა რაქდენი.  
როცა მეფემ მეუღლე თვისი საქართველოში მოიყვანა, რაქ-  
დენიც თან მოყვა.

მეფე შაბტანგმა პატივით მიიღო რაქდენი, როგორც მე-  
უღლის ნათესავი და საცხოვრებელად დიდი მამული უბოძა.  
რაქდენი ძრიელ გონიერი, სათნო და თავდაბალი კაცი იყო.  
პირველად იგი, რასაკვირველია, ცეცხლის თაყვანის-მცემელი  
იყო, ვითარცა ყველა მაშინდელი სპარსელი. მაგრამ მის შემ-  
შემდეგ, რაც საქართველოში მოვიდა, თვალ-ყურს აღევნებდა  
ქრისტიანების ცხოვრებას, მათ მოქმედებასა და მოთმენას და  
ძრიელ მოსწონდა კიდევ. ამიტომ მან ზედ-მიწევნით შეის-  
წავლა ძრისტეს სარწმუნოება და მოინათლა. სასახლეში ყვე-  
ლას იამათჱმისი მოქცევა და კიდევ უფრო შეიყვარეს. ძრის-  
ტიანობის მიღების შემდეგ კიდევ უფრო სათნო, კეთილი და  
ღვთის მოყვარე გახდა იგი. უწინდელი თვისი სარწმუნოება,  
რასაკვირველია, აღარ მოსწონდა და აძაგებდა კიდევ. თვით  
შაბტანგ ბორგასლანი, თუმც სპარსეთის შაჰის სიძე იყო, მა-  
გრამ მაინც თვისს სამეფოში ძრიელ ავიწროებდა და დევნი-  
და ყველა ცეცხლის თაყვანის-მცემ სპარსელებსა და მათ მო-  
გვებს. მს ძრიელ ეწყინა სპარსეთის ახალ შაჰის შირაუსს და  
დიდ ძალი ჯარით შემოესია საქართველოს. შაბტანგ ბორ-  
გასლანმა წინათვე გაამაგრა ციხე-ქალაქები და თვითონ მცხე-  
თაში დაიხა თაჰისი ჯარი.

მტრები დაბანაკდნენ მცხეთის მახლობლად და ამ გეგმად გაიმართა ხანგრძლივი ომი. ხუთი თვის განმავლობაში ხშირად გამოდიოდნენ ქართველი ეპეკაცები ჯარით მცხეთიდან, მოულოდნელად დაესხმებოდნენ ხოლმე მტერს თავსდა ასე იბრძოდნენ. მაგრამ ხან ისინი იმარჯვებდნენ, ხან—სპარსელები. ამ ომის დროს ძრიელ ისახელა თავი თვისი მამაცობით ჩაქდენმა და ბევრჯერ დაამარცხა სპარსელები. ჩაქდენის ამბავი და ვინაობა რომ გაიგო შირუშმა, საშინლად ეწყინა და მოინდომა მისი ხელში ჩაგდება, რომ ჯავრი ამოეყარა, რადგანაც მან მამო-პაპის სჯულს უღალატა და თანაც ასეთს დღეს აყენებდა სპარსელ ჯარს.

მართს დღეს ჩაქდენმა გამოიყვანა თავის პატარა ჯარი მცხეთიდან და უნდოდა მალულად დასცემოდა თავს სპარსელებს. მაგრამ სპარსელებმა წინაფე გაუგეს, შეუკრეს გზა, მოულოდნელად შემოერტყნენ ყოველი მხრიდან, სწლიეს, შეიპყრეს და შეჭრული მიგვარეს თავიანთ მფეფს. შირუშს ძრიელ გაეხარდა, მაგრამ განგებ მხიარული სახით მიიღო, სალამი მისცა და ჰკითხა:

• „რად შეცვალე მშმა-პაპის სჯული და იწამე ურიათაგან წამებულნი ძრისტე?“

ჩაქდენმა გაბედვით უპასუხა: „მართალი გახლავს უარ ვყავი სჯული მამა-პაპათ და აღარა ვსცემ თავყანს მზესა და ცეცხლსა, არამედ ღმერთსა ცხოველსა, რომელმა შექმნა ცა და შეიყვანა, და ძრისტე მაცხოვარს, რომელიც განხორციელდა ჩვენთვის და უკვდავება მოგვანიჭა“.

შსჯულო შირუში ძლიერ გარისხდა, მაგრამ თავი შეიკავა, ჰფიქრობდა, დაყვავებითა და პატივით მოიგებდა ჩაქდენის გულს და ამიტომ უთხრა:

„ჩაქდენ! თავი დაუდებ ასეთ საუბარს; დამორჩილდი ჩვენს ბრძანებას და მეც მოწყალე მიქნები შენი, შეგიყვარებ

და დიდათ დაგაჯილდოებ. თუ არა და სასტიკად დაგტანჯავ და მოგკლავ“.

რაეღენმა ღიმილით უპასუხა: „პატივი და ჯილდო შენი საწუთრონი არიან და, ჭითარცა სიზმარი გაქრებიან, რადგანაც ქვეყნიერი არიან, ხოლო სული ჩვენი უკვდავია და, უკეთეს მოკვდეს ძრისტესთვის, მეც უკვდავი ვიქნები და მასთან ვიდიდები. ეს არის განზრახვა ჩემი; ხოლო შენ რაც გნებავს, ის მიყავი“.

ბაჯავრებულმა ყეინმა ბრძანა, სულ ცხვირ-პირში ქცემათ რაეღენისათვის და, მართლაც, იმდენი სცემეს, რომ კბილები სულ ერთიანად ჩამტვრიეს და სისხლით შეღებეს. მაგრამ წმ. რაეღენმა მოთმინებით აიტანა ეს გვემა და თანაც ღმერთს მადლობას სწირავდა, რადგანაც ელირსა მისთვის ტანჯვას. შემდეგ გაატიტვლეს წმ. მოწამე და ისე ათრევდნენ ქვიან ადგილზე და თანაც უწყალოდ სცემდნენ. როცა გული იჯერეს, შეუკრეს, ხელ-ფეხი და ბნელ საპყრობილეში ჩასვეს.

წმ. რაეღენი იქ კიდევ უფრო გულ-მოდგინედ ევედრებოდა უფალს, მიენიჭებია მისთვის ძალა მოთმინებისა ბოლომდის, რათა არ ეღალატნა ძრისტესთვის. სპარსელები საპყრობილეშიაც ბერს სცდილობდნენ შეერყიათ როგორმე სარწმუნოება მისი, მაგრამ ვერას გახდნენ.

როცა დაინანეს ასე უსამართლოდ წვალება წმ. რაეღენისა, მივიდნენ ყეინთან წარჩინებული ქართველები, აუხსნეს მას ყოველი სიკეთე მისი, თავდებობა იკისრეს და სთხოვეს განეთავისუფლებია მოკლე ვადით, რათა წასულიყო იგი და ენახა თავისი საყვარელი ცოლ-შვილი, ნათესავეები, მოკეთენი, ხოლო მერმე, უკეთეს არ აღასრულებდა მის ბრძანებას, უკანვე უნდა დაბრუნებულყო. მთავარმა აღუსრულა მთხოვნა. ბამოიყვანეს საპყრობილედამ ტანჯული რაეღენი და გაანთავისუფლეს დროებით.

ჩაედენი პირველად მეფე მახტანგთან შივიდა სანახვად; მეფე და დედოფალი სიხარულით მიეგებნენ მას, აკოცეს, ყოველივე გამოჰკითხეს და დიდად აქეს ესოდენ წამების ატანისათვის. შერმე ჩაედენი წაეიდა თავიანთ ცოლ-შვილთან; მათაც ძრიელ გაეხარდათ მისი ნახვა; აქ მან დაჰყო რამდენიმე დღე. როცა მისმა ცოლმა გაიგო, რომ ჩაედენი ისევ უკან უნდა დაბრუნებულიყო, შეუჩნდა და ეხვეწებოდა, ნუ წახვალ, ნუ დაგვაობლებო; აღასრულე მტარვალის ბრძანებაო. მაგრამ ჩაედენმა გულის წყრომით დატუქსა მეუღლე, უარ-ჰყო ხევწნა მასი, გამოეთხოვა ყველას და დაბრუნდა ყვინთან. შირუხს იამა მისი დაბრუნდება, ჰფიქრობდა, ეხლა მაინც აღასრულებს ჩემს ბრძანებასო და დაყვავებით ჰკითხა:

„როგორ ხარ, მამაცო ჩაედენ? რა გადასწყვეტე ამდენ ხანს? ნუ თუ ვერ მიხვდი; რომ უჩუბობეს არს შენთვის, დაუბრუნდე მამა-პაპის სჯულს და იკმარო სულგრძელება ჩემი? ხომ ხედავ, რომ მეწყალები და არა მსურს სიკვდილი შენი!“

„მუჰი მეფეო! განზრახვა ჩემი უცვლელ არს“, მიუგო უფრო მხნედ ჩაედენმა, „შეუძლებელია უარ-ყყო ღმერთი ცხოველი და კვლავ მზე და ცეცხლი ვიწამო ღმერთად“.

შეინი მაინც არ გაუჯავრდა და აღუთქვა ყოველ გვარს პატივი და ჯილდო, მაგრამ ვერაფრით ვერ დაითანხმა. შირიქით მამაცმა ჩაედენმა დაარწმუნა, რომ იგი მზად იყო, აეტანა ყოველივე სატანჯველი ძრისტესთვის.

მაშინ ყვინმა უბრძანა, კვლავ ეცემათ მისთვის და ეწამათ, მინამ არ აღასრულებდა მის ბრძანებას. ამის შემდეგ გაიყვანეს წმ. ჩაედენი და იწყეს წამება მისი: რა ტანჯვა არ სცადეს, მაგრამ არ იქმნა, ვერასფრით ვერ ააღებინეს ხელი ძრისტეს სარწმუნოებაზე. ბოლოს, როცა ყოველი სახსარი გამოეღო და იმედი დაკარგეს, გადასწყვეტეს ჯვარზე გაკვრა მისი, რაკი მას სწამდა ჯვარ-ცმული ძრისტე.

აღმართეს ჯვარი, ჯააკრეს ზედ წმ. რაქდენი, დაყენეს შოისრენი და უბრძანეს სროლა. მეთისრეებმა დაუშინეს ისრები და სულ ერთიანად დაუგმირეს სხეული. რაქდენმა ხმა-მა-ლლა წარმოსთქვა: „შუალო! ხელთა შენთა შევევდრებ სულსა ჩემსა“-ო და კიდევ განუტევა სული.

საღამოთი იქაურმა ქრისტიანებმა გამოიყვანეს მღვდელი, ჩამოხსნეს წმ. მოწამის გეამი, წაიღეს და ერთს დაფარულს ადგილას დაჰკრძალეს.

ამის შემდეგ ბევრი ხანი აღარ გასულა, რომ ჰეინმა გამოგზავნა მახტანგთან მოციქული და ზავი ითხოვა. მახტანგ მეფე დასთანხმდა და ამგვარად ჩამოვარდა მშვიდობიანობა სპარსთა და ქართველთა შორის; სპარსეთის შაჰი თავისს ქვეყანაში დაბრუნდა.

რამდენიმე წლის შემდეგ მეფე მახტანგმა მოუწოდა სამღვდელოებას, წაბრძანდა სოფელ წრომს, სადაც წმ. რაქდენის გეამი იყო დაკრძალული, ამოიღეს საფლავიდან, თაყვანი-სცეს, წაასვენეს გალობით და ნიქოზის ტაძარში დაკრძალეს, რომელიც თვით მახტანგ შორგასლანმა ააშენა \*).

## 10. წმ. მოწამე

### შ უ შ ა ნ ი კ ი.

წმ. შუშანიკი იყო ასული სპასპეტის მარღან მამიკონიანისა და მეუღლე მასკენ პიტახშისა, რომელიც სანისა და ჭერეთის მთავარი იყო. პირველად ცოლ-ქმარნი ბედნიერად სცხოვრობდნენ; ამ ბედნიერება ცხოვრებამ კარგა ხანს გასტანა და მათ მიეცათ სამი ვაჟი და ერთი ქალი.

\*) ხსენება წმ. მოწამის რაქდენისა არის სამ აგვისტოს.

მაგრამ, მათდა საუბედუროდ, ერთხელ მასქენი სპარსეთის ყეინმა მრმუზდმა დაიბარა; მასქენიც ადგა და წავიდა სპარსეთში. ყეინმა იგი დიდის პატივით მიიღო და რამდენიმე ხნის შემდეგ მეგობრულად ურჩია განდგომოდა ძრისტეს და მათი სჯული მავლო; სპარსელები მაშინ ცეცხლის თაყვანის-მცემლები იყვნენ. მასქენს ჰსურდა ესამოვნებია ყეინისთვის და ამიტომ აღასრულა მისი თხოვნა: უარ-ჰყო ქრისტიანობა და მიიღო სპარსელების სჯული. მადლობის ნიშნად შაჰმა თავისი ასული შერთო ცოლად. მასქენიც დაჰპირდა ყეინს, რომ, როცა თავისს სამთავროში დაბრუნდებოდა, მოაქცევდა სპარსელების სჯულზე შუშანიკსა და შვილებსაც. შემდეგ ამისა გამოეთხოვა ყეინს და დიდად დაჯილდოვებული წამოვიდა საქართველოში.

როცა მრეთის საზღვარს მიუახლოვდა, კაცი გაჰგზავნა წინ-და-წინ და აცნობა მეუღლესა და თავად-აზნაურთა თავისი მოახლოება; უნდოდა წინ მიჰგებებოდნენ ისინი და პატივით მიეღოთ. მაგრამ, როცა გაგზავნილი კაცი მივიდა შუშანიკთან და აცნობა ქმრის მობრძანება, დედოფალმა, თითქო გულმა უგძნო, ჰკითხა მას: „უკეთუ სულით ცოცხალ არს მეუღლე ჩემი, კეთილ იყოს მოკითხვა, ხოლო უკეთუ წარწყმენდილ არს, მოკითხვა შენი შენვე მიიქცეინ“. მან ვერ გაბედა პასუხის მიცემა, მაგრამ რაკი შუშანიკი აფუცებდა მას და ისე ჰკიჷხავდა, ველარ დაუფარა და ყოველივე მართალი მოახსენა.

ზაიგო-რა შუშანიკმა მეუღლის გაურჯულოება, ელდა-ნაცემივით დაეარდა დედ-მიწაზე, იწყო ხელის ცემა თავში და მოთქმა. მერე ადგა და, მინამ მასქენი მოვიდოდა, მიატოვა სასახლე, წაიყვანა თან შვილები, წავიდა ეკლესიაზე, მოიყარა მუხლი საკურთხევის წინ და ასე ილოცა: „შეალო ღმერთო! შენ დაიცვენ ესენი განათლებულნი წმიდისა გმბაზისა-

გან მადლითა სულისათა, ყოვლად ერთ სამწყსო ერთის მწყემსისა შულისა ჩვენისა იესო ქრისტესი“. მწუხრის გათავების შემდეგ დაეყუდა იქვე ერთს პატარა სენაკში და მწარე კრემლითა სტიროდა.

როცა მასქენი მოვიდა და ეს ამბავი გაიგო, გაგზავნა მეუღლესთან ეპისკოპოსი, თავისი ძმა ჯოჯიკი და მისი მეუღლე და დაავალა მათ, — მოეყვანათ ნებით შუშანიკი, წინააღმდეგ შემთხვევაში ძალით მოთრევას უქადლა.

შუშანიკი დიდს ხანს უარზე იდგა, მაგრამ ბოლოს, ბევრის მუდარებითა და რჩევით, დაითანხმეს: ადგა, აიღო ხელში სახარება და წავიდა შვილებით. მარი ღლე მარტო იმყოფებოდა ცალკე ოთახში და არავის იკარებდა. მესამე ღლეს მასქენმა ბრძანა, რომ სადილზე არავინ დასწრებოდა გარდა ჯოჯიკისა, მისი მეუღლისა და შუშანიკისა.

დასხდნენ სადილად. შუშანიკიც, მართალია, იჯდა სუფრაზე, მაგრამ ხელი არაფრისთვის არ უხლია. მისი რძალი, ჯოჯიკის მეუღლე, ძალას ატანდა, ღვინო მაინც დაეღია ცოტა. რაკი აღარ მოეშვა, საბრალო შუშანიკი მოთმინებდგან გამოვიდა და ღვინით სავსე ჭიქა პირში მიაღწწა რძალს. მაშინ გაბრაზებულმა მასქენმა ჯერ უშვერის სიტყვებით გალანძღა ცოლი, მერე მისდგა და ფეხითა და მჯილით იმდენი სცემა, რომ სულ ერთიანად დააღურჯა; მაგრამ ეგეც არ აკმარა: მოჰგლიჯა თავ-სახური და დიდხანს ათრევდა თმითა და სცემდა. ბოლოს ბრძანა, ბორკილი შეესხათ და საპყრობილეში ჩაესვათ. მცველებს უბრძანა, რომ არავინ შეეშვათ მასთან, არც ქალი და არც კაცი.

ზავიდა რამდენიმე ხანი და მასქენი ბერძნებთან საომრად წავიდა. როცა დიდი მარხვა დადგა, წმ. შუშანიკი, ეპისკოპოსის ნება-რთვით, ერთს სენაკში დაბინავდა ეკლესიასთან და იქ მარხულობდა და ლოცულობდა. მაგრამ როცა მასქე-

ნი დაბრუნდა და ეს ამბავი მოახსენეს, ძლიერ განრისხდა, მივიდა თვითონ ეპისკოპოსთან, ბევრი ცუდი სიტყვა აკადრა და უბრძანა დაებრუნებინა მისთვის მეუღლე. შემდეგ ბრძანა, — თრეფითა და ცემით წაეყვანათ ნეტარი შუშანიკი სასახლეში. აქ კიდევ ბევრი სცემეს მას, მერე შეუყარეს ბოროტი და საპყრობილეში ჩასვეს. როცა საპყრობილეში უპარებდნენ წაყვანას, აუარებელი ხალხი შეიკრიბა; ქალი და კაცი ტირილით მისდევდნენ და ეთხოვებოდნენ საყვარელსა და ლეთის მოყვარე დედოფალს. მაგრამ მასქენის ბრძანებით მხედრებმა გარეკეს შეკრებილი ხალხი. ციხეში მტარვალმა თავის ხელით დაპბეჭდა ჯაჭვი, რომელიც წმ. მოწამეს ქედსა ზედა დაადევს და თანაც მცველებს უბრძანა, რომ არავინ შეეშვათ მასთან.

მქესი წლის განმავლობაში ციხეში იტანჯებოდა წმ. შუშანიკი, მაგრამ მაინც დაუცხრომელად მარხულობდა და გულმოდგინედ ევედრებოდა შუალს. ამ დროს განმავლობაში უსჯულო მასქენმა თავისი შვილები ყველანი სპარსთა სჯულზე მოაქცია. მს რომ საბრალო დედამ შეიტყო, კიდევ უფრო გამწვავდა მისი ტანჯვა ვაება. ანეთ მდგომარეობასა და ტანჯვაში დედოფალი ძლიერ დასნეულდა, ფეხები სულ ერთიანად დაუსივდა, ასე რომ იარებში მატლები დაესია.

როცა წმ. მოწამე შუშანიკი ამგვარად იტანჯებოდა საპყრობილეში, მივიდა მასთან მისი მზლი, ჯოჯიკი, თავისის ცოლ-შვილით და შენდობა ითხოვა მისგან. სულგრძელმა დედოფალმა ყოველივე შეუწდო. მასთან ხშირად მოდიოდნენ საპყრობილეში აგრეთვე ქათალიკოსა სამელ პირველი და ეპისკოპოსი იოანე და ნუგეშს სცემდნენ მას.

მქესის წლის შემდეგ წმ. შუშანიკმა იგრძნო აღსასრულის მოახლოება, დაიბარა თავისი მოძღვარი, ეზიარა, შეავედრა სული თავისი შუალს და ისე მიიცვალა. მაშინ მოვი-

დნენ ეპისკოპოსნი იოანნე და შოტი ყოველი კრებულითურთ, ჟუგეს წესი, გაასვენეს და დაკრძალეს თვით ეკლესიაში.

ეს ამბავი მოხდა 458 წელში, მაგრამ 578 წელს წმ. მოწამის შუშანიკის გვამი გადმოასვენა ძირიონ ქათალიკოსმა მეტეხის ღვთის-მშობლის ეკლესიაში, სადაც ეხლაც განისვენებს \*).

## 11. წმ. მოწამე მესტათი

მცხეთელი.

მეექვსე საუკუნეში საქართველოში მოვიდა სპარსეთიდან ერთი მოგვის შვილი, რომელსაც ერქვა ბრბანდაჟ. მცხეთაში იგი თვისის ხელობით სცხოვრებდა მყუდროდ და თვალ-ყურს აღევნებდა ქრისტიანების ცხოვრებას, ხშირად საყდრებშიაც დაიარჩებოდა და ღვთის-მსახურებას ისმენდა. როცა კარგად გაიცნო ქრისტიანების სარწმუნოება, ისე მოეწონა, რომ მონათელის სურვილი გამოაცხადა. მონათელის დროს სახელი შეეცვალეს და მესტათი დაარქვეს. შემდეგ ამისა მესტათიმ ქრისტიანის ქალზე დაიწერა ჯვარი და თავისთვის სცხოვრებდა მშვიდობიანად. იგი ძლიერ ერიდებოდა უწინდელ თვის ნაცნობ სპარსელებს და შესწყვიტა მათთან ყოველგვარი კავშირი.

ეს ძლიერ სწყინდათ სპარსელებს და ამიტომ წავიდნენ და დააბეზლეს მცხეთის ციხის თავთან, რომ მან უღალატა

---

\*) წმ. მოწამის შუშანიკის ხსენებას ჩვენი ეკლესია დღესასწაულობს 21-ს (?) ოქტომბერს. შუშანიკს წმიდათ ჰრაცხს აგრეთვე სომეხთა ეკლესია, რომელიც იმ დროს განდგომილი არ იყო მართლ-მადიდებლობისაგან, და რადგანაც, როგორც ისინი ჭეიქრობენ, შასქენი და შუშანიკი შთამომავლობითაც, ვითომც, სომხები იყვნენ.

სპარსელების სჯულს და იწამა ძრისტეო. ციხის უფროსმა უსტამმა იმ წამსვე დაიბარა მესტათი, გაუჯავრდა და ყველადერი გამოჰკითხა. მან ყოველივე დაწვერილებით უამბო. ციხის თავი განრისხდა და უბრძანა: უკეთუ ნებით არ დაგიტოვებია ძრისტეს სჯული, დიდი ტანჯვა მოგელისო. მაგრამ მესტათემ მზნელ უპასუხა, რომ ძრისტესთვის მე მზადა ვარ, არა თუ ტანჯვა, სიკვდილიც-კი ვიკისროო.

მაშინ უსტამმა, რადგანაც მას სიკვდილით დასჯის უფლება არა ჰქონდა, ქართლის მთავარ-მართებელს (მარზპანს), არვანდ გუზნაპის, გაუგზავნა ტფილისში მესტათი და ყოველივე მისწერა. მასთან ერთად შეიდიც სხვა გაგზავნა. როცა იგინი არვანდს მიჰგვარეს, მან გამოჰკითხა მათ: ვინა ხართ, ანუ რომელს სჯულს აღიარებთო. მათაც გამოუცხადეს თავიანთი ვინაობა და მოახსენეს, რომ პირველად ცეცხლის თავყვანისმცემლები ვიყავითო, მაგრამ შემდეგ, როცა ძრისტეს სჯული გავიცანით, მისი უპირატესობა დავინახეთ და იესო ძრისტე ვიწამეთო. შეელას მაგიერ მთავარს მესტათი ელაპარაკებოდა. არვანდი ძლიერ გაჯავრდა და ბრძანა: ჯერ სცემეთ, მერე შებორკეთ და საპყრობილეში ჩასვითო. ამას ისიც დასძინა: უკეთუ ვინმე მათგანმა უარ-ჰყოს ძრისტე, მე მომგვარეთ და დაეჯილდოებო. ორი მათგანი შეშინდა და უღალატეს ძრისტეს. ისინი იმ წამსვე განათავისუფლეს. სხვებს-კი მოპარსეს თმა და წვერი, რაც მაშინ სპარსელებს სათაკილოდ მიიჩნდათ, და ჩასვეს საპყრობილეში, სადაც მათ ექვსი თვე დაჰყვეს დიდ ტანჯვასა და ნაკლულეყანებაში.

მქვსი თვის შემდეგ არვანდი ყეინმა სპარსეთში გაიწვია. როცა იგი წასასვლელად ემზადებოდა, მივიდნენ მასთან ქართლის დიდებულები, ქათალიკოსი სამოელი და მამასახლისი და სთხოვეს განეთავისუფლებია მცხეთელი ძრისტეიანები. მან

პატივი-სცა მათ და აღუსრულა თხოვნა. მაშინ გამოიყვანეს წმ. მესტათი და მისი ამხანაგები და განათავისუფლეს.

სამი წლის შემდეგ ახალი მთავარ-მართებელი მეფან ბუზმილო მოვიდა სპარსეთიდან. მისი მოსვლა რომ გაიგეს მცხეთელმა სპარსელებმა, მივიდნენ და ხელახლად უჩივლეს წმ. მესტათის. მანაც მიიღო საჩივარი და დაიბარა ბრალდებული. მესტათიმ იცოდა, რომ კეთილს არას უზამდნენ, რადგანაც მას გადაწყვეტილი ჰქონდა, რომ ჭრისტეს არ უღალატებდა, და ამიტომ გამოეთხოვა თავის ცოლ-შვილს, ნათესავებსა და ნაცნობებს და ისე წავიდა. წასვლისას მან აღაპყრო ხელები ძელი-ცხოველის წინ და ასე ევედრებოდა უფალს: „უფალო, უფალო! უკეთუ ღირს მყო მე სიკვდილსა სხეელისა შენისათვის, ნუ შეაქმევ ხორცთა ჩემთა ძაღლთა და ფრინველთა, არამედ ბრძანე აქვე მოქცევად და დამარხვა მცხეთასა, სადაც ნათელი მიმიღიეს“.

როცა მიიყვანეს მთავარ-მართებელთან, ყველაფერი დაწვრილებით უამბო წმ. მესტათიმ მას: ვინ იყო და ანუ როგორ გაქრისტიანდა. მთავარი ჯერ ღმრთიერად მოეპყრა და ურჩია, დაენებებია თავი ჭრისტეს სჯულისათვის, რათა არ დაეყარა ობლად თავისი ცოლ-შვილი, მაგრამ, რადგანაც ვერც რჩევითა და ვერც მუქარით ვერ ააღებინა ხელი ქრისტიანობაზე, ძლიერ განრისხდა და უბრძანა ჯალათებს, წაეყვანათ იგი საპყრობილეში, ღამით წარეკვეთათ თავი დაფარულად და სხეული მისი ქალაქს გარედ გადგედოთ მხეცთა და ფრინველთათვის, რათა ქრისტიანებს არ წაეღოთ და პატივი არ ეცათ.

ჯალათებმა აღასრულეს მმართველის ბრძანება. სიკვდილის წინ წმ. მესტათიმ სთხოვა ჯალათებს, ნება მიეცათ მისთვის, ელოცა ცოტა ხანს. მათ ნება დარჯეს. მაშინ მან მოიყარა მუხლი, აღაპყრო ხელები და ასე ლოცვილობდა:

„შენ იცი, შუალო ჩემო იესო ძრისტე, რაჟეთუ არა ვარჩიე შენსა არცა მამა, არცა დედა, არცა ძმანი, არცა ნათესავნი, გარნა შენ მხოლოდ, შუალო, შეგიყვარე და სახელისა შენისათვის თავი წარმეკვეთების დღეს. შემრაცხე მე სასუფეველსა შენსა, რომელი განუმზადე წმიდათა მათ მოწამეთა, და კვლავ გევედრები, რათა გვამი ჩემი დაიმარხოს მცხეთას, სადაც ნათელ-ვიდე“. ზაათავა ლოცვა თუ არა, ააყენეს ჯალათებმა, დასცეს მახვილი და წარკვეთეს თავი. ასე აღსრულდა წმ. მოწამე მესტათი მცხეთელი 29-ს ივლისს, 589 წელს.

გვამი მისი ღამით გაიტანეს ქალაქს გარედ და იქ გადაადგდეს. მაგრამ იმავე ღამეს ფარულად მოვიდნენ ქრისტიანები, აიღეს პატიოსანი გვამი წმ. მოწამისა და წაასვენეს მცხეთას. აქ მიეგება მას სა?ოელ ქათალიკოზი თვისი კრებულით, აუარებელი ხალხი და დიდი პატივით დაკრძალეს თვით სვეტუცხოვლის ტაძარში, ტრაპეზის ქვეშ \*).

## 12. წმიდა მოწამენი ღვით და კონსტანტინე

### არგვეთულები.

მეშვიდე საუკუნეში, ძრისტეს შობის შემდეგ, არაბეთში გამოჩნდა ერთი შესანიშნავი კაცი, რომელსაც მაჰმადი ერქვა. ეს კაცი იშვიათი ნიჭის ადამიანი იყო. როცა გაიზარდა, მან გამოაცხადა, რომ ღვთისაგან მოვლენილი წინასწარმეტყველი ვარო და უფრო მაღლა ვდგევარ, ვიდრე მოსე წინასწარმეტყველი და. იესო ძრისტეო. არაბები, რომლებიც მაშინ

\*) ხსენება წმ. მოწამის მესტათისა არის 29 ივლისს.

კერზო-თაყვანისმცემლები იყვნენ, ერწმუნენ მას, მიიღეს მისი ახალი სჯული და ცეცხლითა და მახვილით შეუღდნენ მის გავრცელებას. ღა, მართლაც, როგორც თვით მაჰმადის ღროს, ისე კიდევ უფრო მის შემდეგ, ეს ახალი სარწმუნოება მრავალს ქვეყნებში გავრცელდა. ამასთანავე თვით არაბებიც გაძლიერდნენ და მრავალი ქვეყნები დაიპყრეს, განსაკუთრებით აზიაში. ბოლოს ჯერი საქართველოზე მისდგა.

686 წელს ჩვენს ქვეყანას შემოესივნენ ისინი მურვანის წინამძღოლობით. საქართველო იმ ღროს ისედაც დასუსტებული იყო და ამიტომ ძლიერ მტერს ველარ გაუმაგრდა. ჩვენი ქვეყანა მაშინ გაყოფილი იყო ორ სამეფოდ და ორთავეში ღვიძლი ძმები მეფობდნენ: ძართლში არჩილი, იმერეთში მირი.

არაბებმა ჯერ ძართლი დაიპყრეს და ძლეული ძართლის მეფე თავისს ძმასთან წავიდა. ძართლი რომ აიკლო, მურვანი ზემო-იმერეთს შეესია. შეშინებული მეფენი სამეგრელოში გამაგრდნენ. სწორედ ამ ღროს მთელ იმერეთში განთქმული იყო სახელი ორი ძმის, არგვეთელი ერისთავებისა. მრთს ერქვა ღავითი, მეორეს—პონსტანტინე. ღავით და პონსტანტინე მამაცურად დახვდნენ რავიანთის პატარა, მაგრამ მამაცის ჯარით, მურვანს, როცა იგი იმერეთში გადავიდა. მოხდა პირველი ომი და ღავითმა და პონსტანტინემ მოწინავე ჯარი ძლიერ დაამარცხეს. მაგრამ, როცა ეს მურვანმა შეიტყო, საშინლად გაჯავრდა და მთელი თავისი ლაშქარით თავს დაეცა ღავითისა და პონსტანტინეს პატარა ჯარს.

ძმებო, რასაკვირველია, თავ-გამეტებოთ იბრძოდნენ, მაგრამ მაინც იძლივნენ, ორივენი შეიპყრეს და მურვან ყრუს მიჰკვარეს. მურვანს ყრუდ მისთვის უწოდებდნენ, რომ იგი შეუბრალელებელი კაცი იყო და არავის ოხოვნასა და ხეწწას ყურს არ უგდებდა. მურვან ყრუს ძლიერ იამა მათი შეპყრობა; როცა

მიჰგვარეს მას ისინი, ძლიერ მოეწონა მათი ტანადობა, მშვენიერება, მხნეობა და ვაჟკაცური შეხედულობა. მარიენი ჯერ კიდევ ახალგაზდები იყვნენ და ქერა სახე ჰქონდათ. მურვანს არ ემეტებოდა ისინი დასახოცად და ჰსურდა თავის მზარეზე და სარწმუნოებაზე გადაებირებინა. ამიტომ უთხრა დავითს: „ჩემი ჯარების უფროსებისაგან შევიტყე, რომ შენ ყოფილხარ გულოვანი მხედარი და ჯარების საუკეთესო წინამძღოლი, მენანება შენი მოკვლა; მოდით, ორივე ძმებმა მიაღეთ მაჰმადის სჯული და მაშინ არას გავნებ და კიდევ დაგაჯილდოებ.“

ძმებმა მამაცურად უპასუხეს: „ჩვენ ისე აღზრდილნი არ გახლავართ, რომ ძრისტეს სჯულს ვუღალატოთ და ჩვენი სჯული სხვა სჯულზე გავსცვალოთ; მზადა ვართ ყოველივე სიმწარე ტანჯვისა ავიტანოთ და არ მივსცეთ ხალხს მაგალითი სარწმუნოების ღალატისა“.

მურვან-ყრუ განრისხდა და გასცა ბრძანება მწარედ დაეტანჯათ იგინი საპყრობილეში. მართლაც, ერთს კეირას არც წყალს ასმევდნენ და არც პურს აჰმევდნენ. მერვე გაჰოიყვნეს და მიჰგვარეს ისევ მურვანს. მან ჰკითხა: „მიიღებთ მაჰმადის სჯულს, თუ ისევ უარს ბედავთო?“

დავითმა და ძონსტანტინემ გადაჭრილი უარი მოახსენეს. მურვანი კიდევ უფრო გაჯავრდა და ბრძანა, ჯერ დაეტანჯათ კიდევ ისინი და შემდეგ დაეხოცათ. მაშინ მტარვალეებმა გახაღეს ტანისამოსი ორივე ძმებს, თავდაღმა დაჰკიდეს ფეხებით და იმოდენი სცემეს, რომ ტანი სრულიად დაუღუპრჯეს; შემდეგ ჩამოხსნეს, მოაბეს ყელზე დიდრონი ქვები და მღონარე ჩიონში გადააგდეს იმ ადგილას, სადაც ეხლა მუთათისის წითელი ხილია გაკეთებული.

როგორც მოგვითხრობენ, იმავე ღამეს მათ წმ. გვამებს თავს დაადგა ნათელი ორი დიდი სვეტის სახით. როცა ეს ნათელი დაინახეს ძრისტიანებმა, მივიდნენ ღამით, იპოვეს

დავითისა და ქონსტანტინეს გვამები, ამოიღეს წყლიდამ, წაასვენეს და დაასაფლავეს იქ, სადაც ეხლა აშენებულია მოწამეთის მონასტერი \*). ზავიდა ხანი და მეთერთმეტე საუკუნეში საქართველოს სახელოვანმა მეფემ ბაგრატ მე-IV-მ ააშენა მათ საფლავზე მონასტერი, ამოაღებინა მათი წმიდა გვამები, გაუკეთა ორთავეს ერთი კუბო, ჩაასვენა შიგ მათი უხრწნელი გვამები და დაასვენა ზეზე. იმათი გვამები დღესაც მოწამეთის მონასტერში განისვენებენ ერთს მშვენიერ კუბოში. იმათი დღესასწაული, რომელსაც იმერეთში „მოწამეთობას“ უწოდებენ, ორს ოქტომბერს არის, და ამ დღეს უთვალავი ხალხი იკრიბება იქ ყოველი მხრიდან.

### 13. წმინდა მოწამე არჩილ

#### მ ე ფ ე.

დავით და ქონსტანტინეს წამების შემდეგ გავიდა ორმოცდაათი წელიწადი. ამ ხნის განმავლობაში არჩილ მეფის მეცადინეობით საქართველოს ხალხმა ცოტა შეისვენა და ფეხზე დადგა მურვან შრუს შემოსევის შემდეგ. მაგრამ, სამწუხაროდ, ორმოცდაათის წლის შემდეგ კვლავ შემოესივნენ ჩვენს ტანჯულს ქვეყანას არაბები ზიკიმ-ასიმის წინამძღოლობით.

მეფედ მაშინ იყო არჩილი, ძე სტეფანოზისა. ძვეყანა კვლავ შეირყა. მეფე და დიდებულნი შეშინდნენ: ექვი არ იყო, რომ არაბები კვლავ აიკლებდნენ ქვეყანას და ხალხსაც ამოსწყვეტდნენ. ამიტომ არჩილ მეფემ გადასწყვიტა, — შეეწი-

\*) ძუთაისიდან ხუთ ვერსზე, მდინარე წყალწითელას ნაპირზე, ტყეში.

რა თავისი თავი ხალხის დახსნისთვის. ადგა და წავიდა ურ-  
ლოში პრაბების მთავარ ასიმთან ერაგულების გამოსაცხადებ-  
ლად.

ასიმს ძლიერ იამა არჩილას მასვლა; მეტის-მეტად მოე-  
წონა იგი მოსულობითა და სილამაზით; დიდის პატივით მიი-  
ღო და თავაზიანად მოიკითხა. მაგრამ რამდენიმე დღის შემ-  
დეგ დაიწყო ლიქნობა და ურჩია მაჰმადის სჯული მიეღო.  
მეფემ, რასაკვირველია, გადაქრილი უარი უთხრა. აჰიმი ბევ-  
რი ეცადა, რა არ აღუთქვა არჩილას, მაგრამ ვერას გზით ვერ  
დაითანხმა. მაშინ განრისხდა და ბრძანა, შეეკრათ მეფე და  
საპყრობილეში ჩაესვათ. ასიმს ჯერ კიდევ არ უნდოდა მისი  
მოკვლა, რადგანაც იმედო ჰქონდა, რომ როგორმე მიაღებო-  
ნებდა მაჰმადის სჯულს.

ღვთის მოყვარე მეფე არჩილი რომ საპყრობილეში იმ-  
ყოფებოდა და გულ-მოდგინედ ევედრებოდა უფალს, რათა მი-  
ენიჭებია მისთვის ძალა მოთმინებისა და წამების ატანისა, ამ  
დროს წარსდგა მმირის აჰიმის წინაშე ერთი გარდაბანელი  
სომეხი, რომელსაც თავისი სჯული დაეტოვებია და მაჰმადი  
ეწაჳა, და მოახსენა მას:

„ნუთუ არ იცით, მეფეო, ვინ არის ეს არჩილი? — იგი არის  
ძე სტეფანოზისა, ნათესავი დიდისა მეფის მახტანგისა. მაგან  
კარგად იცის, სად არის საქართველოს სასახლის განძი, რომელიც  
მაგისმა მამამ დამალა; ისიც კარგად იცის, თუ სად  
არის დამალული საბერძნეთის მეფის მრეკლეს განძი. ამიტომ  
მაგას კარგად შეუძლიან გაცნობოს ყოველივე, უკეთეს გამო-  
კითხავთ და ძალას დაატანთ“.

ამ სომეხს თურქე ჯავრა სჭირებია არჩილ მეფის პაპის  
ადარნასესი, რომელსაც ოდესმე გაეთავისუფლებია სასჯელი-  
საგან მასი ბიძის მკვლელები. მხლა მოინდომა მან შურის-

ძიება და უნდოდა ჯავრი შვილის-შვილზე, არჩილზე, ამოეყარა.

ასიმშაც დაუჯერა უნამუსო სომეხს, მოაყვანიდა საპრობილედგან არჩილ მეფე და უთხრა: „მომწონხარ ფრიად მშვენიერებით. ბავიგე, რომ ყოფილხარ შთამომავალი დიდთა მეფეთა, ხოსროიანთა. არა მნებავეს დაღუპვა შენი, აღასრულე ნება ჩემი, დაუტევე ურიათაგან ჯვარცმული ძრისტე და იწამე დიდი შაჰმადი; მაშინ მე უმეტეს აღამაღლებ შენ, სამეფოს დაგიბრუნებ და მამიშენისაგან დამალულ განძსაც შენ გიბოძებ, ხოლო მიჩვენე საგანძური მეფეთა საბერძნეთისათა“.

არჩილ მეფე გაკვირდა და მოახსენა: „მამაჩემს ჰქონდა საგანძური იმ ციხეში, რომელიც მურვან ყრუმ დაიპყრა და რომელიც ეხლა ბერძნების ხელშია. ხოლო საბერძნეთის მეფის მრეკლეს დროს მე მცირე-წლოვანი ვიყავი და ამიტომ მისი საგანძურისა არა ვიცი-რა. რაიცა შეეხება სჯულის გამოცვლას, დარწმუნდით, არა რაისთვის არ ეუღალატებ ძრისტესა ჩემსა და არ გავცვლი წარუვალ დიდებას მსწრაფლ წარმავალზე.“

უსჯულო ასიმი საშინლად განრისხდა და უბრძანა, მოეკვითათ მისთვის თავი. მაშინ განიყვანეს მეფე არჩილი და მოჰყვეთეს თავი. ასე აღსრულდა წმ. არჩილი. ეს ამბავი მოხდა 20 მარტს. რამდენიმე ხნის შემდეგ ქართველებმა იპოვეს პატიოსანი გვამი წმ. მეფისა, წამოიღეს და დიდის ამბით დაკრძალეს კახეთში, ნოტკორის ეკკლესიაში \*).

---

\*) წმ. მოწამის არჩილ მეფის წამებას ჩვენი ეკკლესია მოიხსენებს 20 მარტს.

## 14. წმიდა მოწამე აბო

## ტფილელი.

742 წელს ბაბილონის მეფობელმა, არაბების ემირმა აბდოლა-მუმლიმ გაიწვია ბაღდადის ქალაქში ქართლის ერისთავი წერსე და იქ საპყრობილეში ჩასვა, სადაც მან სამი წელიწადი დაჰყო, მაგრამ სამი წლის შემდეგ აბდოლა მოკვდა და ემირად მისი ძე, მალდი, დაჯდა. ახალმა ემირმა გაათავისუფლა წერსე და დაუბრუნა მას ერისთავობა.

როცა ეს წერსე ერისთავი სამშობლოში დაბრუნდა, მას თან მოჰყვა ერთი თვრამეტი წლის კეთილ-შობილი სწავლული არაბი, რომელსაც აბრამი, ანუ შემოკლებიო, აბო ერქვა. პირველად იგი ერისთავის ოჯახში სცხოვრობდა და მისი ერთგული ყრმა იყო. მაგრამ, რადგანაც ის ცნობის მოყვარე აღამიანი იყო, მოხვლისათნავე შეუდგა ქართული ენის შესწავლას; ამას გარდა იგი ისეთი კეთილი და სათნო კაცი იყო, რომ ყველას შეაყვარა თავი. როცა ქართული ენა კარგად შეისწავლა, შეუდგა ძველი და ახალი აღთქმის საღმრთო წერილის შესწავლას. მას უნდოდა ჰრისტეს სარწმუნოება საფუძვლიანად გამოეკვლია და შეედარებია მაჰმადის სჯულთან. ამ გამოკვლევამ დაარწმუნა იგი ჰრისტეს სჯულის უპირატესობაში და ამიტომ გადასწყვიტა გულში თავის სჯულის უარ-ყოფა და მონათვლა, მაგრამ არაბების ეშინოდა, რომლებიც მაშინ საქართველოში ბატონობდნენ, და ამიტომ ვერ აცხადებდა თავის სურვილს.

ბავიდა რამდენიმე ხანი, და არაბთა ემირმა კვლავ დაუწყო დევნა წერსე ერისთავს; იგი იძულებული იყო მიეტოვებია ქართლი და დარიელის ხეობით ხაზარეთში წასულიყო. თავისი ცოლ-შვილი და ყოველივე სიმდიდრე აფხაზეთში გა-

გზავნა. ხაზარეთის მფლობელმა დიდი პატივით მიიღო მართლის ერისთავი, მისცა მას ბინა და საზრდოც დაუნიშნა. ნერსეს თან ახლდა სამასამდის დარჩეული ვაჟკაცი, რომელთა შორის აბოც იმყოფებოდა. რადგანაც აბოს აქ არაბების შიში აღარა ჰქონდა, ამიტომ შეისრულა დიდი ხნის წადილი და მოინათლა.

რამდენიმე ხნის შემდეგ ნერსემ სთხოვა ხაზარეთის მთავარს, გაესტუმრებია იგი აფხაზეთში. მან დიდი სიამოვნებით აღუსრულა თხოვნა. აფხაზეთის მთავარმა შესაფერი პატივით მიიღო ძვირფასი სტუმარი და მისი ამაღლა. როცა მთავარმა და აფხაზეთის ეპისკოპოსმა გაიგეს აბოს მოწათვლა, ძლიერ იამათ. აბო სულითა და გულით ნამდვილი ქრისტიანი იყო და ძლიერ უყვარდა მარხულობა და ღოცვა.

ნერსეს განდევნის შემდეგ ემირმა მისს<sup>9</sup> წაცულად ქართლის მრისთავად დანიშნა სტეფანოზ, ძე ბურგენ მრისთავისა და დისწული თვით ნერსესი. ნერსესს ძლიერ იამა ეს ამბავი: ეხლა მას შეეძლო უშიშრად ეცხოვრა ქართლში და ამიტომ აფხაზეთიდან დაბრუნდა თავისის ცოლ-შვილითა და ამაღათი.

აფხაზეთის მთავარმა ურჩია აბოს იქ დარჩენილიყო და უშიშრად ეცხოვრა, რადგანაც ქართლში ბევრი არაბები იყვნენ, მაგრამ მან უარი მოახსენა და ტფილისში წამოსვლა ამჯობინა. ტფილისში აბო დაუფარავად აღიარებდა ქრისტეს სარწმუნოებას. ტფილისელი არაბები, რომლებიც მას კარგად იცნობდნენ, დასცინოდნენ, აყვედრიდნენ და ზოგნი კიდევ ემუქრებოდნენ. მართლაც, ბევრი ხანი აღარ გასულა, რომ წავიდნენ მისი მტრები ტფილისელ მსაჯულთან და მოახსენეს, რომ აქ ერთი გაქრისტიანებული არაბი არისო, რომელიც თვითონაც აშკარად აღიარებს ქრისტეს სჯულს და სხვებსაც უქადაგებსო. მსაჯულს ეწყინა და გარდასწყვიტა აბოს შეპყრობა.

მს რომ აბოს ნაცნობებმა გაიგეს, მაშინათვე აცნობეს მას და ურჩიეს დამალულიყო, მაგრამ იგი სრულიად არ შეშინდა და უწინდებურად იქცეოდა. ბევრი ხანი არ გასულა, მოვიდნენ მსაჯულის კაცები, შეიპყრეს იგი და წარუდგინეს მას. მსაჯულმა ჯერ ვინაობა გამოჰკითხა და მერე მრისხანედ უთხრა:

— „როგორ გაჰბედე, რომ დაგინებებია თავი შენის სჯულისთვის და ძრისტე გიწამებია? უკეთუ ტანჯვა და სიკვდილი არ გინდა, ეხლავე დაანებე თავი ქრისტიანობას და შენს უწინდელს სჯულს დაუბრუნდი“.

აბომ გაბედვით უპასუხა:

— „მართალია, მე ბუნებით არაბი ვარ და სჯულითაც მუსულმანი ვიყავი, მინამ არ გავიგე უპირატესობა ძრისტეს სჯულისა. მხლა-კი თაყვანსა-ვეცემ ძრისტე-მაცხოვარს, რამეთუ ესე არს ღმერთი ქეშმარიტი“.

ბაჯავრებულმა მსაჯულმა უბრძანა გაეყარათ მისთვის ხელ-ფეხში ბორკილი და საპყრობილეში ჩაეგდოთ. აბოს კი უხაროდა და ღმერთს მადლობდა, რომ ღირსი გაჰხდა შეპყრობისა მისის სახელისათვის. საპყრობილეში აბო მარხულობდა და დაუცხრომელად ლოცულობდა დღე და ღამე. ამას გარდა ყველაფერი, რაც კი რამ ჰქონდა, გააყიდინა და დაურიგა ქრისტიანებს, რომლებიც მასთან ერთად იტანჯებოდნენ საპყრობილეში.

ამ დროს მოღებნი შედიოდნენ მასთან და დაყვავებით ურჩევდნენ, ხელი აეღო ქრისტიანობაზე, არ გაეწირა თავისი თავი, აშორებოდა ტანჯვასა და სიკვდილს, დაჰბრუნებოდა ისევ მამა-პაპის სჯულს და მიეღო ბედნიერება, მაგრამ აბო სრულიად ყურს არ უგდებდა მათს ქადაგებას და არც პასუხს აძლევდა, თითქო ყრუ და მუნჯი ყოფილიყოს. მხრა დღე გაატარა ნეტარმა აბომ საპყრობილეში ასეთ ყოფაში. უკანა-

სკნელ დღეს, რადგანაც იცოდა, რომ დიდხანს აღარ აცოცხლებდნენ, გაიხადა ტანისამოსი, გააყიდვინა და სანთელი და საკმეველი აყიდვინა. მერე გაგზავნა სანთლები ტფილისის ეკლესიებში და სთხოვა მღვდლებს: ელოცათ მისთვის. თვითონაც აიღო ორივე ხელებში ანთებული სანთლები და მთელი ღამე ისე ლოცულობდა. მეორე დღე ნათლის-ღების დღე იყო.

როცა გაიშენდა, მოითხოვა წმიდა საიდუმლო და ეზიარა. ამან მეტის-მეტად გაამხნევა იგი და მზალ იყო ატანა მაცხოვრის გულისთვის ყოველ-გვარი სატანჯველი. შემდეგ ამისა გამოეთხოვა უველა იქ მყოფ ქრისტიანებს და სთხოვა: „მოამბისნეთ ლოცვასა შინა, რამეთუ არღარა მიხილოთ მე საწუთროსა ამას სოფელსა“.

ამ დროს მართლაც შემოვიდნენ ჯალათები, გამოიყვანეს და წარუდგინეს მსაჯულს. მზაზე წმ. აბო ჯვარ-ცმული ავაზაკის სიტყვებს იმეორებდა: „მომიხსენე შენ, შუალო, სასუფეველსა შენსა“.

მსაჯულმა ბევრი ურჩია აეღო ხელი ძრისტეს სჯულზე, მაგრამ აბომ გადაქრილი უარი გაჰოცუცხადა. ბოლოს მსაჯულმა ჰკითხა:

— რაი ეგოდენი სიტკბოება გაქვს ქრისტესაგან, რომლისთვისაც სიკვდილადცა არ გეწყალების თავი შენი.

წმიდა აბომ უპასუხა:

— „შეეთ გნებავეს ცნობად სიტკბოებისა მისისა, შენც გრწმენის ძრისტე და ნათელ იღე მის მიმართ და მაშინ-ღა ღირს იქმნე ცნობად სიტკბოებათა მისთა“.

მსაჯული ამ სიტყვებმა ისე გააბრაზა, რომ უბრძანა გაეყვანათ იგი და დაუყოვნებლივ თავი მოეკვეთნათ. იმ წამსვე მივარდნენ ჯალათები და გამოიყვანეს. წმ. აბომ ძლიერ მოასწრო პირჯვრის გამოსახვა და ამ სიტყვების წარმოთქმა: «გმა-

დღობ და გაკურთხებ შენ, სამებაო წმიდაო, რამეთუ ღირს-  
მყოფ მე მიმთხევად ღვაწლსა ამას წმიდათა მოწამეთა შენტა-  
სა“. შაათავა თუ არა ეს სიტყვები, კადეც დაჰსცხეს მას მახ-  
ვლი და მოჰკეთეს თავი. ასე აღსრულა წმ. მოწამე აბო.  
მს ამბავი მოხდა 790 წელში.

შემდეგ ამისა მსაჯულს შეასპინეს, რომ უკეთუ არ დაე-  
წვით აბოს გვამი, ქრისტიანები წაიღებენ და თაყვანსა სცე-  
მენო. მსაჯულმა ნება დართო. შემდეგ ამისა აიღეს პატიო-  
სანი გვამი წმ. აბოსი, დაუდეს ჟრემზე, გაიტანეს ქალაქს გა-  
რედ, დააყარეს შეშა და თივა, დაასხეს ნავთი, მოუკიდეს ცე-  
ცხლი და დასწვეს. ღაშთენილი ძელებიც შეჰკრიბეს, ჩაჰყარეს  
ცხვრის ტყავში, მოუკრეს მაგრად თავი და გადაადგდეს მტკვა-  
რში ავლაბრის ხიდთან. იქ, სადაც წმ. აბოს გვამი დასწვეს,  
დიდხანს დადიოდნენ ქართველები სალოცაჲად. ამბობენ, იმ  
აღგილს დიდხანს ღამით ნათელი ადგაო \*).

## 15. წმ. მოწამე კონსტანტინე

მ თ ა ვ ა რ ა.

მეცხრე საუკუნეში ჰევმო-ძარალი ტფილისითურთ არა-  
ბების ხელში იყო; თვით ტფილისში მთავარ-მართებელი ბუ-  
ლა იყო, რომელსაც ნაბრძანები ჰქონდა ბაღდადის ემირის ჯა-  
ფარისაგან დაეპყრა მთელი ძარალი და გაევრცელებინა საქა-  
რთველოში მაჰმადის სჯული. ხალხი დიდს გაჰირვებაში ჩა-  
ვარდა და ბევრი ღალატობდნენ ქრისტეს სჯულს.

\*) წმ. მოწამის აბოს ხსენებას ჩვენი ეკლესია დღესასწაულობს 8  
იანვარს.

ამ განსაცდელის დროს ზემო-ქართლში გამოჩნდა ერთი შესანიშნავი მთავარი, რომელსაც ქონსტანტინე ერქვა. მისი ფაქტობრივი სახელი განუცხადებელი იყო მთელს საქართველოში.

ქონსტანტინე იყო ძე ქართლის მრისთავისა; მამაცობის გარდა იგი შემკული იყო ყოველი სიკეთით: იყო კაცი განათლებული, ღვთის მოყვარე, თავდაბალი, მღვდელთა და მონაზონთა პატივის-მცემელი, ეკლესიათა და მონასტერთა შემწე, გლახაკთა მოწყალე და სტუმართ მოყვარე. რადგანაც დიდი ზურვილი ჰქონდა—ენახა ძრისტეს საფლავი და თაყვანი-ეცა, ამიტომ გაემგზავრა იერუსალიმში და იქ კარგა ხანს დარჩა. ბეჭდგან წავიდა და მოვლო ყველა წმიდა ადგილები პალესტინაში; აუარებელი მოწყალება გასცა და შემდეგ ისევ სამშობლოში დაბრუნდა. მაინც კიდევ, იგი ყოველს წელიწადს გზავნიდა კაცს პალესტინაში და თან ატანდა შესაწირავს ეკლესიებისა, მონასტრებისა და გლახაკთათვის.

ბი ამ ღვთის-მოყვარემ და მამაცმა ქონსტანტინემ იკისრა ხალხის მეთაურობა იმ გაქვიერების დროს, რომელიც ზემოთ იყო მოხსენებული: შეპყრობა ჯარი, თავ-გამეტებით ებრძოდა მტერს და მრავალჯერაც დაამარცხა. მაგრამ ბოლოს ბედმა უღალატა; ერთს ომში სძლიეს იგი მტრებმა, გაუწყვიტეს ჯარი, შეიპყრეს თვითონ და წარუდგინეს ბუღას. მას, რასაცკირველია, ძლიერ იამა მამაცი ქონსტანტინეს დამარცხება და შეპყრობა. ნახვის დროს ბევრი ცუდი სიტყვები აკადრა მას, უსაყვედურა: როგორ გაბედე ჩემი წინააღმდეგობაო და უბრძანა, ჩაესვათ საპყრობილეში.

საპყრობილეში მოხუცებული გმირი გულ-მხურვალედ ლოცულობდა და ევედრებოდა უფალს, მიენიჭებინა მისთვის მადლი და ძალა, რათა აეტანა ყოველივე სატანჯველი; თან იგი წერილებს სწერდა ყოველთა მეუღაბნოეთა და წინამძღვართა და სთხოვდა მათ, ელოცათ მისთვის.

მოტა ხნის შემდეგ ბულაჲ გაგზავნა იგი შეკრული ბაღდადის ემირთან. ჯაფართან, რომელსაც ძლიერ გაეზარდა მისი ნახვა, თავაზიანად მოიკითხა და მეგობრულად ურჩია, აღესრულებია ბრძანება მისი—აეღო ხელი ძრისტეს სარწმუნოებაზე და მიეღო ისლამი. ამასთანავე აღუთქვა მას დიდი ღირსება და პატივი. „ღა უკეთუ არ ისმინო ჩემი,—უთხრა ჯაფარმა,—მოკვდე შენ პირითა მახვილისათა და ხორცი შენნი მივსცენ საქმელად ფრინველთა ცისათა.“

მამაცმა ქონსტანტინემ მამაცურად უპასუხა მას: „ვიცი, რომ უფლება გაქვს შენ მხოლოდ ჩემს სხეულზე და არა სულზე, ამიტომაც სრულიად არ მეშინია შენი, არამედ უმეტეს მეშინის მისი, ვისაც უფლება აქვს სულსა და ხორცსა ზედა და ძალ-უძს, როგორც მოკვდინება, ისე სიცოცხლის მონიკება. ამიტომაც სიხარულით მოვითქენ ყოველს სატანჯველს მისთვის, ვინაიდან მხოლოდ იგი არს ქეშმარიტი ძლიერი უფალი“.

ჯაფარი საშინლად განრისხდა და უბრძანა, ჩაესვათ ქონსტანტინე საპყრობილეში. მერე შეუჩინა ორი სომხეთის ერისთავი, რომლებიც ტყვედ მოეყვანათ და რომლებსაც მაჰმადის სჯული ეწამათ. ისინი მივიდნენ ქონსტანტინესთან და უთხრეს: „ხომ ხედავ, ჩვენც ქრისტიანები ვიყავით, მაგრამ ვერ შევძელით წინააღმდეგობა, უარ-ვყავით ძრისტე და ამისთვის მივიღეთ ესოდენი პატივი და ჯილდო. ზირზევთ, შენც დაეპოროჩილო ემირის ბრძანებას, იწამო მაჰმადი და მაშინ იგი შენც ჩვენსავით აღგამადლებს.“

ქონსტანტინემ მოისმინა მათი რჩევა და უპასუხა: „წადით და მოახსენეთ თქვენს ბატონს, ტყვილად ნუ ფიქრობს, რომ მე ჩემს სჯულს უღალატო; მიყოს, რაც ნებაგს. თქვენც რყვილად სცდილობთ, მაღდუნოთ და გინდათ მეც თქვენ მოგბადოთ. მანმშორდით და კელავ ნულარ მოხვალთ“.

მსა სთქვა, აღაპყრო ხელნი და ხმა-მაღლა წარმოსთქვა: „შუალო ღმერთო ჩემო! შეიწირე მსხვიერპლი ესე ჩემი და შეივედრე სული ჩემი, რათა წილ-მხედეს რჩეულთა შენთა თანა“.

მარისთავები დაბრუნდნენ ჰათართან და ზოახსცნეს, რაც ნახეს და რაც ესმათ მისგან. მაშინ ემირმა იმედი დაჰკარგა, გაგზავნა ჯალათები და უბრძანა მოეკვეთათ მისთვის თავი. როცა იგინი საპყრობილეში შევიდნენ, პონსტანტინე მუხლ-მოდრეკილი ბელ-აღპყრობით ევედრებოდა შუალოს. მტარვა-ლებმა ლოცვის დასრულებაც არ დააცალეს, ააყენეს და გა-აფლდებინეს თავი. მერე გვამი მისი მაღალ ძელზე დაჰკიდეს ხალხის სანახავად. ასე აღსრულდა წმ. მოწამე პონსტანტინე მთავარი. მს ამბავი მოხდა 849 წელს, ათს ნოცმბერს.

ბავიდა რამდენიმე წელიწადი და გვამი წმ. პონსტანტინესი ქართველებმა მოასვენეს საქართველოში და დიდის პატივით დაჰკრძალეს \*).

## 16. წმ. მოწამე გოგბრონი

(მ ი ხ ე ი ლ ი).

მცხრე საუკუნეში აღირბეჟანის ემირი ავშანი შემოესია ჯერ სომხეთს და შემდეგ, როცა სომხეთი აიკლო და დაიშორჩილა, გამოილაშქრა საქართველოზე. ბაიარა ძარბლი და შევიდა სამცხეში. ჰავახეთში ჯერ თმოგვის ციხეს მიადგა და, როცა იგი აიღო, მერე ჰველის ციხის აღებაც მოინდომა, რომელიც მაშინ ზურგენ მარისთაეთა მარისთავს ეკუთვნოდა. მს ციხე თუმცა გამაგრებული იყო, მაგრამ შიგ ცოტა მცველე-

\*) წმ. მოწამის პონსტანტინე მთავრის ხსენებას ჩვენი ეკლესია დღესასწაულობს 10 გიორგობისთვის.

ბი იყვნენ. მტრებმა დაიბანაკეს კარაგებში ციხის მახლობლად და მოინდომეს მისი დამორჩილება, მაგრამ ამ დროს მეციხოვნეთა შორის იმყოფებოდა დიდებული ზობრონი, რომელიც თავ-გამეტებით იცავდა შველის ციხეს და დიდი მამაცობაც გამოიჩინა.

მცდა-რვა დღე გაგრძელდა ბრძოლა და ყოველს დღეს ხან სპარსელები მიიტანდნენ იერიშს ციხეზე და ხანაც თვით მეციხოვნეები გამოუხდებოდნენ მამაცის ზობრონის მეთაურობით. მან მრავალჯერ გაიმარჯვა და ყველანი გააკვირვა თავისის იშვიათი მამაცობით, მაგრამ, რადგანაც ციხეში სულ ორასი კაცის მეტი არ იყო მცველად და დიდხანს გამაგრება შეუძლებელი იყო, ამიტომ ისინი იძულებულნი იყვნენ დამორჩილებოდნენ ძლიერ მტერს.

პეშანს ძლიერ იამა შველის ციხის აღება და კიდევ უფრო მამაცი ზობრონის ხელში ჩაგდება, რადგანაც მისი ჯაფრი სკიორდა. როცა ზობრონი წარუდგინეს პეშანს, მან, თითქო, მოწყალებით მიიღო იგი და უთხრა: მეწყალების მე სიკბუჯე შენი და ამიტომ, როგორც საყვარელს შვილს, ისე გირჩევ, დაუტევე სჯული შენი და აღიარე ქვეშარიტი სარწმუნოება ჩვენი. მეც, უკეთუ ჩემს ბრძანებას აღასრულებ, გიბოძებ შენს მთავრობას, სასახლეს, მონებს, ძვირუფას იარაღს და იქმნები ვითარცა ერთი რჩეულთაგანი ჩემს წინაშე.

მაგრამ მამაცმა ზობრონმა მოახსენა:

— ზგვედრები, ხელმწიფეო, ნუ მაიძულებ, რათა დაეტეტეო ჰრისტეს სჯული, რომელსა შინა აღმზარდეს მე მშობლებმა. ან-კი რა საჭიროა თქვენთვის ეს? შენს საბრძანებელში მრავალი ქრისტიანი სცხოვრობს, ნება მიბოძეთ, მეც ვიცხოვრო სჯულ-შეუცვლელად. ნაცვლად მეც ერთგული ყმა ვიქნები შენი. ამასთანავე დარწმუნებული ბრძანდებოდეთ, რომ ვერც ვერავითარი ბედნიერება და ვერც ვერავითარი სა-

ტანჯველი ვერ მაიძულებს განვუდგე შუალსა ჩემსა იესო ძრისტესა“.

პეშანი გაჯავრდა და უბრძანა თვისს მონებს, წაეყვანათ იგი და ჯერ ეჩვენებინათ დახოცილი ქართველები, რომლებიც შეუწყალებლად იყვნენ დაქრილნი, მერე ყოველი სიმდიდრე, რომელიც მას აღუთქვა. ჰუიქრობდა, იქნება, ან სიკვდილის შიშმა და ან ბედნიერების შეძენამ მოდრიკოს გული მისიო. ბრძანება მშირისა აღასრულოს და, როცა დაბრუნდნენ, პეშანმა კვლავ ჰკითხა: „რა აღირჩიე, მობრონ, ბედნიერება, თუ ტანჯვა და სიკვდილი?“

მამაცმა მობრონმა უპასუხა: „მე თავიდანვე გადაქრილი მოგახსენე, რომ ძრისტეს ღალატი არაფრის გულისათვის არ შემოიძლია“.

პეშანმა უბრძანა თვის მონებს: „მაგას ჯერ, როგორც ეტყობა, არ უნახავს შიში სიკვდილისა; წაიყვანეთ და მის თვალთ წინ დახოცეთ ყველა შეპყრობილნი ძრისტიანები და ცოტა მაგასაც ავნეთ“.

მონებმა კვლავ წაიყვანეს ნეტარი მობრონი, ჩააყენეს შეპყრობულ ძრისტიანებში, რომლებსაც დაუწყეს ჩება ისე, რომ სისხლი ეჩქეფებოდა თვით მობრონს და დახოცილები მის წინ ლევდნენ ტანჯვაში სულს. როცა ამგვარად დახოცეს ყველა მასთან შეპყრობილი ქართველები, მაშინ მასაც შემოჰკრეს ორჯერ ქედზე მახვილი და დასქრეს, სიკვდილით-კი არ მოუკლავთ. წმიდა მობრონიმ მოიწმინდა ხელით სისხლი თვისი და გამოისახა შუბლზედ სისხლის ჯვარი. შემდეგ მადლობა შესწირა შუალს, რომელმაც წამების ღირსი გახადა, და თანაც ევედრებოდა, მიენიჭებია მისთვის ძალა, რათა ბოლომდის ეტვირთა ტანჯვა და ვერაფერს ვერ შეერყია სარწმუნოება მისი.

როცა იგი კვლავ მიჰგვარეს უსჯულო ემირს, პეშანმა

უთხრა მას: „ხომ ნახე, რა ძნელია ტანჯვა და სიკვდილი! იცოდე, უკეთუ არ დაემორჩილები ჩემს ბრძანებას, ვერას გზით ვერ დაადწევთ სიკვდილს. შიჯობს, მიიღო ჩემი რჩევა, მე შენთვის სიკეთე მსურს, ნუ დაიღუპავ თავს; მე ეუბრძანებ ეჭიმს, გაგკურნოს მაგ მციოე კრილობისაგან, ხოლო რაც პირველად აღგიტყვი, ყოველივეს მტკიცედ აღგისრულებ“.

წმ. ზობრონმა ჯადაჭრილი უარი უთხრა და ასე მოახსენა: „ჰქენ, რაც გნებავს; მე ქრისტიანი ვარ და არაფრისთვის უარს არა ვჰყოფ ჩემს მაცხოვარს იესო ქრისტეს“.

აეშანმა დაჰკარგა იმედი და მოთმინებაც, საშინლად განრისხდა და უბრძანა, მოეკვეთათ მისთვის თავი. მისი ბრძანება იმ წამსვე აღასრულეს, მოჰკვეთეს თავი წმ. ზობრონს და სხვა დახოცილებთან დაადგეს პატიოსანი გვამი მისი. ასე აღსრულდა წმიდა მოწამე ზობრონი. მს ამბავი მოხდა 920 წელს.

შემდეგ, აეშანის ბრძანებით, ამოთხარეს სამი ღიდი საფლავი, შეკრიბეს ყველა დახოცილი ქრისტიანების გვამები, ჩაყარეს შიგ და დააყარეს მიწა. მერე მცველები დააყენეს, რომ ქრისტიანი არავინ მიკარებოდა. იმ საფლავს, რომელშიაც წმ. ზობრონის გვამი გაწისვენებდა, დიდხანს, თურჰე, ღამით ნათელი ადგა \*).

## 17. წმიდა მამა ილარიონ

ქაბთველი.

მამა ილარიონი იყო პახეთიდგან, გეარაჲ დონაური, ძე წარჩინებულთა და მდიდართა მშობელთა. რადგანაც იგი პირ-

\* ) ხსენება წმ. მოწამის ზობრონისა არის 17 ნოემბერს.

მშოა შეიღი იყო, ამიტომ მშობლებმა ღმერთს შესწირეს. როცა ექვსის წლისა გახდა, მამამ ერთს მოხუცებულის მღვდელს მიაბარა აღსაზრდელად. ის მღვდელი ძლიერ ღვთის მოყვარე და ნასწავლი აღამიანი იყო და მშვენიერად აღზარდა თავისი იშვიათი მოწაფე.

პატარა ილარიონმა დიდი ნიჭი და ბეჯითობა გამოიჩინა: კარგად შეისწავლა ქართული ენა და საღმრთო წერილი. როცა მან სწავლა დაამთავრა, მამამისმა აღაშენა თვისი ხარჯით ერთი მონასტერი, შეკრიბა თექვსმეტამდის ბერი, თვისი პირმშო ვაჟიც ბერად აღკვეცა და წინამძღვრად შეიღის აღმზრდელი მოძღვარი დააყენა. მონასტრის დაარსება და კურთხევა ილარიონის მამამ იღვესასწაულა და მრავალი მოწყალება გასცა; მონასტერს თავის საკუთარის ხარჯით ინახავდა.

რამდენიმე ხნის შემდეგ ილარიონი ბარეჯის უდაბნოში წავიდა, კლდეში ერთი პატარა ქვაბი აიჩრია და იქ დადგა. აქ მან ათი წელიწადი გაატარა მარხულობაში, ლოცვაში და საღმრთო წერილის შესწავლაში. მალე განიკეთა სახელი მისი და მრავალნი მოდიოდნენ მის სანახავად და კურთხევის მისაღებად. მრთხელ მასთან მიბრძანდა, სხვათა შორის, მღვდელმთავარი ვინმე, სიყვარულით მოიკითხა და რა ნახა საკვირველი ცხოვრება მისი, სთხოვა მიეღო მისგან კურთხევა. ილარიონი დაემორჩილა მისს ბრძანებას და ხელ-დასხმულ იქმნა პირველ დღეს დიაკვნად და მეორე დღეს მღვდელ-მონაზონად.

შემდეგ ამისა მ. ილარიონმა მოინდომა იერუსალიმში წასვლა, რათა თავყვანი-ეცა ძრისტეს საფლავისთვის; თან იახლა ერთი თვისი მოწაფე და წავიდა ფეხით. მოგზაურობის დროს ქალესტინაში მრავალი შიში და გაკირვება გამოსცადა. პირველად მიადწია მან თაბორის მთაზე, სადაც ძრისტემ ფერი იცვალა: აქედამ იერუსალიმში მივიდა და თავყვანი-სცა მაცხოვრის საფლავსა და სხვა წმიდა ადგილებს. მერე წავიდა

წმ. საბას მონასტერში, სადაც დასტოვა თავისი მოწაფე, თეო-  
თონ-კი მოვლო იორდანეს უდაბნო, იპოვა ის გამოქვაბული,  
რომელშიაც ილია წინასწარმეტყველი იმალებოდა ერთხელ  
და იქ დაეყუდა. ამ გამოქვაბულში იღვაწა ჩვიდმეტი წელი-  
წადი. მერე ლეთის ბრძანებით, ისევ საქართველოში დაბ-  
რუნდა. მამა და ერთი ძმა მკედარი დახვდა, ხოლო დედა  
და ერთი დაი კიდევ ცოცხალი იყვნენ, რომლებიც სიხარუ-  
ლით მიეგებნენ წმ. მამას. მჯახში კოტახანს დარჩა, დედა  
და დაც მონაზვნებად აღკვეცა, რადგანაც მათი სურვილიც  
იყო. მშობლების სიმდიდრე გლახაკებს დაუბრუნა და თვითონ  
ისევ გარეჯის უდაბნოში დაბრუნდა.

მაგრამ საცხოვრებლის გაყიდვამ და გლახაკებისთვის გა-  
ცემამ ძლიერ გააჯავრა მისი ბიძა, რომელსაც იმედი ჰქონდა,  
რომ ყველაფერი მას დარჩებოდა. ის იყო კაცი დიდებული  
და შეძლებული; შეჰკრიბა ყმები და უნდოდა ბარეჯის უდა-  
ბნოს დასცემოდა, სადაც მ. ილარიონი სცხოვრებდა, აეკლო  
და დაეწვა იგი, მაგრამ იმავე ღამეს საშინელმა სენმა შეიპყრა  
მოულოდნელად. იგრძნო, რომ ეს ლეთისაგან მოვლენილი  
სასჯელი იყო, შეინანა, წავიდა მ. ილარიონთან, თაყვანი-  
სცა და სთხოვა, გაეკურნა იგი. წმ. მამამ მიუტევა, შეეფარა  
შუალს და, მართლაც განკურნა. ამ სასწაულმა ისე ძლიერ  
იმოქმედა მაზედ, რომ დაუტევა ყოველივე და ბერად შესდგა.  
ამის შემდეგ კიდევ უფრო განითქვა სახელი წმ. ილარიო-  
ნისა.

ამ დროს ადგილობრივი ეპისკოპოსი გარდაიცვალა; ხალ-  
ხმა მოინდომა მ. ილარიონის არჩევა მის ნაცვლად, მაგრამ  
რადგანაც იგი ქვეყნიურ დიდებას ერიდებოდა, ამიტომ უარი  
განაცხადა, ადგა და ქონსტანტინეპოლში წავიდა; იქიდანაც  
შლუმბის (მლიმპის) მთაზე ავიდა, აღირჩია ერთი პატარა  
ეგუტერი და იქ იწყო მოღვაწეობა. აქაც მალე განითქვა სა-

ხელი თვისი საკვირველი ცხოვრებითა და სასწაულებით. მრავალნი მიდიოდნენ მასთან და მოღვაწეობდნენ. ულუპიხ უდაბნოში მ. ილარიონმა ხუთი წელიწადი იღვაწა. მერე ქონსტანტინეპოლში წავიდა, ძრისტეს ჯვარს თაყვანი-სცა და შემდეგ ქალაქ რომში გაემგზავრა, რათა თაყვანი-ცცა წმ. მოციქულთა პეტრესა და პავლეს საფლავისათვის. რომში ორი წელი დარჩა და მერე უკან დაბრუნდა.

როცა მესალონიკის ქალაქს მიუახლოვდა, მოგზაურობის დროს, ერთი დიდებული კაცის ეზოს კიშკართან დაისვენა. იმ დიდებულ კაცს დაერდომილი ძე ჰყავდა. სწორეთ იმ დროს ის უძლური ყმაწვილი მოეყვანა გამდელს და იმ ადგილას ჰყავდა, სადაც წმ. ილარიონი დაჯდა დასასვენებლად. მ. ილარიონს შეებრაღა ყმაწვილი, რომელსაც ცალი მხარე ერთიანად გაშეშებული ჰქონდა, და უბრძანა გამდელს: „წადი, დედა-შვილობას, და დასალევი წყალი გამომიტანე“. ბამდელმა ყმაწვილი იქვე დასვა და თვითონ წყალის მოსატანად წავიდა. მაგრამ, მანამ ის დაბრუნდებოდა, წმ. ილარიონი შეევედრა უფალს, გადასახა ჯვარი აეადმყოფს და სრულიად განკურნა. მერე უბრძანა განკურნებულს ყმაწვილს—წადი, დედა გეძახისო. ყმაწვილი მხიარულად გაიქცა. ბერი ადგა სიჩქარით და თავისს გზაზე წავიდა. ბამდელს განკურნებულნი ბავშვი გზაზე შეჰხედა და ძლიერ გაუკვირდა. რა გაიგო მიზეზი, გაეშურა წყლის მისართმევად, მაგრამ ბერი იქ ვეღარ ნახა. საჩქაროდ ქალბატონთან დაბრუნდა, მორჩენილი ყმაწვილი მ-ჰგვარა და ყოველივე მოახსენა. ძალბატონმაც თავისს მეუღლეს აცნობა საჩქაროდ ეს ამბავი, რომელმაც აფრინა ყოველის მხრით კაცები ბერის საპოვნელად. და მართლაც იპოვეს მ. ილარიონი და მიიყვანეს იმ დიდებულ კაცთან, რომელიც თურმე იმ ქალაქის მთავარი იყო. მთელი ოჯახი წინ მიეგება მ. ილარიონს, დიდის პატივით მიიღეს, თაყვანი სცეს

და კურთხევა ითხოვეს. შემდეგ მთავარმა სთხოვა მას, ენახა ქალაქის ეკლესიები და მონასტრები, და სადაც მოეწონებოდა, იქ დამდგარიყო. ბევრი ხვეწნის შემდეგ მ. ილარიონი დაეთანხმა, დაიარა ქალაქი, აღიარა ერთი პატარა ეკლესია იქაურ მონასტერში და იქ დაბინავდა. მან აქაც დიდად განითქვა სახელი თავისის წმიდა ცხოვრებით, მოღვაწეობითა და სასწაულებით, მაგრამ, სამის წლის შემდეგ, იგრძნო მოახლოება სიკვდილისა, მოემზადა, ახმო დიდებული მთავარი, აკურთხა და ანდერძი დაუტევა, რათა მოწყალე ყოფილიყო იმ მონასტრისა, სადაც იგი აღსრულდა.

მერე უბრძანა ერთს თავისს მოწაფეს წირვა აღესრულებინა, მიიღო წმ. საიდუმლო და გამოეთხოვა ყველას. სამის დღის შემდეგ მშვიდობით განუტევა სული თავისი 19 ნოემბერს 882 წელს.

როცა გაიგეს წმ. ილარიონის გარდაცვალება, მთელი ქალაქი შეიკრიბა, მობრძანდა იმ ქალაქის მღვდელ-მთავარი თავისის კრებულით, აუგო წესი და დიდის პატივით დაჰკრძალეს პატიოსანი გვამი მისი იმ ეგუტერში, რომელშიაც იგი სცხოვრობდა \*).

## 18. წმ. მამა იოანე

### მ თ ა წ მ ი დ ე ლ ი.

მამა იოანე მთაწმიდელი იყო შთამომავლობით წარჩინებულის გვარისა; მისს მამას დიდი ადგილი ეკირა ღვით ძეგროპალატის დროს, რომელიც იყო მთავარი დასავლეთის

---

\*) წმ. მამა ილარიონის ხსენებას ჩვენი ეკლესია დღესასწაულობს 19 გიორგობისთვის.

საქართველოსა და რომელიც გარდაიცვალა 1001 წელში. თვით იოანე იყო ახოვანი, მხნე, სახელ-განთქმული მეომარი, ბრძენი და ღვთის-მოყვარე.

მაგრამ ძრისტეს სიყვარულით მან დაუტევა ყოველი დიდება ამა ქვეყნისა, ცოლ-შვილი, ნათესავები და ჩუმაღ წავიდა მონასტერში, გამოუცხადა წინამძღვარს თავისი სურვილი და ბერად აღეკვეცა. როცა შეიტყვეს მისი იქ ყოფნა, აღგა, საბერძნეთში წავიდა და შლუმბის უდაბნოში მავიდა. აქ რამდენიმე ხანს ჯორების მოჰვლელად და უბრალო მოსამსახურედ იყო, ლადგანაც მონასტრებში არავინ იცოდა მისი ვინაობა.

მაგრამ იმ დროს საბერძნეთის მეფემ, ზენონმა, დასავლეთ-საქართველოს ძურაპალატობა ღვთის მისტი და, ერთგულების ნიშნად, უფლის წულები და დიდებულთა შეილები მძევლებად მოსთხოვა. მათ შორის თვით იოანეს ვაჟი, მეთიმეც გაგზავნეს ქონსტანტინეპოლში. როცა ეს ამბავი იოანემ გაიგო, ძლიერ ეწყინა, ვეღარ დაუფარა თავი, აღგა, წავადა ქონსტანტინეპოლში და გამოეცხადა საბერძნეთის მეფეს.

მეფე უწინაც იცნობდა იოანეს, როგორც საქართველოს გამოჩენილს მხედარს, და ამიტომ პატივით მიიღო. იოანემ გამოსთხოვა მეფეს თავისი ძე, მეთიმე, და ისევ შლუმბის უდაბნოში დაბრუნდა. რაკი გაიგეს, შემდეგ ამისა. მისი ვინაობა, დიდის პატივით ეპყრობოდნენ ბერები. მს არა ჰსურდა მ. იოანეს და ამიტომ წაიყვანა თავისი ვაჟი და მთაწმინდის უდაბნოში წავიდა, სადაც მაშინ წინამძღვრად ბთანასე დიდი იყო. აქ ის ჩაირიცხა ძმათა შორის და ორი წელიწადი მორჩილებაში გაატარა.

972 წელში საქართველოს სახელოვანი სპასალარი თორნიკე მრისთავი ბერად შესდგა და, რაკი გაგონა, რომ იო-

ანე, რომელიც წინაჲ მისი დიდი მეგობარი იყო, მთა-წმიდის უდაბნოში იმყოფებოდა, აღგა და თვითონაც იქ წავიდა. მორივეს ძლიერ იამათ ერთმანერთის ნახვა. თორნიკე უამბო მ. იოანნეს ყოველივე საქართველოს მაშინდელი მდგომარეობის შესახებ. მ. იოანნემ წარუდგინა იგი უდაბნოს წინამძღვარს. ათანასემ დიდის პატივით მიიღო თორნიკე. მისი მიხელა ყველა ქართველებს ძლიერ იამათ, რადგანაც სახელი მისი განთქმული იყო ყოველგან. შემდეგ თორნიკემ თვითონ იოანნესაგან მიიღო კურთხევა მონაზონობისა და ერთად იწყეს მოღვაწეობა.

მაგრამ, რადგანაც მ. იოანე და თორნიკე ერადებოდნენ კაცთაგან ბატისს, ამიტომ, წინამძღვარის ნება-დართვით, მოშორდნენ მთა-წმიდის მონასტერს და შვიდ ევრსზე აღაშენეს მშვენიერი ეკლესია და სენაკება, იქ დადგნენ და იწყეს მოღვაწეობა.

ამის შემდეგ დიდი ხანი აღარ გასულა, რომ საბერძნეთის მეფეებს, მასილსა და ქონსტანტინეს, ბარდო ძლიაროსი განუდგა და ძლიერ შეაფიწროვა. ამის გამო იმპერატორების დეჲამ, თეოფანიამ, მისწერა წერილი ერთი იოანნეს, მეორე ათანასეს, მესამე—თვითონ თორნიკეს და სთხოვა მათ, რათა თორნიკე მისულიყო სასახლეში. თორნიკე უარზე იდგა, მაგრამ იოანნესა და ათანასეს რჩევითა და თხოვნით, ბოლოს დასთანხმდა და იახლა საბერძნეთის დედოფალს. დედოფალმა დიდის პატივით მიიღო იგი და ბევრის ხვეწნის შემდეგ დაითანხმა წასულიყო დავით ძურაპალატთან მოციქულად, მიერთმია მისთვის წერილი და ეთხოვნა მოშველება.

დავით ძურაპალატს ძლიერ იამა თორნიკეს ნახვა, შეიწყნარა დედოფლის თხოვნა, მაგრამ შემწე ჯარის უფროსად თვითონ თორნიკე დანიშნა. თორნიკე დიდს უარზედ იდგა,

მაგრამ, რა-კი აღარ მოეშენენ, დასთანხმდა ბოლოს, გაიხდა ბერის ტანისამოსი და ისევ სარდლობა იკისრა.

თორნიკემ სძლია სკლიაროსი და სრულიად განდევნა; შემდეგ დიდად დაჯილდოვებული საბერძნეთის მთავრობისაგან ისევ მთა-წმიდის უდაბნოში დაბრუნდა ურიცხვის განძით. ღაბრუნების შემდეგ მან და მ. იოანემ გახიზრახეს ალექსანდრე-ბინათ ქართველებისათვის საკუთარი მონასტერი და იქ ეცხოვრათ, რათა კიდევ არაფის დაერღვია მათი მყუდროება. მათ აღირჩაეს და შეიძინეს ზღვის მახლობლად მშვენიერი ადგილი და დიდის შრომით ალაგეს ღვთის-მშობლისა და იოანე ნათლის-მცემლის სახელზე მონასტერი, სადაც შემდეგ ამისა ისინი მოღვაწეობდნენ ერთად.

თორნიკეს გარდაცვალების შემდეგ იოანეს უნდოდა წაეყვანა ძე თვისი, მეთიმე, და რამდენიმე მოწაფე და წასულიყვნენ სინაის მთაზე. ქართველების მონასტერში, მაგრამ საბერძნეთის მეფემ ნება არ დართო. ბევრი ხანი აღარ გასულია მერე, რომ წმ. იოანე ჩაეარდა ლოგინად და დიდხანს ავადმყოფობდა. იგრძნო-რა მოახლოვება სიკვდილისა, მოახდინა ყოველგვარი განკარგულება წერილობით მონასტრას წეს-წყობილებისა, დალოცა ძე თავისი მეთიმე, გამოეთხოვა ყველას და განუტევა სული. პატროსანი გვამი მისი ჯეროვანად შემოსა მეთიმემ და ნათლის-მცემლის ეკლესიაში დაკრძალა დიდის პატივით.

მს ამბავი მოხდა ივნისში 998 წელს \*).

---

\*) წმ. იოანეს ხსენება არის 12 თიბათვეს.

## 19. წმიდა მამა მეთიმე

## მთაწმიდელი.

მამა მეთიმე იყო, როგორც ვიცით, ძე მ. იოანესი; პატარაობისას იგი მძევლად გაგზავნეს საბერძნეთში და იქი-  
დამ მამამ წაიყვანა მთაწმინდის უდაბნოში. პატარა მეთიმე  
საკვირველი ნიჭიერი და კეთილი ზნის ყმაწყვილი იყო. მიი-  
ყვანა რა უდაბნოში, მამა იოანე შეუდგა მის აღზრდას.  
პირველად შეასწავლა მას ქართული ენა და მერე ბერძნული.  
ამას გარდა მეთიმემ ზედ მიწევნით შეისწავლა ძველი და  
ახალი აღთქმა, საეკლესიო წიგნები და ყოველგვარი ღვთის  
მსახურება. მან შეისწავლა აგრეთვე ფილოსოფია, ისტორია  
და რიტორიკა. თვით მამა მისი იოანე მოგვითხრობს, რომ  
პატარაობისას მეთიმე შეპყრობილი იყო მძაფრი სენით, მაგ-  
რამ მისივე ვედრებით, იგი განკურნა ყოველად წმ. ღვთის-  
მშობელმა.

როცა მ. იოანემ დაინახა, რომ ძე მისი, მეთიმე, ზედ-  
მიწევნით იყო განვითარებული, ადგა და ასე უბრძანა მას:  
„შვილო ჩემო! ძარბეელისა ქვეყანა დიდად ნაკლულევან  
არს წიგნთაგან და მრავალნი წიგნნი აკლიან და ეხედავ, რო-  
მელ ლმერთსა მოუჰმადლებია შენდა, აწ იღვაწე, რათა განა-  
მრავლო სასყიდლო შენი ღვთისაგან“. ესე იგი, უბრძანა,  
შედგომოდა წიგნების გადათარგმნას ბერძნულიდან ქართუ-  
ლად.

მეთიმემ სიხარულით აღასრულა მამის ბრძანება და ისე  
ერთგულად მოჰკიდა ხელი ამ საქმეს, რომ მან ყველანი გაა-  
კვირა თავისი დაუღალავი და შეუღარებელი შრომით. პი-  
რას მოგვითხრობს ამის შესახებ მისი ცხოვრების დამწერი:  
„რამეთუ ეგვე ვითარი თარგმანი გარეშე მათ პირველთასა არ-

ლარა გამოჩენილ არს ენასა ჩვენსა და, ვგონებთ, თუ არც გამოჩინებად არს, და მრავალნი წიგნი წარცნის წინაშე ღა-  
ვით კურაპალატისა“. ღა, მართლაც, მ. მეტიმე დღე და  
ღამე შეუსვენებლად შრომობდა და იმდენი წიგნები გადმო-  
თარგმნა, რომ ჩამოთვლაც-კი ძნელია. აი ზოგიერთი მის  
მიერ ნათარგმნი წიგნების სახელები:

1. თარგმანებაჲ იოანეს თავისა სახარებისა.
2. მისივე თარგმანება ფსალმუნთა.
3. სწავლანი წმ. მამისა ჩვენისა დიდისა მასილისანის.
4. წიგნი წმ. პლემექსისა.
5. წიგნი წმ. მაკარისა.
6. მაქსიმეს სწავლანი (ადმსარებისა).
7. წიგნი წმ. ისააკისა (ასურისტანისა).
8. წიგნი წმ. ღოროთეისა.
9. წამება და სწავლანი წმ. დიმიტრისანის (თესალონიკე-  
ლისა).
10. ცხოვრება და წამება წმ. სტეფანე ახალისა.
11. ცხოვრება და წამება წმ. პლემენტო რომთა პაპისა.
12. ცხოვრება წმ. ბრიგორი ლვოის-მეტყველისა და  
თქმულებანი მისნი.
13. წამება წმ. ალიმი ანკვირელისა.
14. ცხოვრება წმ. დიდისა მასილი ძესარიელისა.
15. ცხოვრება წმ. ბაგრატისი.
16. წამება წმ. აკეფსიმესი.
17. იოანნე მახარობლის ხილვა და ხილვის ახსნა.
18. თარგმანი ანდრია ძრიტელისა.
19. თქმული იოანნე ღამასკელისა ძრისტეს ორი ბუნე-  
ბისათვის.
20. ცხოვრება ათანასე დიდისა ალექსანდრიელისა.
21. ცხოვრება წმ. მარიაჲ მგვიპტელისა.

22. სვინაქსარი საწელიწადო უმცროსი.
23. მიმოსვლა და ქადაგება წმ. იოანე მახარებელისა.
24. სწავლანი წმ. ძასიანისი.

25. წიგნი დიალოღონი.

26. ცხოვრება წმ. ნიკოლოზ საკვირველ-მომკმედისა.

27. წიგნი ლეთის მეტყველისა ბრიგორისი.

28. ცხოვრება დიდისა ანტონისა.

29. ცხოვრება წმ. მოციქულისა ანდრია პირველ-წოდებულისა და იოანე მახარებელისა.

30. შუა ლამენი ბერძულნი.

31. ლოცვანი ბერძულნი მამისანი და სხვ...

მამა მეთიმე დაადგინა თვის უდაბნოში ყოველგვარი წესი ძმათა და მოსამსახურეთათვის, რომლის აღსრულებაც სავალდებულო იყო ყველასათვის. მაგრამ ზოგს არ მოეწონა სასტიკი კანონები და წინააღმდეგობასაც ბედიდა. ერთხელ, მაგალითად, უდაბნოს მეპოსტნემ განიზრახა წმ. მეთიმეს მოკვლა, მაგრამ, როცა ასწია მარჯვენე თვისი მოსაკლავად, მყისვე გაუშეშდა. წმ. მამა შეევედრა შუალს და ისე განკურნა იგი. მ. იოანეს სიკვდილის შემდეგ მეთიმე თოთხმეტი წელიწადი იყო მონასტრის წინამძღვრად და დიდ შრომას იტანდა. წიგნების თარგმნისათვის ცოტა-ლა დრო რჩებოდა თავისუფალი. ამიტომ წინამძღვრობა გადასცა მამა ბიორგი მთა-წმიდელს, თვითონ-კი სენაკში დაემკვიდრა და განაგრძო თვისი პატიოსანი შრომა.

ერთხელ მ. მეთიმე, მონასტრის საქმეების გამო, პონტანტინეპოლში წავიდა მეფესთან. როცა იქიდან დაბრუნდა, გზაზე ცუდათ გახედნილ ჯორზე შესვეს, რომელიც დაფთხა, გადმოაგდო მოხუცებული მეთიმე და სასიკვდილოდ დააშავა. ბარდაიცვალა 13 მაისს 1028 წელს. შველას ძლიერ ეწყინა ძვირფასი მამის დაკარგვა. პატიოსანი გვამი მისი მოასვენეს

მონასტერში და დიდი გლოვით დაჰკრძალეს წმ. იოანე ნათლის-მცემლის ტაძარში \*).

## 20. წმიდა მამა ბიორგი

მ თ ა წ მ ი დ ე ლ ი .

ბიორგი მთაწმიდელი იყო ნამდვილი ქართველი, ნათესაობით სამცხედგან და დაიბადა თრიალეთში. მისს მშობლებს ერქვათ იაკობი და მარიამი. იაკობი მეფე ბიორგის პირველი ერთგული ყოფილა იყო. მარიენი, კოლიცა და ქმარიც, იყვნენ ღვთის-მმოსავენი აღამიანები და ამიტომ თავიანთი პირველი ქალი თეკლე და მეორე ვაჟი ბიორგი ღმერთს შესწირეს.

როცა სწავლის დრო მოვიდა, მამამ წაიყვანა ბიორგი სამცხეს მონასტერში, შეაფერა ღვთის-მშობელს და ჩააბარა ბერებს აღსაზრდელად. რამდენსამე წელს იქ სწავლობდა ბიორგი; შემდეგ მამამ წაიყვანა იგი მაშინდელ განთქმულ ხახულის მონასტერში \*\*), სადაც მოღვაწეობდნენ ორი მისი ბიძა, ბიორგი და საბა. ბიორგი განთქმული იყო კოდნით და იწოდებოდა „მწერლად“. იაკობმა ჩააბარა მათ აღსაზრდელად თავისი ვაჟი და თვითონ შინ დაბრუნდა.

ბიძებმა წარუდგინეს იგი მონასტრის წინამძღვარს და მერე შეუდგნენ მისს აღზრდასა და სწავლებას. ამ მონასტერში ბიორგი დიდხანს დარჩა და გულ-მოდგინედ სწავლობდა. მან ისეთი საკვირველი ნიჭი და ბეჯითობა გამოიჩინა, რომ ყველანი განცვიფრებაში მოჰყავდა. მან აქ კარგად შეისწავლა სა-

\*) ხსენება 13 მაისს.

\*\*) ხახულის მონასტერი იყო ისპრის მდინარეზე, რომელიც ჭოროხს ერთვის.

ღმრთო-წერილი და ყოველგვარი ღვთის-მსახურება; საეკლესიო წიგნები ხომ, თითქმის, სულ ზეპირად შეისწავლა.

იმ დროს, როცა ბიორგი ხახულის მონასტერში იმყოფებოდა, ბიორგი „მწერალი“ თრიალეთის ერისთავმა შერის ჯოჯიკის ძემ და მისმა მეუღლემ მოძღვრად მიიწვიეს თავისს სასახლეში. რადგანაც ის ძლიერ მოხუცებული იყო, ამიტომ მან თანაშემწედ თავისი ძმისწული ბიორგი წაიყვანა. ახალგაზრდა ბიორგი ისე შეუყვარდათ ორივე ცოლ-ქმარს, რომ შეილად აღიარეს იგი.

იმ დროს თრიალეთი ბერძნების ხელში იყო. საბერძნეთის მეფედ მაშინ იყო მასილი. მან შეროსს რაღაც ლაღატი შესწამა, დაიბარა თავის ცოლ-შვილით ქონსტანტინეპოლში და იქ თავი მოჰკვეთა. შემდეგ ამისა მეუღლე მისი თორმეტი წელიწადი დარჩა ქონსტანტინეპოლში. აი სწორედ ამ დროს ამ ღვთის-მოყვარე დედაკაცმა, თავისის მოძღვრის რჩევით, მიაბარა ქაბუკი ბიორგი ერთს მეცნიერ ბერძენს ფილოსოფიისა და რიტორიკის შესასწავლად. ამგვარად გიორგი საბერძნეთში განვითარდა მეცნიერებაში და ყველა თავისს ამხანაგებს აჯობა მეცადინეობითა, ნიჭითა და გამჭირაბობით. ამას გარდა იმ დროს მან ზედ-მიწევნით შეისწავლა ბერძნული ენა. თორმეტის წლის შემდეგ შეროსის მეუღლე ისევ საქართველოში დაბრუნდა და ბიორგიც თან მოიყვანა. შემდეგ ამისა გიორგი ისევ ხახულის მონასტერში წავიდა. ამ დროს ის ოცდახუთი წლის გახდა და ბერად აღიკვეცა.

ამის შემდეგ ბიორგიმ განიზრახა განდგეილად ყოფნა და ამიტომ ადგა და დაფარულად იერუსალიმში წავიდა. რომ არავის ეცნო, თვისი სამოსელი გლახაკს მისცა, ხოლო მისი დაძონძილი ტანსაცმელი თვითონ ჩაიცვა. ზნაზედ ბევრი გაქირვება გამოსცადა, მაგრამ ყველა აიტანა და ბოლოს შავ მთაზე მიადწია უდაბნოში. იქაური ბერები გაიცნო და მერე მოინდო-

მა მოძღვრის ორჩევა; ერთს გამოქებაულში იპოვა მან დაყუ-  
დებული ბერი და მას დაემოწაფა. ამ მოძღვრის ხელმძღვანე-  
ლობით მან იქ სამი წელიწადი იღვაწა. მერე ადგა და იერუ-  
სალიმში წავიდა, მოვლო ყველა წმიდა ადგილები, სადაც  
იშვა, სცხოვრობდა და იწამა მაცხოვარი, თაყვანი-სცა მან  
და შემდეგ ისევ თავის მოძღვართან დაბრუნდა.

ჩამდენიმე წლის შემდეგ მოძღვარმა ურჩია ბიორგის,  
წასულიყო მთაწმიდაზე ქართველთა მონასტერში და იქ განე-  
გრძო ღვაწლი მამა მეთიმისა და დაესრულებია საეკლესიო  
წიგნების გადათარგმნა ბერძნულიდან ქართულად. ბიორგი-  
მაც აღასრულა თვისი მოძღვარის ორჩევა და წავიდა მთაწმი-  
დაზე. იქ ქართველი ბერები დიდი სიხარულით მიეგებენ მ.  
ბიორგის. შეიდი წელიწადი მორჩილებაში გაატარა მთაწმი-  
დაზე ბიორგიმ; შემდეგ მღვდელ-მონაზონობა მიიღო და  
მღვდელთა და მგალობელთა უფროსად იქმნა არჩეული. ბო-  
ლოს მთელი უღაბნოს წინამძღვრად აირჩიეს და კვერთხი  
მწყემსობისა მიიღო. ამ დროდამ იწყება უმეტესი მოღვაწე-  
ობა მამა ბიორგი მთაწმიდელისა. სხვათა შორის მან შეკრიბა  
ცნობა და აღწერა ცხოვრება და მოღვაწეობა წმ. მეთიმისა  
და მამა იოანესი; მოამზადა დიდებული ლარნაკი ლეთის-მშო-  
ბლის ტაძარში, გადმოასვენა ნათლის-მცემლის ტაძრიდან  
ნაშთი წმ. მეთიმისა და იოანესი და იქ დაკრძალა. მაგრამ  
უფრო დიდი ღვაწლი მ. ბიორგი მთაწმიდელისა ის იყო,  
რომ ის გულ-მოდგინედ შეუდგა საღმრთო წერილისა და  
სხვა წიგნების თარგმნას.

როცა ბაგრატ მეფემ, კონსტანტინეპოლში ყოფნის  
დროს, სცნა ასეთი ღვაწლი მ. ბიორგისა, უნდოდა ებოძებინა  
მისთვის ჰერონდოლობა და საქართველოში წამოეყვანა, მაგ-  
რამ, რადგან მ. ბიორგი ერიდებოდა ქვეყნიურ დიდებას, ამი-  
ტომ უარი მოახსენა მეფეს.

წინამძღვრობა და მონასტრისათვის ზრუნვა ბევრს დროსა და შრომას თხოულობდა და მ. ზიორგის ცოტა დრო რჩებოდა წიგნების გადმოთარგმნისთვის, ამიტომ წინამძღვრობას თავი დაანება და ისევ შავი მთის უდაბნოში დადგა, სადაც თავისუფლად განაგრძო ეს პატიოსანი და სასარგებლო შრომა. საკმარისია, მარტო სახელები ჩამოეთვალოთ მის მიერ ნათარგმნი სხვა-და-სხვა წიგნებისა, რათა ცხადად დავინახოთ, თუ რაოდენი იღვაწა მამა ზიორგიმ ჩვენი ეკლესიისა და ხალხისათვის. აი მათი სახელები:

1. ღიღი სვინაქსარი.
2. საწელიწადო გამოკლებული.
3. მკისტოლე პავლესი სრული.
4. პავლე. გამოკლებული საწელიწადო.
5. მთვენი ათორმეტნივე, სრულად.
6. საწელიწადონი დღესასწაულისანი.
7. წიგნი ექვსთა დღეთა. წმ. მასილისა თქმული.
8. ღვითნი.
9. ღიღი პარაკლიტონი.
10. ღიღი მარხვანი.
11. ხადიკი.
12. წიგნი დაბადებისა, იოანე მკროპირისა თქმული.
13. წიგნი მეექვსის კრებისა.
14. წიგნი ბრიგორი ნოსელისა და სხვ...

ღვთის მოყვარე მეფე ბაგრატ დიდი ხანია სთხოვდა მ. ზიორგის, რომ მოსულიყო საქართველოში და ეღვაწა. ზიორგი ჯერ, როგორც მოვიხსენეთ, უარს ამბობდა, მაგრამ ბოლოს აღასრულა მეფისა და ქათალიკოსის სურვილი და მოვიდა. მეფე მიეგება თვისი ღიდებულებით და დიდი პატივით მიიღო წმ. მამა. ხუთი წელიწადი დარჩა საქართველოში მ. ზიორგი. ამ დროს, მეფის ბრძანებით, მან გამოიკვლია

მაშინდელი მდგომარეობა ჩვენის ეკლესიისა და სასულიერო წოდებისა და ყოველივე წესი დაამყარა. ამავ დროს მოეფინა ჩვენს მონასტრებში და საეპისკოპოსოებში მის-მიერ ნათარგმნი წიგნები.

ხუთის წლის შემდეგ მ. ბიორგი ისევ მთა-წმიდის უდაბნოში დაბრუნდა. მეფემ დიდად დააჯილდოვა და მადლობით გაისტუმრა. როცა წავიდა, თან მ. ბიორგიმ ოთხმოცი ობოლი ყმაწვილი წაიყვანა აღსაზრდელად. მაგრამ გზაზე დიდი გაჭირვება ნახა და დასუსტდა; ქონსტანტინეპოლში რომ მი-აღწია, ავად გახდა და გზაში გააღდაცვალა. პატიოსანი გვა-მი მისი მიახვენეს მთა-წმიდის უდაბნოში და დიდის მწუხარე-ბითა და გოდებით დაჰკრძალეს 24 მაისს 1066 წელში\*).

## 21. წმ. გიჟი დავით III-ე

### აღმაშენებელი.

დავით აღმაშენებელი იყო საქართველოს მეფის ბიორ-გის შვილი; ის სულ თექვსმეტის წლისა იყო, როცა, ხალხის თხოვნით, მამამ ტახტზე დასვა 1089 წელში.

დავითი ყოველის მხრით ფრიად შესანიშნავი ქაბუკი იყო: გონებით, ძალით და სწავლითაც. მისი აღმზრდელი და მოძღვარი იყო შესანიშნავი ბერი არსენ იყალთოელი, რომელმაც მშვენიერად აღზარდა როგორც გონებით, ისე ზნეობით თვისი შესანიშნავი მოწაფე.

საქართველო საშინლად დაცემული იყო, როცა დავითი გამეფდა. მრავალი ქვეყნები, როგორც, მაგალითად, სამცხე-კლარჯეთი და თვით ქალაქი ტფილისიც მტრების ხელში იყ-

\*) ხსენება 27 თიბათვეს.

ნენ. უსჯულო მუსულმანები საშინლად ავიწროებდნენ და აწვალებდნენ ხალხს; ბევრი ქალაქები, მონასტრები და ეკლესიები დაანგრიეს და გაანადგურეს.

მაგრამ, ავიდა თუ არა ღავითი ტახტზე, მაშინვე შეჰკრიბა ჯარი და მამაცურად დაუწყო მძვინვარე მტრებს დაუცხრომელი ბრძოლა. 1110 წელს მან ორიალეთის ომში სძლია ხულოთანი მუხამელი და დაიბრუნა სამშვილდის ციხე. აქედან გადაიარა მთები, მივიდა სამხრეთ-აღმოსავლეთში და განდევნა ჭოროხის ხეობაში ჩამოსახლებული თათრები. მერე შემობრუნდა ქართლშივე, გაანთავისუფლა ტფილისი, გადავლო ციხე-გომბორის მთა და მივიდა ჯარით ნუხის მაზრაში, სადაც თათრებს ისე მაგრად მოედგათ ფეხი, რომ ქართველობა მცირდებოდა და ქრისტიანობაც ემხოზოდა. 1117 წელს ღავითმა დაამარცხა აქ მტერი, განდევნა იგი და გამგედ დანიშნა სახელოვანი თვისი მღვდელ-მთავარი ჭყონდიდელი. შემდეგ გამოუცხადა ომი ზანჯის მხარეს მყოფ თათრებს. 1120 წელს მან სძლია ზანჯის ემირი და გაუწყვიტა ჯარი. ა) გამარჯვების შემდეგ ის დიდის საშოვრით დაბრუნდა საქართველოში. მაგრამ ღავით მეფისაგან შევიწროებულ და ძლიერ მუსულმანთა მთავრებმა მიჰმართეს საჩივრით თათრების უმთავრესს ხონთქარს. ხონთქარი განრისხდა და აუჯანყდელი ჯარი გამოგზავნა საქართველოს მეფის დასასჯელად. მძირი ღავით არ შეშინდა: მოამზადა თავისი ჯარი და დაუხვდა მტერს ღიდგორს, ორ მთას შუა. ბაიმართა სასტიკი ომი, გამარჯვება ღავითს დარჩა: მტრები ზოგი ამოსწყვიტა და ზოგიც უკუაქცია. ამ მოულოდნელმა ძლიერმა კიდევ უფრო აღამაღლა ღავით მეფე და თავ-ზარი დასცა საქართველოს მტრებს.

შემდეგ ამისა მეფე ღავითმა გამოუცხადა ომი თვით სპარსეთის შაჰს. ბაიმართა საშინელი ბრძოლა აღირ-ბეიანში: ორივე მხარე გამწარებული იბრძოდა, მაგრამ ღმერთმა ხელი

მოუმართა ღვითს, სპარსელები დაამარცხა და გასწყვიტა. შემდეგ ამისა ყველა საქართველოს მტრები ისე შეშინდნენ, რომ ვერაფერს ვეღარ უბედავდა ძლევა-ჩოხილს მეფეს ბრძოლას.

ამგვარად დაცემული საქართველო აღსდგა და აღორძინდა; ხალხმაც მოისვენა. ღვითმა მიჰყო ხელი ეხლა შინაურ საქმეებს: დაიწყო მტრებისაგან და ღიღის ხნის მიწის-ძვრისაგან დანგრეულის ქალაქებისა, ციხეებისა, ეკლესიებისა და მონასტრების აღდგენა და განახლება; ახლებიც ბევრი ააშენა. აქასთანავე იგი იყო მფარველი და შემწე ქრისტიანებისა არა მარტო თავისს სამეფოში, არამედ პალესტინაში და საბერძნეთშიაც. ამიტომ ქრისტიანები აღიღებდნენ შუალს, რომელმაც ასეთი ძლიერი, მხნე და ღვთის-მოყვარე მეფე მიანიჭა ქართველთა ქვეყანას.

რადგანაც ღვით მეფე თვითონ განათლებული ადამიანი ბრძანდებოდა და საღმრთო წერილისა და სხვა წიგნების კითხვა ძლიერ უყვარდა, ამიტომ მას ჰსურდა, რომ განათლებული ერი ჰყოლოდა. ამიტომ მან მრავალი სკოლები დააარსა საქართველოში. ამას გარდა იგი ყოველ წელიწადს გზავნიდა ქართველ ყმაწვილებს საბერძნეთში უცხო ენების შესასწავლად და მერე წიგნების სათარგმნელად.

ასეთი ღვაწლი დასდო მეფე ღვითმა თავისს სამეფოსა და ხალხს. ხალხმაც არ დაივიწყა და ჯეროვანადაც დააფასა ეს ღვაწლი და, რადგანაც იგი იყო აღმაშენებელი ქვეყნისა, მოშიში ღვთისა, გლახაკთა, ქვრივთა და ობოლთა მოწყალე, სწეულთა თვით-მსახური, ეკლესიათა და მონასტერთა მაშენებელი, სამღვდელთა პატივის-მცემელი, ამისათვის ხალხმა უწოდა იმას „აღმაშენებელი“, ხოლო ეკლესიამაც წმიდად შერაცხა.

ღვით აღმაშენებელმა იმეფა სულ 33 წელიწადი და

გარდაიცვალა იგი თბილისში 1126 წელს, 24 იანვარს; გვამი ამ შესანიშნავი მეფისა განისვენებს ზაენათის მონასტერში \*).

## 22. წმიდა მოწამე ლუარსაბ

მ ე ფ ე.

მეჩვიდმეტე საუკუნის დასაწყისში საქართველო დანაწილებული იყო. იმ დროს ქართლში მეფობდა ლუარსაბი, ძახეთში—თეიმურაზი და იმერეთში—გიორგი მესამე. შველას მეფენი ერთსა და იმავე წელში (1605) გაზეფდნენ და ძმურადაც სცხოვრებდნენ.

მაგრამ მაშინ ჩვენი ქვეყნის მოსისხლე მტერი იყო სპარსეთის ყვინი შაჰ-აბაზი, რომელიც ღიღს მზადებაში იყო და მხოლოდ უკეთესს შემთხვევას ელოდა, რომ საქართველოს შემოსეოდა. მსეთი შემთხვევაც მალე მიეცა.

ქართლის მეფეს ლუარსაბს ჰყაღდა ერთი გამოჩენილი მოღრავე, გიორგი სააკაძე. იგი ჯერ დიდი ძეგობარი იყო თავის მეფისა და ერთგულად ემსახურებოდა სამშობლოს, მაგრამ ლუარსაბს მოეწონა მისი და და ცოლად შეირთო, რის გამოც გადაემტერნენ მას ქართლის თავადები და მოინდომეს მისი დაღუპვა. მაშინ გიორგი სააკაძე გადავარდა და მივიდა ყვინთან, რომ ამოეყარა თავისი მედიდური მტრების ჯავრი. შაჰ აბაზს ძლიერ იამა მისი მისვლა, კარგად მიიღო და რჩევაც დაუჯერა. წამოიყვანა უთვალავი ლაშქარი და წამოვიდა საქართველოზე. ზზის მაჩვენებელი და ბელადი თვით გიორგი სააკაძე იყო.

\*) ჩვენი ეკლესია ღღსასწაულობს ღვეით აღმაშენებლის ხსენებას 26 იანვარს.

ლუარსაბი და თეიმურაზი შეეროდნენ და მოემზადნენ საომრად. მაგრამ, რასაკვირველია, ვერ გაუძლეს მტერს, საშინლად დამარცხდნენ და ორთავენი იმპერეთის მეფესთან გაიქცნენ. შაჰ-აბაზმა საშინლად ააოხრა ქართლ-ქახეთი, ბევრი ხალხი გასწყვიტა და აქვე დაიბანაკა. მერე იმერეთის მეფეს ზიორგის მოციქული გაუგზავნა და ბევრი საჩუქარი აღუთქვა, უკეთუ იგი ორივე მეფეს მოსცემდა. მაგრამ ზიორგი მესამე არ დათანხმდა, ნაცვლად ქათალიკოსი მალაქი და პაატა აბაშიძე გამოგზავნა აბაზთან და სთხოვა მათი პატივება.

შაჰ-აბაზმა შეუთვალა, რომ ლუარსაბს არას ვერ და კიდევ დავასაჩუქრებ და სამეფოს დაუბრუნებო, უკეთუ ჩემთან მოვაო; თეიმურაზი-კი ჩემი მოსისხლე მტერია და იმას ვერ მიუტყეებო. ლუარსაბს მართალი ეგონა, ერწმუნა ყვინს და გამოეცხადა. შაჰ აბაზმა, თითქო, პატივით მიიღო იგი და მეკობრულად მოექცა. მაგრამ ცოტა ხნის შემდეგ მან ქართლში ახალი მმართველი დანიშნა და ჯარებიც ჩააყენა. ლუარსაბი ჯერ ყარაიხაზში წააყვანა, ვითომდა სანადიროდ, და მერე იქიდან თვით სპარსეთში.

იქ მან იწყო ცდუნება მისი და დაყვავებით ეუბნებოდა: „უკეთუ ხელს აიღებ შენს სჯულზე და იწამებ მაჰმადს, დიდად პატივს გცემ და დაჯილდოვებულს გაგისტუმრებ შენს სამეფოში“.

მაგრამ ღვთის-მოყვარე მეფემ უპასუხა: მთელი ქვეყანა რომ მიბოძოთ, მაინც ვერ აღვასრულებ შენს ბრძანებას, რადგანაც ქრისტეს სახელით ნათელი მიმიღია და მხოლოდ იგი მრწამსო.

მაშინ უსჯულო შაჰ-აბაზის ბრძანებით შეუკრეს მეფეს ხელ-ფეხი და ისე ჩასვეს შირაზის ციხეში. შვიდის წლის განმავლობაში იქ ჰყავდათ დატყვევებული, ყოველ-დღე შედიოდნენ მასთან ციხეში მოღები და უქადაგებდნენ მაჰმადის

სჯულის, მაგრამ მეფე ლუარსაბი მტკიცედ იდგა თავისი სარწმუნოებაზე, ეჩვეოდა მოთმინებას და საკვირველად უბრწყინდებოდა სახე. შველას უკვირდა სიმხნე და მოთმინება მიხი. მოღლები მაინც არ ეშვებოდნენ და ასე უქადაგებდნენ: „ჰოი, მეფეო! შეიწყალე სიკაბუკე შენი და ნუ ეურჩები ბრძანებასა შაჰისასა, დაუტევე სარწმუნოება შენი და იწამე დიდი მაჰმადი, თორემ მწარე ტანჯვა და სიკვდილი მოგელისო“. პასუხად ამისა ღვთის-მოყვარე მეფე ეუბნებოდა მათ: „რაცა გნებავთ ყოფად ჩემდა, ჰყავთ და აღასრულეთ ბრძანება ყეინისა“.

როცა ყოველივე ეს მოახსენეს შაჰ-აბაზს, იგი დარწმუნდა, რომ ამაო იყო ძისი მეცადინეობა, რომ ვერაფრით ვერ შეარყევდა ლუარსაბის სარწმუნოებას, საშინლად გაჯავრდა და გაგზავნა საპყრობილეში ჯალათები, რათა ეწამებინათ და მოეკლათ იგი.

მტარეალები მივიდნენ, გარედან მიაღწენ საპყრობილეს და ძაღლებივით უღრკენდნენ კბილებს. მეფე მიხვდა, რომ მოახლოვდა აღსასრული მისი და უთხრა ჯალათებს:

„მაცალეთ, რათა ვილოცო შელისა მიმართ და ღვთისა ჩემისა და შერე აღასრულეთ ბრძანებული მის უსჯულოისა“. შმ. ლუარსაბს თან ჰქონდა ხატი შოვლად წმიდა ღვთის-მშობლისა; დაიჩოქა მის წინ და ასე ილოცა გულ-მხურვალედ: „ჰოი, დედოფალო ღვთის-მშობელო! შენდამი დამიცხ სასოება ჩემი, შენა ხარ ნუგეშინის-მცემელი ჩემი, შენ მომეც შეწევნა წამებისა ჩემისა ამის და შემართე წმიდათა მოწამეთა შენთა თანა, რათა მეცა ვადიდებდე მამასა, და ძესა და წმიდასა სულსა“.

დაასრულა თუ არა ლოცვა, შევიდნენ ჯალათები საპყრობილეში და შეუბრალებლად დაახრჩვეს ღვთის-მშობსავე მეფე. მთელი ღამე იქ დასტოვეს სხეული მისი. როგორც მოგვითხრობენ, ღამით წმ. მოწამის გვამს დაადგა საკვირველი

ნათელი. მეორე დღეს გამოიყვანეს საპყრობილიდან და და-  
მარხეს.

ეს ამბავი მოხდა 1622 წელს. მეფე ლუარსაბი იყო მა-  
შინ სულ 35 წლისა \*).

## 23. წმ. მოწამე მთევანი

დ ე დ ო ფ ა ლ ი.

1615 წელს სპარსეთის ყეინმა, შაჰ-აბაზმა, როგორც მოვიხსენეთ ლუარსაბ მეფის ცხოვრების აღწერაში, გამოილა-  
შქრა საქართველოზე. თავის ჯარებით ის პირველად დაბანაკ-  
და ბანჯასთან და აქედან შემოუთვალა ქახეთის მეფეს თეი-  
მურაზს: ოსმალებთან საომრად მივდივარ და, თუ ჩემი მეგო-  
ბრობა გსურს და ღალატს არ მიპირობ, მძევლად შენი ვაჟი  
გამომიგზავნეო“.

მეფე მიხვდა შაჰ-აბაზის ცბიერებას და არ უნდოდა შეი-  
ლის გაგზავნა, მაგრამ ხალხმა მოახსენა, — უკეთუ შეილი არ  
გაუგზავნე, ქვეყანას ააოხრებსო, და ამიტომ მეფე იძულებუ-  
ლი შეიქმნა დაყაბულებულიყო. ადგა და თავისი უმცროსი  
ვაჟი გაუგზავნა და თან თავისი დედა მთევანი გაატანა. მე-  
თევანი გამოცდილი დეიფალი იყო და წინაღვე უთხრა შეილს  
თეიმურაზს, რომ ყეინი ამითი არ დაკმაყოფილდებაო, მაგრამ  
თეიმურაზი შეევედრა დედას, წაჰყოლოდა იგი მეფის ვაჟს ყე-  
ინთან და ისიც დასთანხმდა.

როცა ისინი ყეინთან მივიდნენ, შაჰ-აბაზი ძლიერ გაჯავრ-  
და და თეიმურაზ მეფეს შეუთვალა: „შენი შეილის გამდელი

\*) ხსენება წმ. მოწამის ლუარსაბ მეფისა არის 21 ივნისს.

ხომ არა ვარ, რომ უმცროსი ვაჟი გამოგიგზავნია; უკეთუ მართლა ჩემთან მეგობრობა გსურს, უფროსი ვაჟი გამომიგზავნეო“.

დედოფალმა დაფარულად აცნობა შვილს, არ აღესრულებია ყვინის ბრძანება, და მეფე თითონაც კარგად გრძნობდა, რაც მოელოდა მისს საყვარელ შვილებსა და დედას, მაგრამ დიდებულთა რჩევით მან უფროსი ვაჟიც გაგზავნა ყვინთან. მაგრამ შეჩვენებული ყვინი არც ამით დაკმაყოფილდა. მხლა მან შეუთვალა: „შენც უნდა მობრძანდეო“. ეხლაჸი მიხვდნენ თვის შეცდომას, მაგრამ გვიანდა იყო. ოციმურაზმა, რასაკვირველია, არ აღასრულა ყვინის ბრძანება, არამედ მოიშველია ძარჯლის მეფე ლუარსაბი და საომრად მზადებას შეუდგა.

ბანრისხებულმა შაჰ-აბაზმა მეთევან დედოფალი და მეფის ძენი. ლევან და ალექსანდრე შირაზის საპყრობილეში გაგზავნა და იქაურ მთავარს უბრძანა, მკაცრად ჰყოლოდა ისინი დაპატიმრებული. ოციმურაზს აიყარა თავისი ჯარით და ძარჯლ-ქახეთის ასაოხრებლად წამოვიდა, რაიცა კიდევ შეასრულა.

მეთევან დედოფალი იყო ასული თავადის მუხრან-ბატონისა და მეუღლე ქახეთის მეფის ალექსანდრე მესამის ძისა ღავითისა. ეს ალექსანდრე და ღავითი ორთავენი ერთად ღალატით დახოცა შაჰ-აბაზის შთაგონებით შეჩვენებულმა ქონსტანტინემ, რომელიც ძე იყო თვით ალექსანდრე მეფისა და ძმა ღავითისა. ამ ქონსტანტინეს აღუთქვა ყვინმა ქახეთის ტახტი, ამიტომ მან ქრისტიანობაზე ხელი აიღო და ყვინის ბრძანებით, მამა და ძმა მოჰკლა ღალატით. შემდეგ ამ შეჩვენებულმა მოინდომა თავისი რძლის, მეთევანის, ცოლად შერთვა, მაგრამ მეთევანმა, რასაკვირველია, ზიზღით უარი გამოუცხადა. მაშინ გაბრაზებული ქახელები შეიკრიბნენ, მოულოდნელად თავს დაეცნენ ქონსტანტინეს, დაამარცხეს და

მოპკლეს კიდევ. მეფედ თვით ძეთეფანი დასვეს, რომელმაც შემდეგ ტახტი თავის შვილს თეიმურაზს გადასცა.

ძეთეფან დედოფალი იყო შემკული ყოველგვარის სიკეთით. აი რას მოგვითხრობს ამ ღეთას-მოყვარე დედოფლის შესახებ მისი ცხივრების დამწერი: „იყო იგი მკოდნე საღეთო წერილისა და საჯან-გებათა მოძგები; ქალწული, მორცხვი, ბრძენი, კეთილ-გონიერი, ქალი ნაჩინარი და მხნე კეთილთა მოქმედებათადმი, ყმა მშვენიერი და უმშვენიერესა“.

შაჰ-აბაზმა რომ ძართლ-ძახეთი დაიპყრა და ააოხრა, აქ თავისი მმართველები და ჯარი დასტოვა, თვითონ-კი, როგორც ვიცით, წაიყვანა ლუარსაბ მეფე და სპარსეთში წავიდა, სადაც ძეთეფან დედოფალი და ბატონიშვილები იმყოფებოდნენ საპყრობილეში.

თეიმურაზი ბევრი ეცადა, რა საშუალებას არ მიმართა, რომ, როგორმე ძახეთის ტახტი დაებრუნებინა, მაგრამ ვერას გახდა. ბოლოს ადგა და 1619 წელში რუსეთის მეფეს სთხოვა შემწეობა და შაჰ-აბაზთან შუამდგომლობა. მაგრამ ყვინი კიდევ უფრო გაარისხა მეფის ასეთმა მოქმედებამ და ამიტომ ჯაფარი პან მისს დედაზე და შვილებზე ამოიყარა.

პირველად მან ისე საშინლად აწამა საბრალო ბატონიშვილები, რომ ალექსანდრემ ველარ აიტანა წვალება და ტანჯვის დროს სული დალია, ხოლო ლევანი კკუაზე შეიშალა და ისიც მალე მოჰკვდა.

მტარვალ შაჰ-აბაზს უნდოდა ძეთეფან დედოფალი სამაგალითოდ ეწამებინა. მართი რომ ათი წლის განმავლობაში იგი ციხეში ჰყავდა დატუსაღებული და იქ იტანჯებოდა. მრთად-ერთი სასოება მისი იყო ღეთის გვდრება. იგულისხმებს დღეს დაუცხრომელად და გულ-მხურვალედ ევედრებოდა ყოვლად წმიდა ღეთის-მშობელს, მიგნიქებინა მისთვის მადლი

თვისი და ძალა მოთმინებისა, რათა შესძლებოდა წამების ატანა.

მტარვალები ყოველგვარ საშუალებასა და სახსარს ჰხმარობდნენ, რომ შეერყიათ სარწმუნოება ღვთის-მოყვარე დედოფლისა, მაგრამ ის მტკიცედ აღიარებდა ძრისტეს და უარს ჰყოფდა მაჰმადის სჯულს. როცა უკანასკნელად მოახსენეს ყვინს, რომ ძახეთის დედოფალი მტკიცედ სდგას თავის სჯულზე და ვერაფრით ვერ შევარყიეთ მისი სასოება ძრისტესად-მიო, მან გაგზავნა საპყრობილეში მტარვალები და უბრძანა საშინლად ეწამებიათ იგი. მონებმაც მტკიცედ აღასრულეს ბრძანება ყვინისა: გაატიტელეს წმ. დედოფალი და ჯერ გახურებული მარწუხებით დაჰგლიჯეს ძუძუები, მერე გახურებული ლურსპნებით დამჰკვალეს ყოველი მხრიდამ ისე, რომ სხეული სულ ერთიანად დაუსქდა. შემდეგ მოიტანეს გახურებული ქვაბი და თავზე დაახურეს; უკანასკნელ შანთი ჰკრეს გვერდში და განუტარეს მეორე მხარემდის. ასეთ სატანჯველში განუტევა სული წმ. მოწამე ძეთევან დედოფალიმ. ის აჰბავი მოხდა 1624 წელს.

მაგრამ უსჯულო მტარვალებმა სიკვდილის შემდეგაც არ დაანებეს თავი: აიღეს წმ. გვამი მისი და წუმბუში გადაადგეს. მაგრამ, როგორც მოგვითხრობენ, იგი გამოისყიდეს იქ დამსწრე ფრანგების პატრებმა, წამოიღეს და თეიმურაზ მეფეს მიართვეს. მეფე თეიმურაზმა შეეკრიბა ძართლ-ძახეთის სამღვდელოება და დიდის პატივით დაჰკრძალა თავისი საყვარელი დედის გვამი ალავერდის ტაძარში \*).

---

\* \*) საქართველოს ეკლესია დღესასწაულობს წმ. ძეთევან დედოფლის ხსენებას 13 ენკენისთვის.

## 24. წმიდა მოწამენი

ბიძინა, შალვა და ელიზბარ.

მას შემდეგ, რაც შაჰ-აბაზი რამდენჯერმე შემოესია საქართველოს და ააოხრა, ჩვენი ქვეყანა, ნამეტნავად ძახეთი, სპარსელების საბუნაგედ გახდა, —მათ თავ-გასულობასა და და მძლავრობას საზღვარი აღარ ჰქონდა,

1642 წელში გაიფელა სპარსეთში შაჰ-აბაზ მეორე, მდიდრულ წოდებული. ამ ყვინძა მოინდომა სრულიად აღმოეფხვრა ქრისტიანობა ძახეთში და მაჰმადიანობა გაეცრელებინა. ამისთვის მან გამოგზავნა დიდი ლაშქარი და თან უბრძანა ძახეთის მმართველს სელიმ-ხანს, მოესპო ძახეთში ქრისტეს სჯული. სპარსელები, ოთხმოც ათას სულამდის, დაბანაკდნენ ამ ქვეყანაში, ააშენეს ციხეები და დაიწყეს ბატონობა. ისინი ანგრეიდნენ ეკლესიებს, სდევნიდნენ და ჰხოცდნენ ქრისტიანებს. რადგანაც წინააღმდეგობა შეუძლებელი იყო, ხალხი ივლტოდა მტარვალთაგან და იხიზნებოდა, ასე რომ, როგორც „ქართლის ცხოვრება“ მოგვითხრობს, „ალაჲ სადა იხსენებოდა სახელი ქრისტესი, თვინიერ მცირეთა ოდენ მთით კერძო თუშთა, ფშავთა და ხევსურთა შორის“. ერთი სიტყვით, მთელი ხალხი სასოწარკვეთილებას ეძლეოდა.

მაგრამ, სასიხარულოდ, ამ განსაცდელის დროს ძახეთში გამოჩნდა ერთი შესანიშნავი თავადი, ბიძინა ჩოლოყაშვილი, რომელმაც იკისრა ძახეთის განთავისუფლება. დიდის ფიქრისა და მოსაზრების შემდეგ, იგი ჩუმად წავიდა თავის მოყვარესთან, არაგვის ერისთავთან, ზაალთან, და გამოუცხადა თავისი განზრახვა. ზაალმაც აღუთქვა დახმარება. შემდეგ ამისა მათ მოიწვიეს ძმის ერისთავი მლიზბარ და მის-მიერ ნაშვილენი ახალგაზდა შალვა ერისთავი და მათ გაანდეს თავიანთ

საიდუმლო. მლიზბარს ძლიერ იამა ეს ამბავი და მხურვალე მონაწილეობაც მიიღო, თუმცა-ღა დაფარულად. როცა მოემზადნენ, მოიწვიეს ფშავ-ხევისურნი და შეერთდნენ. სელიმ-ხანი კი ამ დროს უზრუნველად სცხოვრობდა ძახეთში და არავითარს საფრთხეს არ მოელოდა. მართს ბნელ ღამეს ჩვენი გმირები მოულოდნელად დაეცნენ თავს სპარსელებს ბაქტრიანსა და ალავერდში და სულ ერთიანად გაწყვიტეს. სელიმ-ხანმა ძლიერ მოასწრო გაქცევა, მიატოვა თავისი ცოლ-შვილი და სპარსეთში გაეშურა. ამგვარად განთავისუფლდა ძახეთი სპარსელების უღლისაგან. ეს ამბავი მოხდა 1659 წელში. ხალხის სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა და დიდად აღიდებდნენ ბიძინას, მლიზბარსა და შალვას, ვითარცა მხსნელთა.

მაგრამ ლტოლვილმა სელიმ-ხანმა ყოველივე აცნობა ყეინს. შაჰ-აბაზი საშინლად გაჯავრდა და უბრძანა მართლის მეფეს მახტანგს, შაჰ-ნავაზად წოდებულს, შეეპყრა და წარედგინა მის წინაშე დამნაშავენი. მახტანგ მეფემ აღასრულა ბრძანება მისი, რადგანაც უარი ვერ გაბედა, — შეიპყრა ბიძინა ჩოლოყაშვილი, მლიზბარ და შალვა მარისთავეები და გაგზავნა ყეინთან.

ქეინს მეტის-მეტად მოეწონა გმირები, არა ჰსურდა მათი დახოცვა და ამიტომ გადასცა სელიმ-ხანს და ასე უბრძანა: „დიდად მეწყალიან ეგენი სიკეთისა და ახოვანებისა მათისათვის და არა მწყბავს სიკვდილი მათი, რამეთუ დიდად სახმარ არიან ეგენი მტერთა და წინააღმდეგთა ჩვენთა ზედა. აძულე დატოვებად სჯულისა თვისისა; უკეთუ უარ-ჰყონ ს რწმუნება თვისი და იქმნენ მუსულმან, მაშინ ჩვენ-მიერ დიდთა პატივთა და ნიჭთა სიმრავლესა ღირს-იქმნენ, ხოლო უკეთუ ესე არა ჰყონ და ურჩ ექმნენ ბრძანებასა ჩვენსა, მაშინ მწარითა სატანჯველითა დასტანჯენ და მერე სიცოცხლე მოუსპენ“.

როცა იგინი სელიმ-ხანს მიჰგვარეს შეკრულნი, დიდად

გაუხარდა, ცბიერებით მოიკითხა და განუმარტა ბრძანება ყვინისა; თანაც ურჩევდა უარ-ყვით სჯული ძრისტესი და ეწამათ მაჰმადი. მაგრამ ჩვენს გმირებს წინაღვე ჰქონდათ გადაწყვეტილი და პირობა შეკრული, არ ეღალატნათ ძრისტესათვის, რაც უნდა სატანჯველი მიეყენებინათ, ამიტომ უარი გამოუცხადეს. მოლაპარაკე იყო ბიძინა, ხოლო პირობა და ნება სამთავესი ერთი იყო. ხანი ბევრი ეცადა, რა საშუალება არ იხპარა, მაგრამ არ იქმნა, სიტყვით ვერას გზით ვერ დაითანხმა ისინი. მაშინ სხვა სახსარს მიჰმართა: უბრძანა სამივენი შეკრული. ერთიან მიწაზე და ეცემნათ მათთვის; ხანის ბრძანება აღასრულებს, მაგრამ ტანჯულები ერთმანერთს ამხნეებდნენ, ყველაფერს ითმენდნენ და თანაც შუალს ევედრებოდნენ. შემდეგ მტარვალმა უარესი ტანჯვა მოიგონა. მისის ბრძანებით გაატრეულეს წმ. მოწამენი, შეუკრეს ხელ-ფეხი, დაჰყარეს სიცხეში და დასტოვეს უპატრონოდ. აქ მათ ცალკე უსმელ-უქმელობა აწუხებდათ, ცალკე პაპანაქება და ცალკე ბუზები. ასე შეუბრალებლად რომ დასტანჯა იგი სელიმ-ხანმა, ერთხელ კიდევ ურჩია მათ, აეღოთ ხელი თავიანთ სჯულზე, თუ არა და უარესს სატანჯველსა და სიკვდილს უქადიდა მათ, მაგრამ არ იქმნა, ვერაფრით ვერ შეაშინა იგინი და ვერ შეარყია მათი სარწმუნოება.

ბოლოს განრისხებულმა სელიმ-ხანმა განიზრახა თავი მოეკვითნა მრისთავებისათვის, რომ ამითი თავ-ზარი დაეცა ბიძინა ჩოლოყაშვილისათვის. მაგრამ მამაცი ბიძინა არამც თუ შეშინდა ამ განსაცდელის დროს, არამედ ამხნეებდა მლიზბარსა და შალვას და ასე ეუბნებოდა: „არა რაი არს უტკბილეს ძრისტესთვის სიკვდილისაო“.

მლიზბარი და შალვა შეევედრა შუალს და მხნედ მიეგებნენ სიკვდილს.

შემდეგ ამისა სელიმმა ერთხელ კიდევ ურჩია ბიძინას,

აელო ხელი ქრისტიანობაზე და მიელო ისლამი, მაგრამ მან გადაკრილი უარი უთხრა, მაშინ გაბრაზებულმა ხანმა უბრძანა შეერცხვინათ და გაეკიცხათ ბიძინა ჩოლოყაშვილი. მართლაც, მოიტანეს დედა-კაცის ჩადრი, წამოასხეს გვირ თავადს, მერე შესვეს ვირზე, ატარებდნენ ქუჩა-ქუჩა, დასცინოდნენ და ლანძღავდნენ. მაგრამ ამითაც რომ ვერას გახდნენ, მოიტანეს მახვილები და დაუწყეს ნაწილ-ნაწილად ასოების მოკვეთა: პირველად მოკვეთეს მარჯვენა ხელის თითები სათითაოდ, მერე მარცხენასი და შემდეგ ფეხების თითები.

შემირი ბიძინა დაუცხრომლად ევედრებოდა ღმერთს. თითების შემდეგ მტარვალეებმა მოსკრეს მას ხელები მაჯებამდის და აგრეთვე ფეხები კოკებამდის; შემდეგ მოკვეთეს ორივე მკლავები იდაყვამდე და ორივე წვივები მუხლებამდე. მოკვეთილს ასოებს ათრევდნენ მიწაზე და შეურაცხყოფდნენ. როცა სუყველა ასოები მოკვეთეს და მარტო თავი-და დარჩა ტანზე, სული კიდევ ედგა და გული უცემდა, მაგრამ ერთმა ჯალათმა აიღო შუბი და გაუბო გულ-მკერდი. ასე იტანჯა და ასე აღსრულდა გვირი ბიძინა ჩოლოყაშვილი. ეს ამბავი მოხდა 1661 წელს.

გვამები წმ. მოწამეთა და მათი მოკვეთილი ასოები უსჯულო მტარვალეებმა გადაადგეს უპატრონოდ მინდორში ძალღოთა და მხეცთა შესაქმელად. შიშისაგან ვერავინ ბედვიდა მათ წაღებასა და დაკრძალვას. მაგრამ ღამით ჩუმად მოვიდნენ, თურმე, იქაური სომხები, შეკრიბეს წამებულთა გვამები, წაიღეს და თავიანთ ეკლესიაში დამარხეს.

შემდეგ რამდენიმე წელთა შალეა ერისთავის მეუღლემ ქეთევანმა გაგზავნა სარწმუნო კაცები სპარსეთში, რომლებმაც გამოიძიეს, იპოვეს მოწამეთა საფლავი ამოაღეს, მათი გვამები და წამოასვენეს ძართლში, მაგრამ ვერც ერთს თავი ვერ იპოვეს საფლავში. როცა მოასვენეს, წინ სამღვდელთა და

აუარებელი ხალხი მიეგებენ და დიდის პატივით დაჰკრძალებს  
იკორთის მთავარ-ანგელოზის ტაძარში, რომელიც ზორის  
მახლობლად იმყოფებოდა \*).

---

---

\*) მათ სსენებას ჩვენი ეკლესია დღესასწაულობს 18 ფანკენისთვის.

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

|                                                      |     |
|------------------------------------------------------|-----|
|                                                      | 83. |
| 1. წმ. მოციქული ანდრია პირველ-წოდებული               | 3   |
| 2. წმ. ნინო ქართველთ-განმანათლებელი                  | 5   |
| 3. წმ. იოანე ზედაზნელი                               | 8   |
| 4. წმ. მამა შიო მღვიმელი                             | 12  |
| 5. წმ. მამა დავით გარეჯელი                           | 16  |
| 6. წმ. მამა ანტონ მარტყოფელი                         | 22  |
| 7. წმ. მოწამე აბიბოს ნეკრესელი                       | 24  |
| 8. წმ. მამა იოსებ ალავერდელი                         | 27  |
| 9. წმ. რაქდენი, პირველი მოწამე საქართველოს ეკლესიისა | 29  |
| 10. წმ. მოწამე შუშანიკი                              | 33  |
| 11. წმ. მოწამე ევსტათი მცხეთელი                      | 37  |
| 12. წმ. მოწამენი დავით და კონსტანტინე არგვეთელები    | 40  |
| 13. წმ. მოწამე არჩილ მეფე                            | 43  |
| 14. წმ. მოწამე აბო ტფილელი                           | 46  |
| 15. წმ. მოწამე კონსტანტინე მთავარი                   | 50  |
| 16. წმ. მოწამე გობრონი (მისხილი)                     | 53  |
| 17. წმ. მამა ილარიონ ქართველი                        | 56  |
| 18. წმ. მამა იოანე მთაწმიდელი                        | 60  |
| 19. წმ. მამა ევთიმე მთაწმიდელი                       | 64  |
| 20. წმ. მამა გიორგი მთაწმიდელი                       | 67  |
| 21. წმ. მეფე დავით III აღმაშენებელი                  | 71  |
| 22. წმ. მოწამე ლუარსაბ მეფე                          | 74  |
| 23. წმ. მოწამე ქეთევან დედოფალი                      | 77  |
| 24. წმ. მოწამენი ბიძინა, შალვა და ელიზბარ            | 81  |